

การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคง
อย่างยั่งยืนในพื้นที่กั้นชน เขตผืนป่าอนุรักษ์
: ศึกษากรณีป่าห้วยขาแข้ง

โดย

นายนพดล พลเสน
ประธานกรรมการมูลนิธิรักษผืนป่าตะวันตกมรดกโลก
ห้วยขาแข้งอุทัยธานี

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560-2561

บทคัดย่อ

เรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน
ในพื้นที่กันชน เขตผืนป่าอนุรักษ์ : ศึกษากรณีป่าห้วยขาแข้ง

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้วิจัย นายนพดล พลเสน

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ 60

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อศึกษาเพื่อศึกษาวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และอนุรักษ์ป่าไม้แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนเพื่อเสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน (Buffer Zone) นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable development) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดการพัฒนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่กันชน คือแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีหลักสำคัญคือ การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม หรือความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความยั่งยืนทางสังคม อีกหนึ่งแนวคิด คือการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชน ให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง(Middle Path) ความพอเพียงในที่นี้หมายถึง ความพอประมาณ(Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) ความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัว (Self-insulation)ที่ดีพอสมควรต่อการรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายใน และภายนอก

พื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออก ในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่เป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และ พื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรเพื่อป้องกันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี

จากการศึกษาการบริหารจัดการพื้นที่แนวเขตกันชนรอบผืนป่าอนุรักษ์ห้วยขาแข้งต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรในแนวเขตกันชนรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีการวางแผนบูรณาการร่วมกันส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วม และจัดการทรัพยากรด้วยตนเองโดยให้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการเกษตรอินทรีย์ มาบริหารจัดการ

ABSTRACT

Title The way to apply Sufficiency Economy Philosophy in creating sustainable security for buffer zone in preservation forest: the case study of Huay Kha Khaeng forest.

Field Science and Technology

Name Mr. Nopadol Phonsen

Course NDC

Class 60

The research's objectives are the studies of forest crises in Thailand and forest conservation as well as concept of sustainable forest management in order to present the approaches to apply the sufficiency economy philosophy administer buffer zones that could potentially lead to secure and sustainable development in Huay Kha Khaeng forest area. The research utilizes the qualitative approach by collecting data and analyzing.

The development concept that can be applied to the buffer zone development are the sustainable development that emphasizes the values of environmental sustainability, economic as well as social sustainability. Another concept is the sufficiency economy that is the philosophy for life conducts of general peoples through the middle path way including moderation, reasonableness and self-insulation from the internal and external impacts.

Huay Kha Khaeng forest area is national reserved forest 5 Km. on east side from the area of HuayKhaKhaeng Wildlife Sanctuary. It is only one side that is dangerous and weak to the sanctuary and community areas that are important to protect the sanctuary. Huay Kha Khaeng Wildlife Sanctuary is one of the large wildlife sanctuary located in U-thaiThani province.

The study finds that the management of buffer zone around Huay Kha Khaeng conserving forest must emphasize the agricultural area management by ways of professional development in the buffer zone around the conserving forest, integrated planning to enhance the people to participate in resources self- management , as well as proposing the approaches to bring sufficiency economy philosophy of organic farming in managing the buffer zone suitable for the sustainability of national development and administration.

คำนำ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนในพื้นที่กันชน เขตผืนป่าอนุรักษ์ : ศึกษากรณีป่าห้วยขาแข้ง เป็นเอกสารวิจัยส่วนบุคคลที่ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี พื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออก ในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ล่อแหลมอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรเพื่อป้องกันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จึงมีการกำหนดพื้นที่เขตกันชน Buffer Zone ของป่าห้วยขาแข้ง ในเอกสารฉบับนี้ ได้นำเสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน(Buffer Zone) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง ให้นำพื้นที่นี้ไปสู่อการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable development) โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมด้วยการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการเกษตรอินทรีย์มาบริหารจัดการ เพื่อดำรงให้พื้นที่อนุรักษ์มีความอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

(นายนพดล พลเสน)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
บทที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน	5
แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	5
แนวคิดของการมีส่วนร่วม	11
แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน	13
การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	14
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	18
แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	23
เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
กรอบแนวคิดของการวิจัย	26
สรุป	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย	28
วิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้	28
การอนุรักษ์ป่าไม้	40
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง	42
ความจำเป็นของการใช้พื้นที่แนวกันชน	47
สรุป	49
บทที่ 4 แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหาร	
จัดการพื้นที่กันชนในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง	56
แนวคิดการจัดการพื้นที่กันชนในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง	56
รูปแบบการจัดการพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง	57
แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน	64
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	76
สรุป	76
ข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม	85
ประวัติย่อผู้วิจัย	88

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4-1	ความต่างระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์-เกษตรเคมี	64
4-2	ความสอดคล้องการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกันชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	64

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน	14
2-2	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	20
2-3	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	21
3-1	ป้ายแสดงพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก	43
3-2	แผนที่กลุ่มป่าสงวนแห่งชาติในผืนป่าตะวันตก	46
3-3	แสดงภาพสถานที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง	47
3-4	แนวคิดที่ 1	53
3-5	แนวคิดที่ 2	53
3-6	แนวคิดที่ 3	54
4-1	นำเสนอรูปแบบการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง	59
4-2	รูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่พื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง	62
4-3	รูปแบบของเกษตรแบบผสมผสานพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง	63
4-4	รูปแบบการรวมกลุ่มช่วยเหลือ และประสานผลประโยชน์	63

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าด้วยอัตราที่รวดเร็วและรุนแรง ทำให้ประเทศไทยได้มีการทบทวนประเด็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ เพื่อรักษาพื้นที่ป่า โดยหลายหน่วยงานมีความพยายามที่จะบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์และการจัดการในพื้นที่กันชน ประกอบกับประเทศไทยได้มีการประกาศให้มีพื้นที่อนุรักษ์เป็นจำนวนมาก เพื่อสงวนรักษาพื้นที่ป่าไม้เอาไว้

กล่าวถึงป่าอนุรักษ์ คนส่วนใหญ่มักคิดว่า ป่าอนุรักษ์มีเพียง อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งความจริงแล้ว ตามความหมายที่กรมป่าไม้กำหนดนั้น หมายถึงป่าที่รัฐได้กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ อย่างไรก็ตามพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์หลายแห่ง ได้มีการใช้ประโยชน์ของชุมชนมานาน และหลายชุมชนมีวัฒนธรรมใช้ป่าที่มีได้มุ่งเพื่อการทำลายป่าให้หมดไป แต่เป็นการใช้ประโยชน์ที่ไม่มีผลกระทบ หรือมีผลกระทบต่อป่าน้อยที่สุด (ความหมายป่าอนุรักษ์, <https://sites.google.com/site/armleknack>, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย.60)

ที่ผ่านมารูปแบบการจัดการพื้นที่อนุรักษ์แบบแยกคนออกจากป่า เนื่องจากมุมมองว่าคนคือปัจจัยสำคัญในการบุกรุกและทำลายป่าไม้ และเป็นต้นเหตุของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ของไทย มีสาเหตุสำคัญมาจากหลายปัจจัย เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทำกิน การให้สัมปทานป่าไม้ โครงการพัฒนาของรัฐ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเขื่อน และถนนหนทาง ด้วยเหตุดังกล่าวส่งผลให้ หลายหน่วยงานมีความพยายามจะบริหารจัดการทรัพยากร หรือการใช้ประโยชน์ในพื้นที่กันชน โดยพยายามปรับใช้การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้พลังชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาเสื่อมโทรมของประเทศ และพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนแนวคิด ตลอดจนการจัดการพื้นที่กันชน ผลกระทบและปัญหาอุปสรรคจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่กันชนของไทย

ที่ผ่านมาสหภาพการอนุรักษ์โลก หรือ IUCN (The World Conservation Union) ได้แบ่งประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ไว้ 6 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการ หนึ่งใน 6 ประเภทคือพื้นที่อนุรักษ์ ประเภทพื้นที่ที่มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Managed Resource Protected Area) ซึ่งกันไว้เพื่อคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม พื้นที่อนุรักษ์ประเภทนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการจัดการให้ส่วนหนึ่งเป็นเขตกันชน (Buffer Zone) หรือ ทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (Core Zone) ใกล้หมู่บ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์และที่สำคัญคือช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญ ที่ต้องการอนุรักษ์อย่างมาก ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาป่า (การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน, sueb.ot.th, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ จัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ระบุถึงแผน ที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางในระยะ 20 ปี สำหรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางและประเด็นการดำเนินการปกป้อง รักษาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ การปราบปรามป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่างเข้มงวด เร่งรัดการปลูกป่า กำหนดพื้นที่ราบเชิงเขาเป็นแนวกันชน ส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจที่มีระบบการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้บนพื้นฐานให้คนและชุมชนสามารถอยู่กับป่าได้ รวมทั้ง ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด (mindset) และวิถีชีวิต (life style) ของบุคคลและองค์กรให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

มีแนวคิดการพัฒนาที่น่าสนใจหลายแนวคิด ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่กันชน หนึ่งในแนวคิดคือ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีหลักสำคัญคือ การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม หรือความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และการมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมีความยุติธรรม ความยั่งยืนทางสังคม

อีกหนึ่งแนวคิดที่สำคัญ คือการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชน ให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง (Middle Path) ความพอเพียงในที่นี้หมายถึง ความพอประมาณ (Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) ความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบคุ้มกันในตัว (Self-insulation) ที่ดีพอสมควร ต่อการรองรับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายใน และภายนอก (Balance/stability/sustainability of Economy/society/environment/culture) (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, thaiembassy.org, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

นโยบายของรัฐบาลและแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างพอเพียง ประหยัด คุ่มค่า ที่ผ่านมามีพบว่าพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จะมีพื้นที่รอยต่อกับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการบุกรุกทำลายสัตว์ป่า มีปัญหาในการบริหารจัดการผืนป่าในพื้นที่รอยต่อ สำหรับพื้นที่ที่พิจารณานำมาศึกษา ในการวิจัยนี้จึงต้องการศึกษา พื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออก ในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่ต่อเนื่อง และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และ พื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรเพื่อป้องกันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เพื่อเชื่อมโยงแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผืนป่าของประเทศไทย โดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ บริหารจัดการพื้นที่กันชน(Buffer Zone) เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และอนุรักษ์ป่าไม้
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อเสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน(Buffer Zone) นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable development) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษา วิกฤตการณ์พื้นที่ป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย และความจำเป็นของการใช้พื้นที่กันชน (Buffer Zone) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ภายนอกเขตอนุรักษ์ รูปแบบการจัดการพื้นที่กันชน และนโยบายนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการในพื้นที่กันชนป่าห้วยขาแข้ง โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีศึกษา ดังนี้

1. ใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ นโยบาย กฎหมาย และเอกสารต่างๆ จากสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และจากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการใช้เนื้อหา
แผนภาพที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพรรณนา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และ การอนุรักษ์ป่าไม้
2. ทำให้ทราบแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน
3. ได้แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)
มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน(Buffer Zone) นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable
development) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง

บทที่ 2

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

ในบทนี้จะได้นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานฉบับนี้ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ (analysis and synthesis) เพื่อหาคำตอบต่อวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และในตอนท้ายของบทจะได้นำเสนอกรอบความคิดของการวิจัยนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

- 1.แนวคิดการอนุรักษ์ (Conservation) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation)
- 3.แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
- 4.แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)
- 5.การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(National Resources and Environment Conservation Concept)

1.ความหมาย

ความหมายของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เกษม จันทร์แก้ว (2524 : 4 อ้างถึงใน ธีรธรรม สุนทรวิโรจน์โชติ และกาญจนา สุขาบุรณ์,2556) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ ต่อมนุษย์ก็ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติ

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2528 : 2 อ้างถึงใน ธีรธรรม สุนทรวิโรจน์โชติ และกาญจนา สุขาบุรณ์,2556) ได้ให้ความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งที่ปรากฏตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเอง ซึ่งอำนวยประโยชน์แก่ มนุษย์และสภาวะธรรมชาติด้วยตนเอง และได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ รอบตัวมนุษย์ ช่วยอำนวยประโยชน์ ในการดำรงชีวิตทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นอุปสรรคเมื่อ สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นพิษ

จากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมครอบคลุมความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติด้วย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีความสัมพันธ์กับมนุษย์โดย

ช่วย อำนาจประโยชน์ให้แก่มนุษย์อย่างมาก ขณะเดียวกัน มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบางอย่างลดน้อยลง ซึ่งถ้าหากไม่มีการควบคุมดูแลหรืออนุรักษ์อย่างได้ผลแล้ว ก็จะเป็นผลเสียแก่มนุษย์และสังคมได้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (National Resources and Environment Conservation) คือปรัชญาของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทิศทางที่ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ความสูญเสีย หรือหมดสิ้นไป (ฉัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุขานุรณ,2556) ,(การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก http://rdi.aru.ac.th/e_journal/pdf/137.pdf ,2561)

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 57 อ้างถึงใน ฉัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุขานุรณ,2556) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการป้องกันรักษาโดยให้เกิดผลดีที่สุด แก่คนมากที่สุดและในระยะเวลา ยาวนานที่สุดต่อเนื่องกันไป

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2528 : 1อ้างถึงใน ฉัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุขานุรณ,2556) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรักษาสິงที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเราทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการทำลายเกิดขึ้น

นิวัติ เรืองแก้ว (2537 อ้างถึงใน ฉัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุขานุรณ, 2556) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า การรู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นาน และต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน โดยถูกต้องตามกาลเทศะ

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ คือวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และรวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และยาวนานที่สุด โดยสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด

2.วิธีการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (National Resources and Environment Conservation) สามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังนี้ (“หลักการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ,ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก www.oknation.nationtv.tv ,2561)

2.1.การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทางตรง ซึ่งปฏิบัติได้ในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศ ที่สำคัญ คือ

2.1.1 การใช้อย่างประหยัด คือ การใช้เท่าที่มีความจำเป็น เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

2.1.2 การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก สิ่งของบางอย่างเมื่อมีการใช้แล้วครั้งหนึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ซ้ำได้อีก เช่น ถุงพลาสติก กระดาษ เป็นต้น หรือสามารถที่จะนำมาใช้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วไปผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้

2.1.3 การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของบางอย่างเมื่อใช้เป็นเวลานานอาจเกิดการชำรุดได้ เพราะฉะนั้นถ้ามีการบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก

2.1.4 การบำบัดและการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสี่ยงต่อโรคมของทรัพยากรด้วยการบำบัดก่อน เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนการฟื้นฟูเป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลน เพื่อฟื้นฟูความสมดุลของป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

2.1.5 การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ใบตองแทนโฟม การใช้พลังงานแสงแดดแทนแร่เชื้อเพลิง การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

2.1.6 การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟป่า เป็นต้น

2.2. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.2.1 การพัฒนาคุณภาพประชาชน โคนสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

2.2.2 การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในความมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่น กลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนและสถาบัน การศึกษาต่างๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น

2.2.3 ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตนเอง การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง ค้ำครอง พื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.4 ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้น

2.2.5 การกำหนดนโยบายและวางแผนทางของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (National Resources and Environment Management)

มีแนวความคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้คือ (“แนวความคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ,ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th> , 2561)

3.1. มุ่งหวังให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพ ที่สามารถให้ผลผลิตได้อย่างยั่งยืน ถาวร และมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบ ที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

3.2. ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มี ชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ละชนิด เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

3.3. ต้องยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวนปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในทุกสภาพ ทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้ และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ

3.4. กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุม และกำจัดของเสีย มิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียนั้นๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

3.5. ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม ในแต่ละสถานที่ และแต่ละสถานการณ์

4. หลักการและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Conservation)

หมายถึงการใช้สิ่งแวดล้อม อย่างมีเหตุผล เพื่ออำนวยความสะดวกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดไปแก่มนุษย์ โดยมีแนวความคิดที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดผลอยู่ 6 ประการคือ (“การอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” , ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก: http://rmupt-environment.blogspot.com/2009/08/blog-post_3294.html ,2561)

4.1 ต้องมีความรู้ในการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ผลแก่มนุษย์ทั้งที่เป็นประโยชน์และโทษ และคำนึงถึงเรื่องความสูญเปล่าในการจะนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้

4.2 รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง ตระหนักเสมอ ว่าการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจะเป็นการไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม ฉะนั้นต้องทำให้อยู่ในสภาพเพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจ

4.3 รักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ให้มีสภาพเพิ่มพูนเท่ากับอัตราที่ต้องการใช้เป็นอย่างน้อย

4.4 ประมาณอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรได้ พิจารณาความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

4.5 ปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ทดแทนการใช้ทรัพยากรจากแหล่งธรรมชาติให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของประชากร

4.6 ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาสมดุลธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี โดยปรับความรู้ที่จะเผยแพร่ให้เหมาะสมแก่วัย คุณวุฒิ บุคคล สถานที่หรือท้องถิ่น ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะเป็นหนทางนำไปสู่อนาคตที่คาดหวังว่ามนุษย์จะได้อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้

สรุป การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง ดังนั้นเพื่อให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปด้วยดี เราจึงต้องรู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ การป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม จนเป็นอันตรายต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง ทั้งผู้กำหนดนโยบายและมาตรการ และผู้ปฏิบัติตามนโยบายและมาตรการนั้นๆ

5. การอนุรักษ์ป่าไม้ (Forest Conservation)

การอนุรักษ์ป่าไม้หมายถึง การรู้จักใช้ป่าอย่างเหมาะสม และให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต วิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ มีดังนี้ (“อนุรักษ์ป่าไม้” ,ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : http://digital_collect.lib.buu.ac.th , 2561)

5.1การปลูกป่าทดแทน โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมซึ่งรัฐสามารถสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น การทำสวนป่า เป็นวิธีการขยายพื้นที่ป่าไม้ให้เพิ่มมากขึ้นเป็นการทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลาย

5.2การดำเนินการคุ้มครองป่าไม้ โดยอาศัยกฎหมายเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ เช่น อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ทางราชการเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เอาไว้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาดิน น้ำลำธาร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสงวนรักษาสัตว์ป่าเอาไว้

5.3จัดการบุกรุกทำลายป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโค่นถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้แปรรูปเพื่อการก่อสร้าง และการทำเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งรัฐจะต้องหาวิธีการควบคุมอย่างจริงจัง

5.3.1การป้องกันความเสียหายที่เกิดจากไฟไหม้ป่า ทั้งที่เกิดธรรมชาติและเกิดจากมนุษย์

5.3.2การปรับปรุงวิธีการทำป่าไม้ จะช่วยลดการสูญเสียของไม้ที่ตัดโค่นลงมา และเป็นการป้องกันมิให้ป่าไม้ที่ได้รับสัมปทานทำไม้เสื่อมโทรม โดยการทำป่าไม้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

5.3.3การพยายามนำเนื้อ ไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

5.3.4การป้องกันความเสียหายของป่าไม้อื่นเนื่องมาจากแมลงและโรคพืช

แนวคิดของการมีส่วนร่วม (Participation Concept)

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนาในยุคที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นหนักในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการผลิตทางธุรกิจจนเกินขอบเขต ทำให้ทรัพยากรย่อยหรือเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว

ชนาภรณ์ เมทณีสฤติ (2543 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ ,2561) ได้กล่าวถึง ลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่จะระดมประชาชนให้มีบทบาทในการพัฒนาได้ดีที่สุด นักวิชาการจำนวนมากได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้มากมาย โดยมีแนวความคิดการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้มีบทบาทในทุกๆเรื่อง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิด

ปรัชญา เวสารัชช (2538 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ ,2561) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาชนบท โดยในการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องนี้ ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและเสียสละทรัพยากรบางอย่าง

อกิน ระพีพัฒน์ (2536 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ ,2561) ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ คือ

- 1.การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐานคือ ชาวชนบทประสบปัญหา ย่อมรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ผู้เลือกแนวทางในการพัฒนาควรเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากร กับศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน ประกอบกิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนมีความผูกพันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นคว้าเพื่อหาข้อดี และข้อบกพร่อง เกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้มาเป็นบทเรียนในการหาหนทางปรับปรุงแก้ไขเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป

หากพิจารณาทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม หนึ่งในทฤษฎีนั้นคือ ทฤษฎีการใช้วิธีการ และระบบทางการบริหาร การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีการที่ง่าย เพราะใช้ กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือ ยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลย ก็ไม่เป็นไปตามนโยบายเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย(ยุพาพร รุปลาม, 2545 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ ,2561)

ประชุม สุวัตติ (2551 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ ,2561) เจาะลึกของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคพื้นฐานของประชาชนคือ

1.ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม คือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะ เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนจัดการบริหารองค์กร และ การใช้ทรัพยากร

2.ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องมีสภาพทาง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม “การมีส่วนร่วม” ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก: <http://hrm.ru.ac.th/file/research/005-5.pdf> ,2561.

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และรวมไปถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน ชุมชนและตนเอง ในการพัฒนาหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

องค์การสหประชาชาติ โดยองค์กรเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศ (United Nations, Department of International Economic and Social Affairs, 1989 อ้างถึงใน การมีส่วนร่วม ,ออนไลน์ , 2561) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

1.การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นไปโดยอาสาสมัคร หรือรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก

2.การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบที่เป็นลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3.การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้

เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลในทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในที่สุด

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development - S.D.)

คณะกรรมการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development : WCED, 1987 อ้างถึงใน การพัฒนาที่ยั่งยืน, ออนไลน์, 2561) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าวของคนรุ่นต่อไปต้องเสียไป ("Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generation to meet their own needs") ซึ่งเพื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า S.D เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในปัจจุบันรุ่นเดียวกัน และความสัมพันธ์ของคนระหว่างรุ่นปัจจุบัน และรุ่นต่อไป เป็นความสัมพันธ์ที่มุ่งให้เกิดความยุติธรรมในการกระจายรายได้ และการใช้ทรัพยากร ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดย S.D. จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของระบบ 3 ระบบ คือ ระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม มีเป้าหมายคือ การทำให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระบบนี้ให้มากที่สุด เพื่อให้มีความเจริญเติบโตพร้อมกันจากคนในรุ่นปัจจุบัน และมีความยั่งยืน ไปจนถึงลูกหลานในอนาคต

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือสร้างความลำบากใจให้กับประชาชนในอนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่บูรณาการ (Integrated) คือ ทำให้เป็นองค์รวม (Holistic) โดยองค์ทั้งหลายต้องทำงานประสานกันครบอย่างมีดุลยภาพ (Balanced) (UN: Commission on Environment and Development) นั่นก็คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ Edward Barbier คือ การบรรลุเป้าหมายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ดีที่สุด และโดยที่สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ จึงจำเป็นต้องลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบ เพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่างๆว่าจะให้องค์ประกอบใดมีความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ถ้าให้ความสำคัญทางด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอันดับแรก ก็ต้องอาจชดเชยด้วยการให้เป้าหมายทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมลดลง

ทางด้านสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะวางอยู่บนรากฐานของ 2 หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน

ทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งทุนธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุ อันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ที่ควรจะดำรงอยู่ที่ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศของโลกจะไม่ถูกรบกวนกระทบกระเทือน

แผนภาพที่ 2-1 องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ที่มา : “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ,ออนไลน์ ,www.stou.ac.th เมื่อ 12 ธันวาคม 2560

การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความหมายของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นคำที่มาจาก หลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต และการใช้หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด รู้จักถนอมในการใช้ เพื่อให้มีไว้ใช้ เพื่อใช้อย่างยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง (“การพัฒนาที่ยั่งยืน” ,ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก : <http://www.forest.go.th> ,2561)

การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมนั้นค่อยประสิทธิภาพลง หรือกระทบกระเทือนต่อคนรุ่นหลัง

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

“ป่า 3 อย่าง” ป่าไม้ 3 อย่างเป็นแนวคิดของการผสมผสานความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและ สังคม กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรเข้าบุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ จึงควรให้ดำเนินการปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ป่าสำหรับไม้ ใช้สอย ป่าสำหรับเป็นไม้ผล และป่าสำหรับเป็นเชื้อเพลิง ป่าหรือสวนป่า เหล่านี้นอกจากเป็นการเกื้อกูลและอำนวยประโยชน์ 3 อย่างนั้นแล้ว ป่าไม้ไม่ว่าจะเป็นชนิดใดก็จะอำนวยประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่มชื้นเอาไว้ อันเป็นการอำนวยประโยชน์อย่างี่ 4 ซึ่งเป็นผลพลอยได้ (“การอนุรักษ์” ,ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก : <http://www.bio.flas.kps.ku.ac.th> สืบค้น 14 ธันวาคม 2560)

การอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีหลักการที่สำคัญคือ

3.1 กำหนดป่าไม้แห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการ และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของประเทศในระยะยาว เช่น กำหนดพื้นที่ปลูกป่าในแต่ละปี โดยความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน หรือกำหนดเป้าหมายพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ อย่างน้อยให้มีร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ เป็นต้น

3.2 ดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ของประเทศ โดยสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ของรัฐประสานความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ ให้ราษฎรมีส่วนร่วมรักษาผืนป่าในท้องถิ่นของตน ทั้งการปลูกป่าเพิ่มเติม การบำรุงรักษาและการป้องกันลักลอบตัดทำลาย เป็นต้น

3.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ กับการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้บัญญัติปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสาระสำคัญดังนี้

3.3.1 เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ได้แก่

3.3.1.1 การจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ และฟื้นฟูคุณภาพของชายฝั่งและทะเล

3.3.1.2 อนุรักษ์พื้นที่ป่า และจัดการแก้ไขทรัพยากรดินที่เสื่อมโทรม

3.3.2 เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของประเทศให้มีความอุดมสมบูรณ์

3.3.3 รักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม โดยลดปัญหามลพิษเพื่อให้เมืองและชุมชนน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และลดต้นทุนทางเศรษฐกิจในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

3.3.4 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

2. การจัดการพื้นที่แบบผสมผสานเพื่อความยั่งยืน

2.1 การจัดการพื้นที่แบบผสมผสาน

สิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลาย โดยมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อสนองตอบความต้องการปัจจัยอาหาร ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค พลังงาน ความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกสบายเหล่านี้ล้วนได้จากสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ยิ่งนับวัน จะมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณด้วยแล้ว ยังมีการทำลาย ในทางปฏิบัติการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำใน 3 ลักษณะ คือ การใช้แบบยั่งยืน (sustainable utilization) การขจัดของเสีย/มลสาร (waste-pollutant elimination: disposal, treatment, control, and rehabilitation) ทั้ง 3 ลักษณะการจัดการนี้มักดำเนินการควบคู่กันเสมอ หากสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วข้อมก่อนให้เกิดความไม่ยั่งยืนของ สิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้สิ่งแวดล้อม แล้ว ได้ปริมาณผลผลิตนำออก (output products) ไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง แต่ด้วยเหตุที่สิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เป็นระบบนิเวศ จึงทำให้การ จัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน (integrated environmental management) โดยใช้กระบวนการ (ขั้นตอน) ของการสร้างสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำกับการผสมผสาน ให้เกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ของทุกๆ ขั้นตอนอันเป็นผลผลิตของ กระบวนการวิทยาศาสตร์ของแต่ละสิ่งแวดล้อมและ/หรือ กระบวนการนิเวศวิทยา จะเห็นได้ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความละเอียดอ่อนต้องใช้ความรู้หลากหลายศาสตร์ และต้องมีประสบการณ์ที่มาก เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ดังปรากฏความร่อยหรอ และการแพร่กระจายมลพิษสิ่งแวดล้อมทั่วประเทศ เช่น ป่าไม้ที่เคยมีปกคลุมประเทศมากกว่า 53 % ในปี พ.ศ. 2504 ปัจจุบันเหลือต่ำกว่า 30 % การทับถมของดินตะกอนใน แหล่งน้ำและพื้นที่ราบเพิ่มมากขึ้นทุกปีทำให้เกิดการสูญเสีย ผิวหน้าดินแต่ละปีเกือบ 1 เซนติเมตรโดยเฉลี่ย พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมทำให้สูญเสียที่ดินทางการเกษตรทั้งที่ตั้ง รวมทั้งบริเวณกันชนและการคมนาคมเป็นจำนวนมาก เกิดภาวะน้ำเน่าเสียทุกแหล่งน้ำโดยเฉพาะบริเวณที่มี ประชากรหนาแน่นกลางและปลายน้ำจนทำให้มีข้อจำกัด ในการใช้ประโยชน์ มลพิษทางอากาศเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนก่อให้เกิดโรคแปลกๆ อย่างรวดเร็ว ฯลฯ กล่าวได้ว่า สภาวะแวดล้อมของประเทศไทย อยู่ในสภาวะใกล้ วิกฤตเข้าไปทุกทีจนมีผลทำให้การจัดการมีความยุ่งยากขึ้นเรื่อยๆ เชื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อฐานะทาง

เศรษฐกิจของชาติอย่าง แน่นนอน รวมไปถึงการเสื่อมโทรมทางสังคมก็คงไม่สามารถ หลีกเลีย้งได้เช่นกัน เหตุผลที่สำคัญอย่างยิ่งคือเป็นการ จัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศแบบแยกส่วน ต่างหน่วยงานต่างจัดการสิ่งแวดล้อมของตนเอง แทบไม่มีหรือไม่มี แผนการจัดการแบบผสมผสานระดับชาติที่เด่นชัดเลย อาจ มีบ้างสำหรับ โครงการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงเดี่ยวหรือ สิ่งแวดล้อมเชิงระบบ/พื้นที่ขนาดเล็ก ที่น่าเป็นห่วงก็คือ ทรัพยากรสำหรับบริการต่อมนุษย์ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ป่าไม้-สัตว์ป่า ดิน อากาศ เหล่านี้เป็นต้น การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสานที่ถูกหลัก วิชาการ ต้องมุ่งเน้นที่การจัดการสิ่งแวดล้อมหลักและ กระบวนการวิทยาศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก่อนอื่นใดทั้งสิ้น เช่น การจัดการน้ำซึ่งต้องให้ปริมาณเพียงพอ คุณภาพต้องอยู่ในระดับที่ต้องการ ต้องจัดการทรัพยากรป่าไม้นอกจากมีขนาดพื้นที่ ใหญ่พอกับการเก็บกักน้ำฝน (ประเทศไทยต้องการมีพื้นที่ ต่ำสุด 40% ของพื้นที่ประเทศ) แล้ว ยังต้องจัดการให้ดิน ป่าไม้อยู่กับที่และสามารถเก็บกักน้ำฝนที่ตกบนพื้นที่ป่าไม้ ให้นานที่สุดก่อนจะปลดปล่อยลงสู่ลำห้วย/แม่น้ำนอกจาก นี้ต้องจัดการดินเพื่อการปลูกพืชให้อยู่กับที่เช่นกัน เพื่อมิให้ สูญเสียดินและธาตุอาหารพืชในดิน รวมทั้ง การคมนาคม การตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรม การศึกษา การค้าขาย ฯลฯ ต้องมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สร้างปัญหา ต่อปริมาณ คุณภาพ ของน้ำ ดิน ป่าไม้ เช่นกัน อย่างไรก็ดี การผสมผสานที่มี ประสิทธิภาพได้ ต้องคำนึงถึงกรอบเวลาหรือช่วงเวลาที่เหมาะสม ทำอะไรก่อนหลังด้วยวิธีดำเนินการตามกรอบเวลาเป็น สำคัญที่สุด โดยเฉพาะประเด็น ป่าไม้พืชสีเขียว และการจัดการสิ่งแวดล้อมเกษตร (เกษม จันทรแก้ว, การจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคต, 2558)

2.2 เกษตรผสมผสาน (Integrated farming)

2.2.1 ระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชและมีการเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละ ชนิด เกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเกิดการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ เศษซากและผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ในทางตรงกันข้าม ผลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อพืชด้วยเช่นกัน

2.2.2 หลักการของ "เกษตรผสมผสาน" หลักการพื้นฐานของระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสานมีอยู่อย่างน้อย 2 ประการสำคัญๆ คือ

2.2.2.1 ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมเป็นต้นไป โดยการทำการเกษตรทั้งสองกิจกรรมนั้น ต้องทำในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นควรประกอบไปด้วยการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ และสามารถผสมผสานระหว่างการปลูกพืชต่างชนิดหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิดกันได้

2.2.2.2 การเกี่ยวคู่ประโยชน์ระหว่างกิจกรรมเกษตรต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในระบบเกษตรแบบผสมผสานนั้น เกิดขึ้นทั้งจากวงจรการใช้แร่ธาตุอาหารรวมทั้งอากาศ และพลังงาน เช่น การหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ให้เป็นประโยชน์กับพืชและให้เศษพืชเป็นอาหารสัตว์ โดยที่กระบวนการใช้ประโยชน์จะเป็นไปทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น ผ่านการหมักของจุลินทรีย์เสียก่อน

ทั้งนี้ ลักษณะการผสมผสานในระบบเกษตร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ การปลูกพืชแบบผสมผสาน การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ (เกษตรผสมผสาน ,ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก: http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=683&auto_id=15&TopicPk ,2561)

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ในมีสำนึกในคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต และให้มี ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคมและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชน ให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง(Middle Path) ความพอเพียงในที่นี้หมายถึง ความพอประมาณ(Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัว (Self-insulation)ที่ดีพอสมควรต่อการรองรับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายใน และภายนอก (Balance/ stability/sustainability of Economy/ society/ environment/culture) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ,ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaiembassy.org>, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี

หลัก 3 ห่วง คือทางสายกลาง ประกอบไปด้วย ดังนี้

ห่วงที่ 1 คือ พอประมาณ

หมายถึง พอประมาณในทุกอย่าง ความพอดีไม่มาก หรือน้อยจนเกินไป โดยต้องไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่นให้เดือดร้อน

ห่วงที่ 2 คือ มีเหตุผล

หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

2 เงื่อนไข ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

เงื่อนไขที่ 1 เงื่อนไขความรู้

คือ มีความรอบรู้เกี่ยวกับ วิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ คุณธรรมประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

เงื่อนไขที่ 2 เงื่อนไขคุณธรรม

คือ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้เป็น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หลายรูปแบบตามแผนภาพ

แผนภาพที่ 2 - 2 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข, ออนไลน์, <http://www.tupr.ac.th/sufficiency3.php> ,สืบค้นเมื่อ

1 พ.ย. 60

แผนภาพที่ 2-3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ,ออนไลน์ , <http://www.tupr.ac.th> และ <http://เศรษฐกิจพอเพียง.net/> ,2561

อธิบายความหมาย

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิด ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (“แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”,ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก : <https://www.krungsri.com>plearn>plearn,2561>)

ความพอประมาณ คือ การดำรงชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งเราควรจะมี ความพอประมาณทั้ง การหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหา รายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณใน การใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบาก และฝืดเคืองจนเกินไป

ความมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจ หรือการดำรงชีวิตประจำวัน เราจำเป็นต้องมี การตัดสินใจตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจที่ดี ควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่ อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์ หรือจากสิ่งที่คนอื่นบอกมา โดยปราศจากการวิเคราะห์

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง ในโลกที่ไม่มี อะไรแน่นอน ทั้งสภาพลม ฟ้า อากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร การเปลี่ยนแปลงในบริษัทคู่ ค้า การเลิกจ้างพนักงานในบริษัทใหญ่ หรือแม้แต่ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทั้งในและ ต่างประเทศที่มีผลต่อการลงทุน เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น เตรียมแผนสำรองสำหรับแต่ละสถานการณ์ การมีรายได้ หลายทางเพื่อลดความเสี่ยงในวันที่ถูกเลิกจ้าง หรือการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน โดยการ ดำรงชีวิตตามหลักการทั้งสามข้อนั้น จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วย ความรู้ช่วย สร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เช่น ความรู้ในการประกอบวิชาชีพช่วยให้ธุรกิจและการงานเจริญ ก้าวหน้า หรือความรู้ในการลงทุนช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้นักลงทุน ทั้งนี้ ความรู้และประสบการณ์ จะช่วยทำให้เราตัดสินใจได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ถึงแม้ว่า พื้นฐานความคิดและประสบการณ์ที่ แดกต่างกันอาจทำให้เหตุผลของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน แต่หากทุกคนยึดมั่นอยู่ในหลักคุณธรรม ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

อย่างที่กล่าวมาข้างต้น การพึ่งพาตัวเองได้เป็นเพียงส่วนเริ่มต้นของการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง โดยเมื่อทุกคนสามารถดูแลตัวเอง และครอบครัวได้แล้ว ขั้นต่อไปอาจทำการ พัฒนาธุรกิจ โดยมีการรวมกลุ่มกันในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ในการรวมกลุ่มกันนั้น ไม่จำกัดเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เกษตรกร ในรูปของ สหกรณ์ การทำงานในเมืองก็สามารถมีการรวมกลุ่มกันได้ เช่น การแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ใน การทำธุรกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน การแลกเปลี่ยนแนวคิดการลงทุนเพื่อเป็นการต่อยอด ความรู้ รวมไปถึงการแบ่งปันความช่วยเหลือส่งกลับคืนสู่สังคม ไปสู่กลุ่มที่ยังต้องการความ ช่วยเหลืออยู่ เช่น กิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

1.ความหมายของการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ,ออนไลน์ ,<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8> ,ปี2561) การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) คือ การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การบริหารงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการ โครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

2.เหตุผลที่ต้องนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้

2.1.กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ต้องเพิ่มศักยภาพและความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2.ระบบราชการไทยมีปัญหาที่สำคัญคือ ความเสื่อมถอยของระบบราชการ และขาดธรรมาภิบาล ถ้าภาครัฐไม่ปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริหารจัดการของภาครัฐเพื่อไปสู่องค์กรสมัยใหม่ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ก็จะส่งผลบั่นทอนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตด้วย

ดังนั้นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่(New Public Management) จึงเป็นแนวคิดพื้นฐานของการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ของภาครัฐและยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม มีแนวทางในการบริหารจัดการดังนี้

3.แนวทางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

- 3.1.การให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน
- 3.2.ลดการควบคุมจากส่วนกลางและเพิ่มอิสระในการบริหารให้แก่งาน
- 3.3.การกำหนด การวัด และการให้รางวัลแก่ผลการดำเนินงานทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล

3.4. การสร้างระบบสนับสนุนทั้งในด้านบุคลากร (เช่น การฝึกอบรม ระบบค่าตอบแทนและระบบคุณธรรม) เทคโนโลยี เพื่อช่วยให้หน่วยงานสามารถทำงานได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์

5. การเปิดกว้างต่อแนวคิดในเรื่องของการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน และระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานของภาคเอกชน ในขณะที่เดียวกันภาครัฐก็หันมาทบทวนตัวเองว่าสิ่งใดควรทำเองและสิ่งใดควรปล่อยให้เอกชนทำ

4. แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

หลักใหญ่ของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การเปลี่ยนระบบราชการที่เน้นระเบียบและขั้นตอนไปสู่การบริหารแบบใหม่ซึ่งเน้นผลสำเร็จและความรับผิดชอบ รวมทั้งใช้เทคนิคและวิธีการของเอกชนมาปรับปรุงการทำงาน

Hood (แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่, ออนไลน์, 2561) เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” มีหลักสำคัญ 7 ประการ คือ

4.1. จัดการโดยนักวิชาชีพที่ชำนาญการ (Hands-on professional management) หมายถึง ให้ผู้จัดการมืออาชีพได้จัดการด้วยตัวเอง ด้วยความชำนาญ โปร่งใส และมีความสามารถในการใช้ดุลพินิจ เหตุผลก็เพราะเมื่อฝัดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแล้ว ก็จะเกิดความรับผิดชอบต่อการตรวจสอบจากภายนอก

4.2. มีมาตรฐานและการวัดผลงานที่ชัดเจน (Explicit standards and measures of performance) ภาครัฐจึงต้องมีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของผลงาน และการตรวจสอบจะมีได้ก็ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

4.3. เน้นการควบคุมผลผลิตที่มากขึ้น (Greater emphasis on output controls) การใช้ทรัพยากรต้องเป็นไปตามผลงานที่วัดได้ เพราะเน้นผลสำเร็จมากกว่าระเบียบวิธี

4.4. แยกหน่วยงานภาครัฐออกเป็นหน่วยย่อยๆ (Shift to disaggregation of units in the public sector) การแยกหน่วยงานใหญ่ออกเป็นหน่วยย่อยๆ ตามลักษณะสินค้าและบริการที่ผลิต ให้เงินสนับสนุนแยกกัน และติดต่อกันอย่างเป็นอิสระ

4.5. เปลี่ยนภาครัฐให้แข่งขันกันมากขึ้น (Shift to greater competition in the public sector) เป็นการเปลี่ยนวิธีทำงานไปเป็นการจ้างเหมาและประมูล เหตุผลก็เพื่อให้ฝ่ายที่เป็นปรปักษ์กัน (rivalry) เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ต้นทุนต่ำและมาตรฐานสูงขึ้น

4.6. เน้นการจัดการตามแบบภาคเอกชน (Stress on private sector styles of management practice) เปลี่ยนวิธีการแบบข้าราชการไปเป็นการยืดหยุ่นในการจ้างและให้รางวัล

4.7.เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีวินัยและประหยัด (Stress on greater discipline and parsimony in resource use) วิธีนี้อาจทำได้ เช่น การตัดค่าใช้จ่าย เพิ่มวินัยการทำงาน หุคยั้งการเรียกรื่องของสหภาพแรงงาน จำกัดต้นทุนการปฏิบัติ เหตุผลก็เพราะต้องการตรวจสอบความต้องการใช้ทรัพยากรของภาครัฐ และ “ทำงานมากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรน้อยลง” (do more with less)

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เป็นการรวมคำสำคัญ “ประสิทธิภาพ (efficiency) ประสิทธิภาพ (effectiveness) ประชาธิปไตย (Participatory State) คือการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ (Decentralization) โอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคส่วนอื่นๆคุณธรรม จริยธรรม (Morality/ Ethics)”

ซึ่งสรุปได้ว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นการบริหารราชการในเชิงคุณธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง

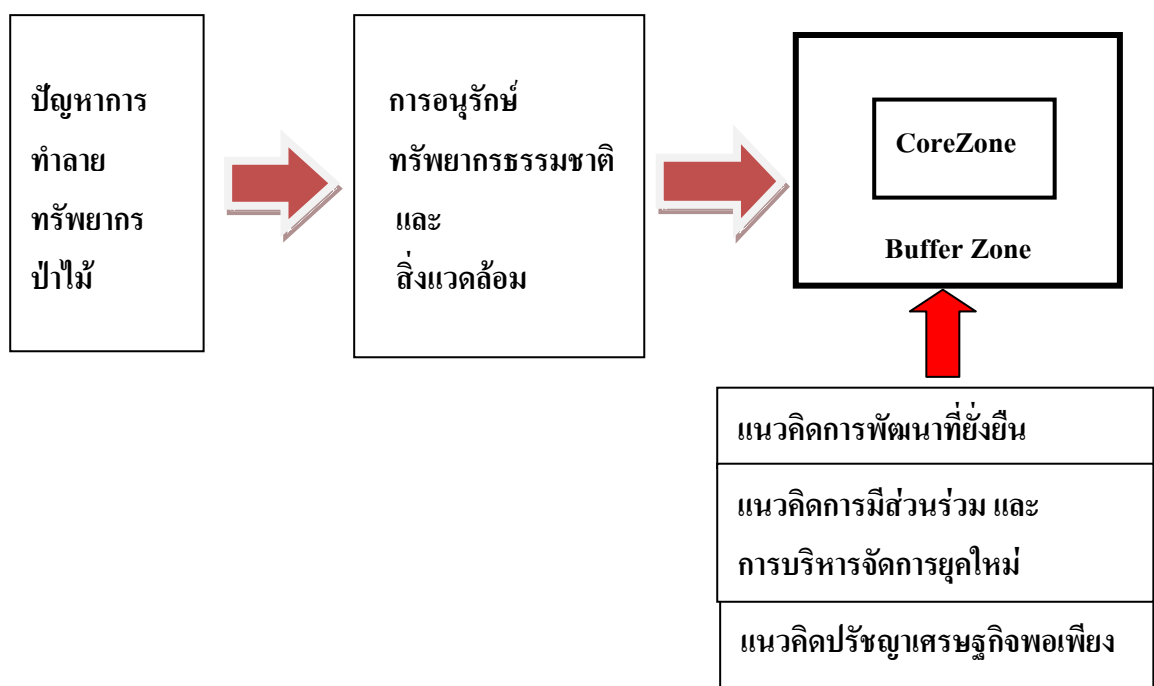
จตุพจน์ ปิยัมปุตระ (2558) การพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์และการส่งเสริมความยั่งยืนของประเทศตามแนวพระราชดำริของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์ให้บรรลุตามเป้าหมาย ได้แก่ การรับรู้และความเข้าใจในเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการความร่วมมือ และการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม การใช้แนวทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อขยายผลต่อยอด โดยผู้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการผลักดันการดำเนินการ ทั้งนี้ระดับนโยบายต้องให้ความสำคัญต่อการผลักดันการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์ มีแผนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วมตามแนว ประชาธิปไตย ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ใช้ระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชนส่งเสริมค่านิยมในการพัฒนา ให้เกิดความยั่งยืน

ชัยโรจน์ มีแดง (2550) สัมฤทธิผลของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ : กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี ผลการศึกษา พบว่า การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นการเสริมการดำเนิน โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุข กลุ่มเป้าหมาย มีความเห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีปัญหาที่สำคัญคือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความต่อเนื่องของการดำเนินงานตามนโยบาย การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ได้กับทุกพื้นที่ทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และบังเกิดอย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นวิถีชีวิตร่วมกัน โดยใช้คุณธรรมนำชีวิตเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

นินนาท ชลิตานนท์ (2549) การส่งเสริมเงินออมครอบครัว ตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ผลของการวิจัยพบว่า การนำหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำโครงการส่งเสริมการบริหารเงินออมครอบครัวและโครงการชีวิตพอเพียง ตามแนวพระราชดำริได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะโครงการชีวิตพอเพียง ตามแนวพระราชดำริซึ่งเป็นโครงการที่กรุงเทพมหานครเชิญชวนประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ หรือเข้ามาประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ ร่วมกันตั้งปณิธานว่าจะจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองหรือครอบครัว เพื่อเป็นการฝึกให้มีวินัยในการใช้จ่าย จะไม่มีการคิดก่อนจ่าย และส่งเสริมให้เกิดเงินออมขึ้นในที่สุด

วรเทพ ดิษยบุตร (2549) เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดระเบียบหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อความมั่นคง ผลการศึกษาพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้คือ ความพอเพียงในระดับครอบครัว และระดับชุมชน โดยใช้แนวทางของการจัดการบริหารที่ดินของแต่ละครอบครัวให้คุ้มค่ามากขึ้น นั่นคือ การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การบำรุงรักษาดินเพื่อการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ชนกลุ่มน้อยใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกไม่มาก แต่ได้ผลผลิตเท่ากับหรือมากกว่าที่เคยทำมา และมีเวลาเหลือทำกิจกรรมอื่นเพื่อเสริมรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เช่น ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่อาชีพมัคคุเทศก์ การทำ Home stay การทำของที่ระลึกขาย การแสดงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เป็นต้น และด้านการเกษตร เช่น การปลูกพืชเมืองหนาว การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การปลูกไม้ดอกไม้ประดับต่างๆ

กรอบความคิดของการวิจัย

สรุป

จากแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน การบูรณาการการอนุรักษ์และการพัฒนา การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการยุคใหม่ การจัดการพื้นที่แบบผสมผสาน ที่กล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ในพื้นที่เขตกันชน (Buffer Zone) เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยที่จะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 3

วิกฤติการณ์ทรัพยากรป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย

ในบทนี้ จะได้วิเคราะห์จากเอกสาร และข้อมูลที่สืบค้นได้ เพื่อนำเสนอประเด็น
ดังต่อไปนี้

1. วิกฤติการณ์ทรัพยากรป่าไม้

- 1.1 กล่าวนำ
 - 1.2 สาเหตุสำคัญของวิกฤติการณ์
 - 1.3 สถานการณ์การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้
 - 1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2579)
 - 1.5 คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ
 - 1.6 นโยบายป่าไม้แห่งชาติ
2. การอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย
 3. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง
 4. ความจำเป็นของการใช้พื้นที่กันชน (Buffer Zone)

วิกฤติการณ์ทรัพยากรป่าไม้

1. กล่าวนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์
หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม
ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้า
ป่าไม้ถูกทำลายลงไปมากๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สัตว์
ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ เมื่อป่าไม้ถูกทำลาย จะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือ
ถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดม
สมบูรณ์ของดินไป นอกจากนี้เมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือนและที่
ลุ่มในฤดูน้ำหลากพอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธารทำให้แม่น้ำมีน้ำ

น้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผลขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า

ป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้หมายถึงที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ครอบครองตามกฎหมายที่ดินโดยทั่วไป หมายถึงบริเวณที่มีต้นไม้หลายชนิดขนาดต่างๆขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและกว้างใหญ่พอที่จะมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้นเช่นความเปลี่ยนแปลงของลม ฟ้าอากาศความอุดมสมบูรณ์ของดินและป่ามีสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตอื่นซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (วิกิตถรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ ,ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก <https://www.slideshare.net/Songsak1/ss-453496242> ,มี.ค. 2015)

1.1ประเภทของป่า ในประเทศไทยเราสามารถแบ่งประเภทของป่าออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันได้แก่

1.1.1ป่าไม่ผลัดใบ (Evergreen Forest) ป่าประเภทนี้มีประมาณ 30% ของเนื้อที่ป่าทั้งประเทศสามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีก 4 ชนิดดังนี้

1.1.1.1 ป่าดิบ (Tropical Evergreen Forest)

1.1.1.2 ป่าสน (Coniferous Forest)

1.1.1.3 ป่าพรุ (Swamp Forest)

1.1.1.4 ชายหาด (Beach Forest)

1.1.2.ป่าผลัดใบ (Deciduous Forest) แบ่งได้3ชนิดคือ

1.1.2.1 ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest)

1.1.2.2 ป่าแพะป่าแดงป่าโลกหรือป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest)

1.1.2.3 ป่าหญ้า (Savanna Forest)

1.1.3.ป่าไม่ผลัดใบ (Evergreen Forest) ป่าดิบชื้น ป่าสน

1.1.4.ป่าไม่ผลัดใบ (Evergreen Forest) ป่าพรุ ป่าชายหาด

1.1.5.ป่าผลัดใบ (Deciduous Forest) ป่าเบญจพรรณ ป่าแพะ ป่าหญ้า

1.2ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้มีประโยชน์มากมายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่

1.2.1ประโยชน์ทางตรง (Direct Benefits) ได้แก่ ปัจจัย 4 ประการ

1.2.1.1. จากการนำไม้มาสร้างอาคารบ้านเรือนและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่นเฟอร์นิเจอร์กระดาษไม้ขีดไฟ ฟืน เป็นต้น

1.2.1.2. ใช้เป็นอาหารจากส่วนต่าง ๆ ของพืชและผล

1.2.1.3. ใช้เส้นใยที่ได้จากเปลือกไม้และเถาวัลย์มาถักทอเป็น เครื่องนุ่งห่มเชือกและอื่น ๆ

1.2.1.4. ใช้ทำยารักษาโรคต่าง ๆ

1.2.2 ประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Benefits)

1.2.2.1. ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารเพราะต้นไม้จำนวนมากในป่าจะทำให้น้ำฝนที่ตกลงมาค่อยๆ ซึมซับลงในดิน กลายเป็นน้ำใต้ดินซึ่งจะไหลซึมมาหล่อเลี้ยงให้แม่น้ำลำธารมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี

1.2.2.2. ป่าไม้ทำให้เกิดความชุ่มชื้นและควบคุมสภาวะอากาศไอน้ำ ซึ่งเกิดจากการหายใจของพืชซึ่งเกิดขึ้นอยู่มากมายในป่าทำให้อากาศเหนือป่ามีความชื้นสูงเมื่ออุณหภูมิลดต่ำลงไอน้ำเหล่านั้นก็จะกลั่นตัวกลายเป็นเมฆแล้วกลายเป็นฝนตกลงมาทำให้บริเวณที่มีพื้นที่ป่าไม้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอฝนตกต้องตามฤดูกาลและไม่เกิดความแห้งแล้ง

1.2.2.3. ป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนและศึกษาความรู้ บริเวณป่าไม้จะมีภูมิประเทศที่สวยงามจากธรรมชาติ รวมทั้งสัตว์ป่าจึงเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจได้ดี นอกจากนี้ป่าไม้ยังเป็นที่พักพิงของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์จำนวนมาก จึงเป็นแหล่งให้มนุษย์ได้ศึกษาหาความรู้

1.2.2.4. ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัย โดยช่วยลดความเร็วของลมพายุที่พัดผ่านได้ตั้งแต่ 11-44 % ตามลักษณะของป่าไม้แต่ละชนิดจึงช่วยให้บ้านเมืองรอดพ้นจากวาทภัยได้ซึ่งเป็นการป้องกันและควบคุมน้ำตามแม่น้ำไม่ให้สูงขึ้นมารวดเร็วล้นฝั่งกลายเป็นอุทกภัย

1.2.2.5. ป่าไม้ช่วยป้องกันการกัดเซาะและพัดพาหน้าดิน จากน้ำฝนและลมพายุ โดยลดแรงปะทะลงการหลุดเลื่อนของดินจึงเกิดขึ้นน้อย และยังเป็นการช่วยให้แม่น้ำลำธารต่าง ๆ ไม่ตื้นเขินอีกด้วยนอกจากนี้ป่าไม้จะเป็นเสมือนเครื่องกีดขวางตามธรรมชาติ จึงนับว่ามีประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ด้วยเช่นกัน

2 สาเหตุสำคัญของวิกฤตการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย

ในอดีตประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค แต่ต่อมาการบุกรุกทำลายป่าไม้อย่างรวดเร็วทำให้ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง การลดลงของพื้นที่ป่าไม้เกิดได้จากหลายสาเหตุ

2.1 การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

ตัวการของปัญหานี้คือนายทุนพ่อค้าไม้ เจ้าของโรงเลื่อย เจ้าของโรงงานแปรรูปไม้ ผู้รับสัมปทานทำไม้และชาวบ้านทั่วไป ซึ่งการตัดไม้เพื่อเอาประโยชน์จากเนื้อไม้ทั้งวิธีที่ถูก

และผิวกฎหมาย ปริมาณป่าไม้ที่ถูกทำลายนี้ในวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามอัตราเพิ่มของจำนวนประชากร ยังมีประชากรเพิ่มขึ้นเท่าใด ความต้องการในการใช้ไม้ก็เพิ่มมากขึ้น เช่น ไม้ในการปลูกสร้างบ้านเรือนเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรกรรมเครื่องเรือนและถ่านในการหุงต้ม เป็นต้น

2.2 การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อเข้าครอบครองที่ดิน

เมื่อประชากรเพิ่มสูงขึ้น ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินก็สูงขึ้นเป็นผลผลักดันให้ราษฎรเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าไม้แผ้วถางป่า หรือเผาป่าทำไร่เลื่อนลอยนอกจากนี้ยังมีนายทุนที่ดินที่จ้างวานให้ราษฎรเข้าไปทำลายป่าเพื่อจับจองที่ดินไว้ขายต่อไป

2.3. การส่งเสริมการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์

เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เช่น มันสำปะหลัง ปอ เป็นต้น โดยไม่ส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างเต็มประสิทธิภาพทั้ง ๆ ที่พื้นที่ป่าบางแห่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเกษตร

2.4. การกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่ากระทำไม่ชัดเจนหรือไม่กระทำเลย

ในหลาย ๆ พื้นที่ทำให้ราษฎรเกิดความสับสนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาทำให้เกิดการพิพาทในเรื่องที่ดินทำกินและที่ดินป่าไม้อยู่ตลอดเวลาและมักเกิดการร้องเรียนต่อต้านในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน

2.5. การจัดสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ

เช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เส้นทางคมนาคมการสร้างเขื่อนขวางลำน้ำจะทำให้พื้นที่เก็บน้ำหน้าเขื่อนที่อุดมสมบูรณ์ถูกตัดโค่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนต้นไม้อายุเล็กหรือที่ทำการย้ายออกมาไม่ทันจะถูกน้ำท่วมยืนต้นตาย เช่นการสร้างเขื่อนรัชชประภาเพื่อกั้นคลองพระแสงอันเป็นสาขาของแม่น้ำพุมดวง-ตาปี ทำให้น้ำท่วมบริเวณป่าดงดิบซึ่งมีพันธุ์ไม้หนาแน่นประกอบด้วยสัตว์นานาชนิดนับแสนไร่ต่อมาจึงเกิดปัญหาน้ำเน่าไหลลงลำน้ำพุมดวง

2.6. ไฟไหม้ป่า

มักจะเกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งอากาศแห้งและร้อนจัด ทั้งโดยธรรมชาติและจากการกระทำของมะม่วงที่อาจล้กลอบเผาป่าหรือเผลล จุดไฟทิ้งไว้โดยเฉพาะในป่าไม้เป็นจำนวนมาก

2.7. การทำเหมืองแร่

แหล่งแร่ที่พบในบริเวณที่มีป่าไม้ปกคลุมอยู่ มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดหน้าดินก่อนจึงทำให้ป่าไม้ที่ขึ้นปกคลุมถูกทำลายลงเส้นทางขนย้ายแร่ในบางครั้งต้องทำลายป่าไม้ลงเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้างถนนหนทางกระเปิดหน้าดิน เพื่อให้ได้มาซึ่งแร่ธาตุส่งผลถึงการทำลายป่า

3 สถานการณ์การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้

3.1 สถานการณ์และแนวโน้ม

การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 321 ล้านไร่ นโยบายการป่าไม้แห่งชาติ และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้อย่างน้อยร้อยละ 40 ของ ประเทศ หรือประมาณ 128.3 ล้านไร่ เพื่อการอนุรักษ์ ดินน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เพื่อ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากข้อมูลสถิติ พื้นที่ป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทย มีพื้นที่ป่าจำนวนร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ หรือ ประมาณ 171 ล้านไร่ ต่อมาในปี พ.ศ.2525 มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ร้อยละ 30.52 ของพื้นที่ประเทศ หรือ ประมาณ 98 ล้านไร่ ในปี พ.ศ.2541 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ ร้อยละ 25.3 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 81 ล้านไร่ และ ปี พ.ศ.2551 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ ร้อยละ 33.4 ของพื้นที่ ประเทศ หรือประมาณ 107 ล้านไร่ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้คงเหลือ 102.1 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของประเทศ จากการ ลดลงของพื้นที่ป่าจำนวนมากในระยะเวลาที่ผ่านมา มีผลกระทบต่อ ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่าไม้ และสถานภาพของพืชและสัตว์หลายชนิด ซึ่งบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว และบางชนิดเสี่ยงต่อการ สูญพันธุ์ หายาก และถูกคุกคาม โดยเฉพาะพื้นที่ภูเขาต้นน้ำของภาคเหนือจำนวนมากถูกบุกรุกทำลาย เป็นภูเขาหัว ไร่ เกิดภัยพิบัติดินโคลนถล่ม และอุทกภัยสร้างความเสียหายอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาสถานการณ์ปัจจุบันมีแนวโน้มในการบุกรุกพื้นที่ป่าและลักลอบ ตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ป่าของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น การบุกรุกเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตร การบุกรุกจับจองของนายทุน การออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย การขาดจิตสำนึกสาธารณะ และการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดประสิทธิภาพ โดยผู้กระทำผิดได้มีการพัฒนารูปแบบ และวิธีการที่สลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา

การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ใ้รูปแบบการปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว ทั้ง ประเภทยืนต้นและล้มลุก การลักลอบตัดไม้มีการทำเป็น ขบวนการใหญ่ใ้บุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมือง และเงินทุนสนับสนุนการกระทำผิดเพื่อส่งขายยังต่างประเทศ ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงภายในประเทศอีกรูปแบบหนึ่ง และยังคงมีความรุนแรงอยู่ในปัจจุบันซึ่งหากไม่มีการป้องกันแก้ไขอย่างเร่งด่วนก็จะส่งผลให้มีการทำลายทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นจน เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสมดุลธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานการณ์ในภาพรวมของประเทศมีแนวโน้มที่จะรุนแรงมากขึ้น มีหลายปัจจัย ดังนี้

3.1.1. นโยบายของรัฐบาลบางประการที่ผ่านมาส่งเสริมให้มีการบุกเบิกทำลายป่ามากขึ้น เช่น การนำพื้นที่ป่าไม้มาปฏิรูปเป็นพื้นที่เกษตร การส่งเสริมการปลูกยางพารา และการทำการเกษตรแปลงใหญ่ เป็นต้น

3.1.2. วัฏจักรของการทำลายป่าเริ่มต้นตั้งแต่การเข้าไปตัดไม้แผ้วถางป่า การทำกิน การขายที่ดินป่า การเปลี่ยนมือการครอบครองป่า จนไปถึงการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินในเขตป่า โดยเฉพาะพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การสร้างโรงแรม รีสอร์ท หรือบ้านพักตากอากาศ ยังคงมีอยู่มาก

3.1.3. การขยายการครอบครองพื้นที่ของกลุ่มทุนเพื่อทำการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ทำเป็นแปลงใหญ่โดยมุ่งผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่น

3.1.4. การขยายพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา เมื่อเกษตรกรต้องการผลผลิตเพิ่มก็ขยายพื้นที่เพิ่ม แทนที่จะพัฒนารูปแบบและวิธีการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต

3.1.5. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่รับผิดชอบ หลายพื้นที่เจ้าหน้าที่มีการทุจริต หรือปล่อยปละละเลย จนกลุ่มผู้บุกรุกมีขนาดใหญ่ยากที่จะแก้ไขตามกฎหมายได้

3.1.6. การถือครองที่ดินป่าไม้ของประชาชนที่ได้รับการยกเว้น หรือชะลอการจับกุม ยังไม่ได้ รับการจัดระเบียบ และหลายพื้นที่ยังคงถือครองโดยผิดกฎหมาย

3.1.7. ปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่ารายใหม่ยังคงมีอยู่ ทั้งในเขตพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่เป็นที่ดินของรัฐ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่สาธารณะ และในเขตป่าอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นต้น

3.1.8. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้พะยุงและไม้สัก อยู่ในขั้นวิกฤติและมีการกระทำกันเป็นขบวนการใหญ่มีชาวต่างชาติ ผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้พะยุง เพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากไม้พะยุงมีราคาสูง มากทำให้คนกล้าที่จะกระทำความผิดเพื่อแลกกับผลประโยชน์ และเมื่อไม้พะยุงมีจำนวนเหลือน้อย ก็จะมีการลักลอบตัดไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ มาทดแทนมากขึ้น

3.1.9. การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่า ยังคงมีขบวนการที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งในส่วนที่เป็นสัตว์ป่าในประเทศ และสัตว์ป่าต่างประเทศ ทั้งนี้ประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศทางผ่านของขบวนการล่าและค้าสัตว์ป่านานาชาติ

3.1.10. การยุบเลิกหน่วยงานป่าไม้จังหวัดและป่าไม้อำเภอ ส่งผลให้กรมป่าไม้ไม่มีหน่วยงานภูมิภาคในการบริหารจัดการและประสานหรือบริการหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่

3.1.11. งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

3.1.12. การปฏิบัติงานในพื้นที่ป่าที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีราษฎรของประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาลักลอบตัดไม้และขนลำเลียงกลับไปประเทศของตน เช่น ในส่วนของป่าสาละวิน ที่มีแนวเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ หรือป่ารอยต่อตามแนวเขตประเทศกัมพูชา และ สปป.ลาว มีการลักลอบตัดไม้พะยุง ประดู่ ชิงชัน บางครั้งมีกองกำลังติดอาวุธคุ้มกันการลักลอบตัดไม้ ซึ่งการป้องกันดังกล่าวเกินขีดความสามารถในการป้องกันของเจ้าหน้าที่ป่าไม้

3.1.13. ผู้กระทำผิดได้รับโทษที่ไม่ร้ายแรงเมื่อเทียบกับความผิดข้อหาอื่นๆ

3.1.14. การขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น อาวุธปืน รถยนต์ วิทยุสื่อสาร เป็นต้น

3.2 ผลกระทบที่สำคัญของการลดลงของป่าไม้ ดังนี้

3.2.1 ผลกระทบต่อธรรมชาติแวดล้อม ป่าไม้ช่วยให้อากาศมีความชื้นสูง ช่วยลดกระแสลม ไม่ให้ไหลบ่า ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ช่วยให้ดินอุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยของ สัตว์ป่า หากป่าไม้ลดลงทำให้ความสมดุลตามธรรมชาติได้สูญเสียไปผลกระทบอีกประการหนึ่งคือเมื่อต้นไม้ถูกทำลายอากาศจึงมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้นทำให้ความแห้งแล้ง อุณหภูมิเพิ่มขึ้น

3.2.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เมื่อป่าไม้ถูกทำลาย เศรษฐกิจหลายอย่างในป่าจะหมดไป โดยเฉพาะไม้มีค่าคือไม้สัก ไม้เนื้อแข็งจนเกิดการขาดแคลนซึ่งเป็นต้นเหตุของการขาด รายได้ทั้งในส่วน of ประชาชนและภาครัฐ

3.2.3 ผลกระทบทางด้านสังคม การทำลายป่าไม้ทั้งที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายและโดยการ ลักลอบลี้วนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม

3.3 แนวทางการแก้ไข

จากสถานการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าไม้และผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้น การแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าว ให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชน โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

3.3.1. การปลูกป่าทดแทน ดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ 1. การปลูกป่าในบริเวณพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมและ การปลูกป่าในพื้นที่ใหม่ซึ่งไม่เคยเป็นพื้นที่ป่ามาก่อน และ 2. การปลูกป่าในบริเวณพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม ทำให้หลายวิธีด้วยกัน ซึ่งดำเนินการได้ทั้งภาครัฐ องค์กรภาคเอกชนต่างๆ โดยภาครัฐได้ดำเนินการปลูกป่าตาม โครงการต่างๆและการปลูกป่าพื้นที่อนุรักษ์

3.3.2. การปลูกป่าพื้นที่ที่ยังไม่เคยเป็นป่า ส่งเสริมให้ประชาชนใช้พื้นที่ที่ว่างของตนเองปลูกไม้ยืนต้น ไม้ทางเศรษฐกิจและไม้ต่างๆ

3.3.3. การป้องกันการเกิดไฟป่า ไฟป่าถือเป็นตัวทำลายพื้นที่ป่ารุนแรง

3.3.4. การใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป่าไม้กฎหมายถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้มีการเพิ่มพื้นที่ป่า

3.3.5. การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชน การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าที่ได้ผลอย่าง ยั่งยืนคือ การที่ประชาชนเกิดความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของป่าไม้ และเห็นความสำคัญของการ ช่วยกันป้องกันรักษาไม้

3.3.6. ใช้แนวทางการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้สามารถดำเนินการ โดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศในปี 2545 ของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เป็นบรรทัดฐานในการตรวจสอบสภาพความสมบูรณ์ของป่า ทั้งป่าสงวนแห่งชาติ (กรมป่าไม้) และป่าอนุรักษ์ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช) แล้วนำเอาภาพถ่ายทางอากาศในปี 2554 โครงการ DMC ของกรมแผนที่ทหารมาตรวจสอบรวมหากพื้นที่บริเวณใดที่ปรากฏในภาพถ่าย ปี 2554 โลงเตียนไปจากปี 2545 แสดงว่าเป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุกใหม่อย่างแน่นอน ให้ดำเนินการตามกฎหมายได้ทันที โดยให้ตรวจสอบและดำเนินการพร้อมกันทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่บุกรุกป่าใหม่ไม่มีมติดกรมหรือระเบียบใดๆ ผ่อนผันให้ทั้งสิ้น ต้องดำเนินการตามกฎหมายทั้งหมด เพื่อนำพื้นที่ ที่ถูกบุกรุกทำลายมาฟื้นฟูสภาพป่าแล้ว บางแห่งอาจจัดทำเป็นป่าชุมชน มอบให้ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไป โดยใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

3.3.6.1. ต้องไม่มีการบุกรุกเพิ่มเติมอีกนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

3.3.6.2. ดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้ที่บุกรุกป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี 30 มิ.ย. 2541 และกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้อย่างเคร่งครัด

3.3.6.3. จัดลำดับความเร่งด่วนกับนายทุนหรือผู้บุกรุกรายใหญ่ที่บุกรุกป่าไม้เป็นลำดับแรก แล้วดำเนินการกับรายอื่นๆ ต่อไป

3.3.6.4. การดำเนินการใดๆ ต้องไม่กระทบต่อประชาชนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ที่พิสูจน์แล้วควรได้รับสิทธิในที่ดินตามกฎหมาย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือการดำเนินการ

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2579)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เป็นแผน หลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ”

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้ เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และ ระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็น ไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

ในส่วนที่ว่าด้วย การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤติสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค พัฒนาระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรม ส่งเสริม การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เร่งเตรียมความพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งบริหารจัดการเพื่อลด ความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวข้องสถานการณ์และแนวโน้มภายใน สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ลดลงและเสื่อมโทรมเนื่องจากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ การบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจก่อนดำเนินการอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และข้อพิพาทในระดับพื้นที่ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของ ประชาชน และต้นทุนทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน

หนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศซึ่งเกี่ยวกับด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้กำหนดไว้ว่า เป็นยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการ รวมทั้ง การดำรงชีวิตของคนไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ความเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

5. คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (“คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” ,ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9600000112343> และ <http://www.thansettakij.com/content/170166>) กำหนดไว้ให้มีคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ (คปช.) ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรองประธานกรรมการ, ปลัดกระทรวงเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.), ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ, อัยการสูงสุด, ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ผบ.ตร.), เลขาธิการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.), และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนา เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 7 คน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง

ทั้งนี้ คปช. มีอำนาจและหน้าที่ จัดทำนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาป่าไม้ของประเทศ จัดทำยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บทเกี่ยวกับการพัฒนาป่าไม้ของประเทศ รวมถึงกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และเร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พร้อมกับ ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจำแนกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการบริหารจัดการ ในภาพรวมของประเทศ และแนวทางจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ ให้ คปช. จัดให้มีการทบทวนนโยบายป่าไม้แห่งชาติตามยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บททุก 3 ปี หรือตามความเหมาะสมกับ สถานการณ์ (ประกาศ ณ วันที่ 30 ต.ค. 2560)

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (กรม.) เมื่อวันที่ 27 มิ.ย. 2560 ก็ได้มีมติเห็นชอบในหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เสนอ

6.นโยบายป่าไม้แห่งชาติ

เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ สามารถกระทำโดยต่อเนื่องในระยะยาว และประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น กรมป่าไม้จึงกำหนด นโยบายการป่าไม้แห่งชาติไว้ให้เป็นการแน่นอน เพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจร่วมกันและถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อันจะทำให้การพัฒนาป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6.1 เป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (กรมป่าไม้. “นโยบายป่าไม้แห่งชาติ”,ออนไลน์ , เข้าถึงได้จากhttps://www.forest.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=)

6.1.1. ให้มีการกำหนดแนวทางการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ในระยะยาวอันจะทำให้ประเทศได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น

6.1.2. ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ และภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ร่วมกัน

6.1.3. ปรับปรุงระบบการบริหารงานป่าไม้ของชาติให้สอดคล้องกับปริมาณคุณภาพและสภาพ ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

6.1.4. กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศเพื่อประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

6.1. 4.1 ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายากและป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนทั้งเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ

6.1.4.2 ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิต ไม้และของป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ

6.1.5. รัฐ และภาคเอกชนจะพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้และจะจัดการพัฒนาให้อำนวยประโยชน์ทั้งในทางตรง และทางอ้อมโดยสม่ำเสมอตลอดไป

6.1.6. ให้เพิ่มการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพใน

การผลิตทางการเกษตรเพื่อลดการทำลายพื้นที่ป่าไม้

6.1.7. เพื่อก่อให้เกิดการประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นๆ เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรณี รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของรัฐกับภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น รัฐจะจัดให้ มีแผนพัฒนาป่าไม้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติโดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

6.1.8. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไม้ด้วยการจัดการป่าไม้ทั้งในระบบวนวัฒนแบบเลือกตัด และระบบวนวัฒนแบบตัดหมด ตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะในระบบตัดหมดนี้ เมื่อตัดแล้วให้ปลูกทดแทนในพื้นที่ที่ถูกตัดทันที

6.1.9. เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการป้องกันภัยอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมรัฐจะต้องเร่งรัดปรับปรุงการวางผังเมืองและกำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้แน่นอนเพื่อกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน สำหรับเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่ประเภทชนบทและพื้นที่เกษตรกรรมในแต่ละจังหวัดที่แน่นอนเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

6.1.10. การแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายป่าไม้ระดับชาติให้กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

6.1.11. เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้สึก รักและหวงแหน รู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างประหยัด รัฐจะต้องให้ความรู้ ทักษะ ความสำนึก ความรู้สึก และทักษะ แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากทรัพยากรป่าไม้และผลเสียจากการตัดไม้ทำลายป่า การใช้สอยไม้อย่างฟุ่มเฟือย จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจ แก่ประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีต่อส่วนรวม

6.1.12. ให้มีการพัฒนาด้านป่าไม้ โดยส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนและภาครัฐบาลเพื่อใช้ภายในประเทศ เพื่อประโยชน์ในการอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้มีการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ส่งเสริมการปลูกป่าชุมชน ส่งเสริมการปลูกป่าในที่ดินของรัฐ และการปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนาน หรือการปลูกป่ารายย่อยเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน

6.1.13. สนับสนุนให้มีโรงงานอุตสาหกรรมแบบต่อเนื่องและโรงงานเชื้อกระดาษ เพื่อนำทุกส่วนของไม้มาใช้ประโยชน์และส่งเสริม ให้มีการใช้วัสดุอื่นทดแทนไม้

6.1.14. ให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกให้การรักษาและเพิ่มทรัพยากรป่าไม้และการตัดฟันไม้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.1.15. การดำเนินการวิจัยด้านป่าไม้ ให้กรมป่าไม้ขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาระดับสูงต่างๆ แทนการตั้งสถาบันวิจัยป่าไม้ระดับชาติ

6.1.16. เพื่อลดการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง จึงให้มีการใช้ไม้เพื่อพลังงาน โดยให้มีการปลูกป่า เพื่อเป็นแหล่งพลังงาน

6.1.17. กำหนดพื้นที่ที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ย 35 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้โดยไม่อนุญาตให้มีการออกโฉนดหรือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

6.1.18. กำหนดแนวทางปฏิบัติงานที่แน่นอนชัดเจนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการทำลายป่าในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำไร่เลื่อนลอย ภัยจากไฟป่า การทำลายป่าจากชนกลุ่มน้อย การรุกป่าพื้นที่ป่าจากเชิงเขา โดยให้มีการกำหนดมาตรการและขั้นตอนที่แน่นอนชัดเจน เกี่ยวกับการปราบปรามและการลงโทษผู้กระทำผิด รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์รวมการปราบปรามในแต่ละภาค และให้มีมาตรการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอิทธิพล และผู้กระทำผิดไว้เป็นหลักในการปฏิบัติงาน ของหน่วยราชการและภาคเอกชน

6.1.19. กำหนดให้ มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่า ภาคเอกชน

6.1.20. กำหนดให้มีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การอนุรักษ์ป่าไม้

1.นโยบายด้านการจัดการป่าไม้

ป่าไม้ถูกทำลายไปจำนวนมาก จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศไปทั่วโลก รวมทั้งความสมดุลในแง่อื่นด้วย ดังนั้น การฟื้นฟูสภาพป่าไม้จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งมีแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายด้านการจัดการป่าไม้ ดังนี้

- 1.1. นโยบายด้านการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้
- 1.2. นโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เกี่ยวกับงานป้องกันรักษาป่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสันตนาการ
- 1.3. นโยบายด้านการจัดการที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ในท้องถิ่น
- 1.4. นโยบายด้านการพัฒนาป่าไม้ เช่น การทำไม้และการเก็บหาของป่า การปลูก และการบำรุงป่าไม้ การค้นคว้าวิจัย และด้านการอุตสาหกรรม
- 1.5. นโยบายการบริหารทั่วไปจากนโยบายดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติให้ได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์และ

ด้านเศรษฐกิจอย่างผสมผสานกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและมิทรัพยากรป่าไม้ ไร่อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต (ข้อมูลรวบรวมจาก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม)

2.อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.1ตามแผนแม่บทพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ได้กำหนด วัตถุประสงค์

2.1.1 เพื่อหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่าและทวงคืนผืนป่าจากผู้บุกรุก

ครอบครองให้ได้ตามที่ เป้าหมายกำหนดไว้ภายใน 1 ปี

2.1.2มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และยั่งยืน ภายใน 2 ปี

2.1.3 เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่เป้าหมายทั่วทั้งประเทศให้มีสภาพที่สมบูรณ์ ภายใน 2-10ปี

2.2โดยมีวิสัยทัศน์ คือประเทศไทยมีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ อันเป็นรากฐาน การพัฒนาชาติให้มั่นคงยั่งยืน และกำหนดพันธกิจเพื่อการนี้ ดังนี้

2.2.1. หยุดยั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภทอย่างเร่งด่วน

2.2.2. หยุดยั้งการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

2.2.3 หยุดยั้งการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่า

2.2.4. จัดทำแนวเขตป่าให้ชัดเจน

2.2.5. สร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและ

ต่อเนื่อง

2.2.6. ขับไล่รื้อถอนจับกุมเอาผิดกับผู้เข้าครอบครองพื้นที่ป่าโดยผิด

กฎหมาย

2.2.7. ป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่าของราษฎรรายใหม่ในเขตพื้นที่รกร้าง

หรือเสื่อมโทรม

2.2.8. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานและกระบวนการท างานของ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ให้มีประสิทธิภาพ

2.2.9.ปรับปรุงกฎหมายที่มีความขัดแย้งกัน ทำให้เกิดช่องว่าง หรืออุปสรรค ในการพิทักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด

2.2.10. ฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม

2.2.11. ส่งเสริมการปลูกป่าบริเวณพื้นที่ถูกบุกรุก และบริเวณช่องทางผ่าน แคนร่วมกับประเทศ เพื่อนบ้าน ให้เป็นป่าอาเซียน

2.2.12. ปรับปรุงระบบการดูแลรักษาป่าโดยให้ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ

2.3 ด้านยุทธศาสตร์การพิทักษ์ป่าไม้ 4 ยุทธศาสตร์ หนึ่งในจำนวนนั้นคือ ประเด็นยุทธศาสตร์ ผนึกกำลังป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ สนับสนุนโดยกลยุทธ์ “ยึดคืนพื้นที่ป่า ยับยั้งการบุกรุกป่า และแก้ปัญหาป่าบุกรุกคน โดยใช้ภาพถ่าย ทางอากาศเป็นหลักฐานหลักร่วมกับ หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง”

นอกจากนี้ยังมี ประเด็นยุทธศาสตร์ ปลูกจิตสำนึกรักผืนป่าของแผ่นดิน ซึ่งสนับสนุนโดยกลยุทธ์ “จัดตั้งองค์กรแนวร่วมภาคประชาชนเพื่อปลูกจิตสำนึก” และกลยุทธ์ “ปลูกจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่ที่มีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน” การพิทักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ อีกทั้งยังมี ประเด็นยุทธศาสตร์ พื้นฟูและดูแลรักษาป่าอย่างยั่งยืน สนับสนุนโดย 4 กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องคือ 1. “จัดระบบการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมกับ ประชาชน” 2. “จัดระบบการปลูกไม้เศรษฐกิจของประเทศเพื่อทดแทนความต้องการและ ลด การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า” 3. “ให้คนอยู่กับป่าพึ่งพากันอย่างมีความสุข” 4. “เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศใน การพื้นฟูและดูแลป่าอย่างยั่งยืน” (ข้อมูลส่วนหนึ่งมาจาก กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช “แผนแม่บทการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้”, ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก http://www.dnp.go.th/info_protect/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%)

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในประเทศไทย ตั้งอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี และมีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรในพื้นที่จังหวัดตากและกาญจนบุรี ที่อยู่ทางทิศตะวันตก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ โดยองค์การยูเนสโกเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 มีลักษณะเป็นผืนป่าที่มีความยาวจากเหนือจรดใต้วัดเป็นเส้นทางตรงมากกว่า 100 กิโลเมตร มีพื้นที่กว่า 1,737,587 ไร่ แต่ได้ผนวกรวมเพิ่มขึ้นอีก 2 ครั้ง จนขยายเป็นประมาณ 1,800,000 ไร่ ในปัจจุบันทางเหนือติดกับอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผางรวมถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและทิศใต้ติดกับอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี มีเพียงพื้นที่ด้านทิศตะวันออกเท่านั้นที่อยู่ติดกับชุมชน 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านไร่, อำเภอลานสัก และอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

แผนภาพที่ 3-1 ป้ายแสดงพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก

ที่มา : ส่วนสารสนเทศด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช , www.dnp.go.th/wildlife_it/

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นต้นน้ำของแหล่งน้ำสำคัญ 3 สาย คือ ลำน้ำทับเสลา ซึ่งไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำทับเสลา และไหลลงสู่แม่น้ำสะแกกรังจนกระทั่งลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา, ลำน้ำห้วยขาแข้งไหลลงสู่เขื่อนศรีนครินทร์ และลำน้ำแม่กลอง-อุ้มผาง ที่ไหลจากจังหวัดกาญจนบุรีและตาก ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการผลิตไฟฟ้ารวมถึงน้ำประปาในภาคตะวันตกและกรุงเทพมหานคร

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง, อุทยานิครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ 3 จังหวัดคืออำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีและอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีพื้นที่ 3,609,375 ไร่หรือ 5,775 ตร.กม. โดยมีการรวมพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเข้ามาด้วยทำให้เป็นผืนป่าอนุรักษ์ต่อเนื่องที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สภาพป่าของที่นี่มีความหลากหลายทางธรรมชาติประกอบด้วยป่าดงดิบ ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าผลัด

ใบสลับกับทุ่งหญ้าต่างๆ ก่อให้เกิดความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ต่างๆบางชนิดเป็น สัตว์ที่หายากใกล้จะสูญพันธุ์เช่นควายป่าเลี้ยงผา เสือดาว หมาใน ไก่ป่า และยังมีแมลงป่าพันธุ์ต่างๆ อีกมากมาย จึงทำให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง นับเป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่มี คุณค่าและมีความสำคัญยิ่ง นำความภาคภูมิใจมาสู่ประเทศไทยที่มีพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์ได้รับการ ยกย่องเป็นมรดกโลกควรค่าแก่การช่วยกันอนุรักษ์หวงแหนรักษาไว้เป็นอย่างยิ่ง

ผืนป่าของ 'เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง' เป็นป่าต้นน้ำมีลำน้ำแยกจากแควใหญ่ ชื่อว่า 'ลำน้ำข้าง' พาดผ่านผืนป่าใหญ่ ขึ้นสู่ป่าแม่वंกั จังหวัดนครสวรรค์ และเนื่องจากป่าแห่งนี้เป็น ป่ารกทึบ ยังไม่มีผู้บุกรุกทำลายป่า จึงเรียกกันว่าเป็นป่าบริสุทธิ์ (VIRGIN FOREST) คือป่าที่ยังไม่ เคยมีการจัดการทางด้านป่าไม้

ในปี 2506 ผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานีได้เสนอกรมป่าไม้ ขอให้ดำเนินกีสงวนป่าผืน นี้ ซึ่งกรมป่าไม้ได้พิจารณาเห็นว่า เป็นป่ารกทึบ ยังไม่มีผู้บุกรุกทำลายป่า และมีอาณาเขตกว้างขวาง มาก ราว 1,600 ตารางกิโลเมตร จึงสมควรดำเนินการคุ้มครองไว้ก่อน

วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 210 ได้ประกาศให้ป่า ห้วยขาแข้ง ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอลานสัก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และอำเภออุ้มผาง จังหวัด ตาก เนื้อที่ 1,019,375 ไร่ หรือ 1,631 ตารางกิโลเมตร เป็น “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง” (มี อาณาเขตติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

ต่อมาในปี 2529 ได้มีการผนวกพื้นที่เพิ่มเติมทางด้านทิศตะวันออก และทิศใต้ รวม เป็นเนื้อที่ทั้งหมด 1,737,587 ไร่ นับว่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของ ประเทศไทย

ป่าห้วยขาแข้ง มีแหล่งป่าต่างๆมากมาย เป็นแหล่งอาหารของสัตว์กึ่ง ป่าสำคัญที่มี โอกาสพบสัตว์ลงมากินมาก ได้แก่ โป่งชันและโป่งนายสอ มีสัตว์กึ่งขนาดใหญ่ เช่น กระต๊อง วัว แดง กวางป่า อีเก้ง ช้างป่า และหมูป่าลงกิน และยังพบสัตว์ผู้ล่า เช่น เสือโคร่ง เสือลายเมฆ และหมาใน นอกจากนี้ ยังมีบ่อโคลนและปลักอยู่ทั่วไป เป็นแหล่งที่อยู่ของควายป่า ส่วนแหล่งดิน ทรายรินน้ำ เป็นแหล่งคลุกฝุ่นที่สำคัญของสัตว์จำพวกนก โดยเฉพาะนกในวงศ์ไก่ฟ้า และไก่ป่า

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ประกอบด้วยภูมิประเทศที่หลากหลาย มีความสูง จากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200 เมตร จนถึงยอดเขาที่มีความสูงมากกว่า 1,500 เมตร ทำให้พบ สัตว์ป่าที่ปกคลุมแตกต่างกัน หลายรูปแบบ

1. ป่าดงดิบเขา กระจายตามพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 – 1,554 เมตร

2.ป่าดงดิบชื้น พบในบริเวณลำห้วยต่างๆ ที่มีความชื้นสูง ในระดับทะเลไม่เกิน 1,000 เมตร

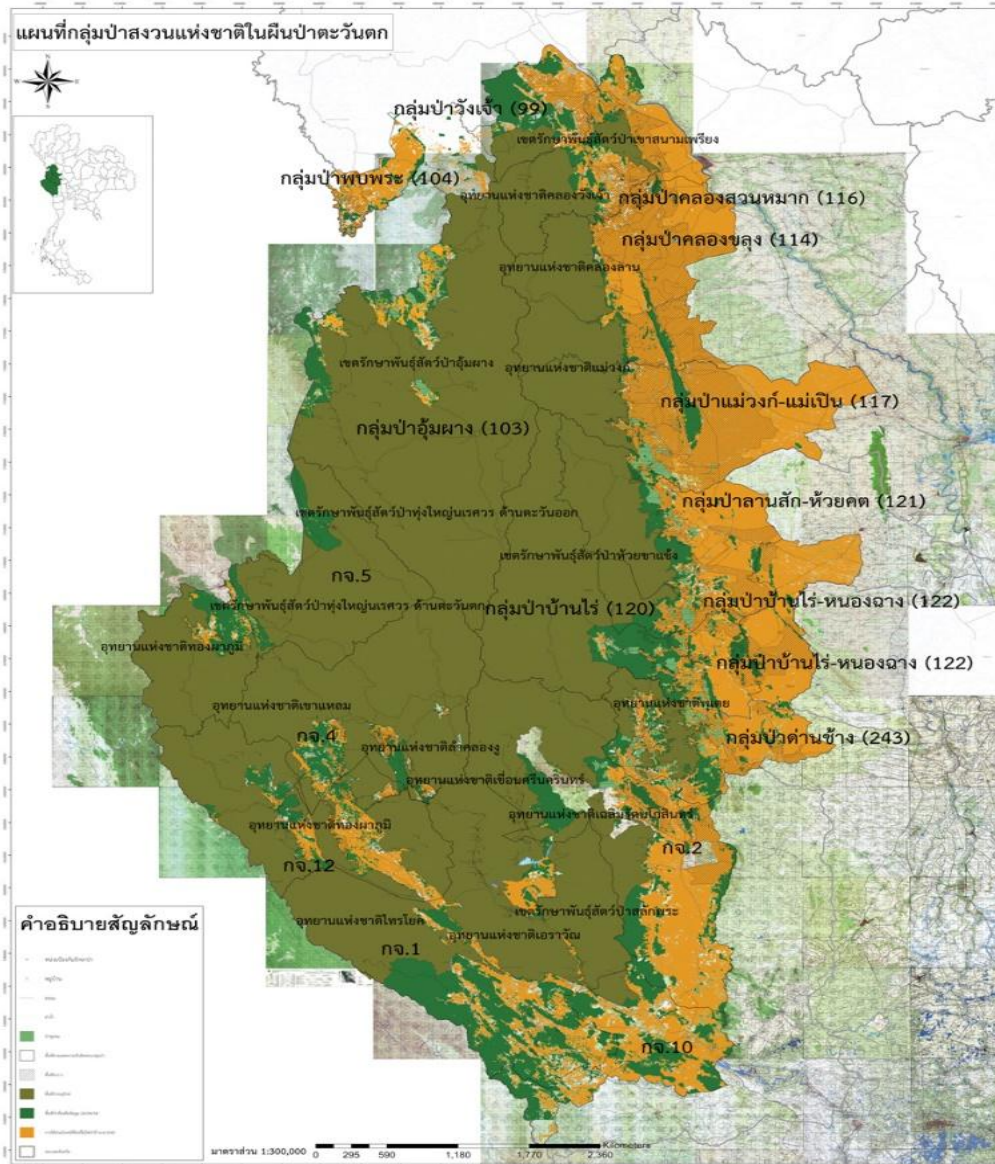
3.ป่าดงดิบแล้ง พบกระจายในพื้นที่ใกล้เคียงกับป่าดงดิบชื้น บริเวณเทือกเขาทางทิศตะวันออก ทางเหนือ และทางทิศตะวันตก

4.ป่าเบญจพรรณ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 450 – 900 เมตร

5.ป่าเต็งรัง พบในพื้นที่แห้งแล้งและมีหินผสมอยู่มาก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200 – 600 เมตร

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง มีพื้นที่จัดการเพื่อศึกษาธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาธรรมชาติ สังเกตพฤติกรรมของสัตว์ป่า ศึกษาป่าไม้ และพันธุ์พืชของเขตร้อน ชมน้ำตกและทิวทัศน์อื่นๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้ทางด้านธรรมชาติวิทยา แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการกองอนุรักษ์สัตว์ป่า ก่อนทุกครั้ง พื้นที่ที่กำหนดให้ท่องเที่ยวได้ จะอยู่บริเวณตอนบนสุดของเขตฯห้วยขาแข้ง เช่น อนุสรณ์สี่บ นาคะเสถียร เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เขาหินแดง และศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาห้วยแม่ดี (มูลนิธิสี่บ นาคะเสถียร, ออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)(“สี่บ นาคะเสถียร” ,ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก SeubNakhasathienFD,seubyoucanhelp,sueb.or.th และ <https://www.thairath.co.th/content/522237>)

แผนภาพที่ 3-2 แผนที่กลุ่มป่าสงวนแห่งชาติในผืนป่าตะวันตก

ที่มา : มุลนิธิสืบนาคะเสถียร,ออนไลน์,สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60

แผนที่แสดงพื้นที่อนุรักษ์ในผืนป่าตะวันตกและกลุ่มป่าสงวนแห่งชาติรอบผืนป่าตะวันตก 15 กลุ่มป่า ซึ่งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งหรือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี และมีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในพื้นที่จังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี ที่อยู่ทางตะวันตก ถือเป็นหัวใจหลักของผืนป่าตะวันตกของประเทศไทย และเป็นผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แผนภาพที่ 3-3 แสดงภาพสถานที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง

ที่มา : มุลนิธิสืบนาคะเสถียร,ออนไลน์,สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

ความจำเป็นของการใช้พื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone)

ก่อนที่จะเราจะทราบความหมายของพื้นที่แนวกันชน ควรมาเรียนรู้เกี่ยวกับ คำว่า “ป่าชุมชน” กันก่อน

ป่าชุมชน(Community Forest) เป็นวิถีปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล และการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม”การกำหนดกฎเกณฑ์ การวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการ ฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความ

มั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นเมื่อคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นจึงไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน และที่สำคัญยิ่งคือเพิ่มความสามารถให้กับมนุษย์ได้เรียนรู้การอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติและดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข

ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์ (“ป่าชุมชนกับสังคมไทย RECOFTC”, สืบค้นข้อมูลได้จาก <https://www.recoftc.org/country/thailand/basic-page/%E0%B8%9B%E0%>) ได้กล่าวถึงป่าชุมชนว่าเป็นกิจกรรมของคนชนบทในการจัดการทรัพยากรต้นไม้และป่าไม้ เพื่อผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก จัดการ ป้องกัน และเก็บหาผลประโยชน์จากป่าไม้ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืน ที่รวมถึงป่า..... และสรรพสิ่งในธรรมชาติที่เป็นระบบนิเวศทั้งหมด ป่าชุมชนอาจตั้งอยู่รอบหมู่บ้าน รอบแหล่งชุมชน หรืออาจอยู่ใกล้เคียงกับชุมชน.....อาจจะเป็นหนึ่งชุมชน หรือหลายชุมชนที่มาจัดการป่าชุมชนร่วมกันก็ได้ โดยที่คนในชุมชนนั้นๆ อาจเลือกใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการรักษาระบบนิเวศก็ได้ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นผู้วางแผนและตัดสินใจว่าจะใช้ประโยชน์อะไร และอย่างไรจากป่า จะดูแลรักษา ฟื้นฟู และพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร

ป่าชุมชนเป็น ”กระบวนการการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ หากทำได้อย่างเหมาะสม ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ชุมชนกับคนในสังคม คนกับคน จะถูกเปลี่ยนไปและนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่และสวัสดิการของชุมชน และการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม”การกำหนดกฎเกณฑ์ การวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง

เขตกันชน หรือพื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone) คือ พื้นที่ซึ่งอยู่ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่เสี่ยงต่อเสถียรภาพของพื้นที่อนุรักษ์ สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อพื้นที่ข้างเคียง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางด้านชีววิทยาและทางสังคม สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ พื้นที่เขตกันชนภายในพื้นที่อนุรักษ์ เขตกันชนป่าไม้ เขตกันชนเศรษฐกิจ และเขตกันชนก่อสร้าง (“เขตกันชน” ออนไลน์:<https://dict.longdo.com/search/Buffer20%Zone>) สหภาพการอนุรักษ์โลก หรือ IUCN (The World Conservation Union) ได้ให้คำนิยามคำว่า "พื้นที่อนุรักษ์"ไว้ดังนี้ พื้นที่อนุรักษ์คือพื้นที่ซึ่งกันไว้เพื่อคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นซึ่งมีการจัดการโดยวิธีทางกฎหมายและวิธีอื่นๆ ซึ่งจะเห็นว่าการนิยามพื้นที่อนุรักษ์ไว้ดังนี้ ไม่ได้ใช้กฎหมายมาบังคับเพียงอย่างเดียว

IUCN (The World Conservation Union) ได้แบ่งประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ไว้ 6 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการดังนี้ (“64 ป่าชุมชน ป่ากันชนห้วยขาแข้ง” มูนิธิสืบนา คเสติยร, สืบค้นจาก http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content_&view=article&id=485, เมื่อ 26 ธันวาคม 2560)

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท I - ที่สงวนทางธรรมชาติอย่างเข้มงวด / พื้นที่ดั้งเดิมที่รักษา ความเป็นป่าไว้ (Strict Nature Reserve / Wilderness Area)

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท II - อุทยานแห่งชาติ (National Park)

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท III - บริเวณที่มีลักษณะเด่นเฉพาะในทางธรรมชาติ และ/หรือ วัฒนธรรม (Natural Monument)

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท IV - พื้นที่ซึ่งจัดการถิ่นที่อยู่ และสิ่งมีชีวิต (Habitat / Species Management Area) ดังเช่นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท V - พื้นที่อนุรักษ์ภูมิทัศน์ (Protected Landscape / Seascape)

พื้นที่อนุรักษ์ประเภท VI - พื้นที่อนุรักษ์ที่มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Managed Resource Protected Area)

จากการแบ่งประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ข้างต้นจะเห็นว่าพื้นที่อนุรักษ์ประเภท VI พื้นที่ อนุรักษ์ที่มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยเป็นระบบนิเวศธรรมชาติที่ไม่ถูกเปลี่ยนแปลง และ มีการจัดการเพื่อปกป้องและธำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ขณะเดียวกันเพื่อชุมชนได้ใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน พื้นที่อนุรักษ์ประเภทนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการจัดการให้เป็นส่วนหนึ่งของ เขตกันชน (buffer Zone) หรือทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (core zone) ใกล้หมู่บ้านที่ติดอยู่ใน ป่าอนุรักษ์ โดยทำหน้าที่เป็นกันชน ปกป้องแกนกลาง และช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของชุมชนที่ ยังต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากป่า และที่สำคัญคือช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญที่ต้องการการอนุรักษ์ อย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาป่า

พื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) คือ พื้นที่โดยรอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ มี 2 ประเภท ได้แก่ “พื้นที่กันชน” และ “แนวกันชน” พื้นที่กันชนคือ พื้นที่โดยรอบหรือติดกับพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่ง อาจเป็นชุมชน หรือเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในท้องถิ่น ที่ คำนึงถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพื้นที่นี้ให้ความครอบคลุมถึง “แนวกันชน” ซึ่งอาจจะ กำหนดขึ้นหรือไม่ อาจจะขึ้นอยู่กับบริบทของท้องถิ่น ส่วนขอบเขตของพื้นที่จะขึ้นอยู่กับข้อตกลง ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (stakeholders) โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง พื้นที่กันชนเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์และ พื้นที่ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่เสี่ยงต่อ

เสถียรภาพของพื้นที่อนุรักษ์ สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่อพื้นที่ข้างเคียง ทั้งทางตรง และทางอ้อม ทั้งทางด้านชีววิทยาและทางสังคม

สำหรับ **แนวกันชน (Buffer Stripe)** ความหมายคือ พื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแถบกัน ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์กับพื้นที่ที่อยู่ติดกัน หรือโดยรอบพื้นที่อนุรักษ์ หรือเป็นแนวกันสุดท้ายก่อนที่ จะเข้าถึงเขตอนุรักษ์ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดบางประการในการใช้ทรัพยากร และไม่อนุญาตให้มีการตั้ง ชุมชน ตลอดจนกิจกรรมใดๆที่จะเกิดผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ แนวกันชนจึงเป็นเหมือนรั้ว รอบขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ ที่อาจเป็นพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลง หรือการต่อรอง ระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

สำหรับพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง พื้นที่แนวกันชน หรือ BUFFER ZONE คือ พื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติด้านทิศตะวันออกในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็น พื้นที่ด้านเดียวที่ล่อแหลม และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง วัตถุประสงค์ คือให้เป็นพื้นที่กันชนระหว่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎร เพื่อป้องกัน รักษา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ให้เป็นแหล่งน้ำที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็น แหล่ง ต้น น้ำ ลำธาร และเป็น แหล่ง ศึกษา หา ความรู้ แก่ ประชาชน ทั่วไป ดังนั้นพื้นที่ Buffer Zone ของป่าห้วยขาแข้งก็คือป่าชุมชนที่อยู่ประชิดกับแนว เขตด้านตะวันออก ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเป็นแนวยาวตลอดแนวเขต ตั้งแต่เหนือจรดใต้ ในพื้นที่จังหวัด อุทัยธานีที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านที่อาศัย อยู่ประชิดขอบป่าห้วยขาแข้ง เจ้าหน้าที่ ภาครัฐ และมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ดำเนินโครงการ ป่าชุมชน 30 ป่ารักษาทุกโรค ที่เริ่มต้นด้วยป่า ชุมชนจำนวน 30 ป่า และขยายผลจนเป็น 64 ป่าชุมชน เปรียบเสมือนเป็นพื้นที่กันชน หรือ Buffer Zone ให้แก่ป่าห้วยขาแข้ง เมื่อป่าชุมชนได้รับการจัดการ การดูแลโดยชุมชนจนเกิดความอุดม สมบูรณ์ การพึ่งพิงป่าห้วยขาแข้งก็จะลดลงและหมดไปที่สุดในที่สุด

อย่างไรก็ตามปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่แนวกันชนในประเทศไทยมีอยู่มากมายหลาย ประเด็น ประเด็นที่สำคัญคือ

1. ขาดกฎหมายและองค์กรดำเนินการ แม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องการ จัดการป่าไม้อยู่หลายฉบับพบว่า ปัจจุบันยังไม่มียกกฎหมายที่กล่าวถึงเขตกันชน หรือให้อำนาจแก่ หน่วยงานใดในการบริหารจัดการ นโยบายของรัฐยังไม่มีเอกภาพ และขาดความชัดเจน ทำให้การ ควบคุมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่มียกประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ เนื่องจากบริเวณพื้นที่กันชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ คาบเกี่ยวระหว่างเขตป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่าง

เต็มที่ เนื่องจากการทับซ้อนในภารกิจ ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่จึงได้รับโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนา น้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ

3. ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ปัจจุบันการจัดการพื้นที่กั้นชนยังต้องการ การจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย แม้ว่าจะมีแนวทางการ ดำเนินการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ยังคงความชัดเจนเรื่องแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้ ขาดการยอมรับของราษฎรในพื้นที่

4. ขาดความชัดเจนในหลักเกณฑ์กำหนดเขตกั้นชน การขาดหลักเกณฑ์ในการกำหนด พื้นที่ ที่เป็นที่ยอมรับส่งผลให้จนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถกำหนดเขตพื้นที่กั้นชนได้อย่างชัดเจน และไม่มี การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่แน่นอน และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และสภาพ ปัญหาในพื้นที่กั้นชนมีความหลากหลายต้องใช้เวลาในการแก้ไข

5. ขาดระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ยากต่อการตรวจสอบแนวเขต นอกจากนี้ ยังขาดการจัดระบบข้อมูลหรือการสร้างฐานข้อมูลเพื่อต่อการพัฒนาพื้นที่กั้นชน

6. ขาดการทำงานเชิงบูรณาการ ทำให้การดำเนินงานยังแยกส่วน และขาดการ ประสานความร่วมมือที่แท้จริง เนื่องจากไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด มุมมอง การวางแผน เชิงยุทธศาสตร์ และการแลกเปลี่ยนเครื่องมือในการดำเนินงาน

ดร.ทรงธรรม สุขสว่าง ผู้อำนวยการโครงการเร่งเสริมความยั่งยืนของระบบการ จัดการพื้นที่คุ้มครอง (CATSPA) ผู้ตรวจราชการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รักษาการผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ อุทยานแห่งชาติคลองลาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ว่า ถ้ามีการจัดการแนวพื้นที่กั้นชนได้ เราจะสามารถรักษาป่าที่เหลือ หรือพื้นที่อนุรักษ์ของกรม อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้ ในขณะเดียวกันเรื่องของการมีส่วนร่วม เรื่องของมาตรการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่กั้นชนในพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆ นับว่ายังขาดอยู่มาก เมื่อเทียบกับ แม่วงก์ คลองลาน ห้วยขาแข้ง อีกทั้งพบว่าที่ยังไม่มีการกำหนดขอบเขตขนาดพื้นที่กั้นชนว่าควรมี ระยะทางเท่าไร ไม่สามารถกำหนดให้ชัดเจนได้ เพราะยังไม่สอดคล้องกับแต่ละพื้นที่พื้นที่ และยังมี ปัญหาการจัดการพื้นที่กั้นชนที่ยังขาดประสิทธิภาพด้วย

จึงได้เสนอ ความหมาย และกำหนดเขต สำหรับการจัดป่ากั้นชนไว้ 3 แนวคิด

แนวคิดที่ 1 ของกลุ่มอนุรักษ์ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องพื้นที่อนุรักษ์ ถ้าเราจะมี แนวกันชนเกิดขึ้น แนวคิดที่ 1 นี้ แน่แน่นอนว่า เมื่อเป็นพื้นที่ของรัฐ จะไม่ให้ชุมชนทำอะไรได้เลย ให้ป่าอยู่อย่างนี้ เพื่อป้องกันคุ้มครองพื้นที่ด้านใน ไม่ให้เกิดปัญหา แต่ในขณะเดียวกันถ้าชุมชน

อยากใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ต้องอยู่นอกกรอบของเขตกันชนนี้ออกมา อันนี้คิดแบบอนุรักษ์อย่างเดียว

แนวคิดที่ 2 อนุรักษ์และพัฒนาเข้าไปด้วย คือ พื้นที่ที่จะจัดเป็นแนวกันชนมีการจัดการทรัพยากรทั้งข้างในและข้างนอกพร้อม ๆ กัน และพื้นที่ที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่อนุรักษ์ ก็นับเป็นแนวเขตกันชนเช่นเดียวกัน แนวคิดที่ 2 คือ การแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ มีแนวกันชนในเขตอนุรักษ์เองเลย กำหนดกรอบขึ้นมา 2 กม. 3 กม. หรือ 5 กม. ไว้เป็นพื้นที่ที่เป็นแนวกันชนเอง หลังจากนั้นมาดูแลโดยรอบหลังแนวกันชน ซึ่งเป็นป่าเหมือนกัน จะมาหารือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้หรือไม่ มีทรัพยากรใดที่สำคัญและไม่สำคัญ ต้องมาตกลงร่วมกับชุมชน แต่กรอบของเขตกันชนนี้ออกมา ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย นับได้ว่าเป็นเขตกันชนที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้

แนวคิดที่ 3 คือการพัฒนา หมายความว่า ถ้าจะจัดการพื้นที่ชุมชนนอกเขตอนุรักษ์ เราต้องมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการอนุรักษ์อย่างเต็มที่ พื้นที่โดยรอบที่มีชุมชนตั้งอยู่ เราต้องพัฒนาได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งสิ่งนี้เรากำลังมาจากต่างประเทศว่า ถ้าเราจะจัดการทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ ต้องมองเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม" แนวคิดที่ 3 คือ พื้นที่คุ้มครองอยู่ตรงกลาง ติดกับพื้นที่อนุรักษ์ ชุมชนใช้ประโยชน์ได้หมด โอกาสที่จะเกิดความเสียหายต่อพื้นที่อนุรักษ์นั้นมีมาก เพราะถ้าหากเกิดการเข้าไปใช้ประโยชน์ธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ง่ายกว่า 2 รูปแบบแรก ซึ่งมีการจำกัดการใช้ประโยชน์ มีแนวเขตกันชน ซึ่งอันนี้ซึ่งอันนี้นับว่าอันตราย ไม่เหมาะกับพื้นที่ของประเทศไทย (“บทเรียนมีคุณค่า..จากป่าตะวันตก”, กรมอุทยานแห่งชาติ สืบค้นจาก http://www2.dnp.go.th/dnpii/index.php?option=com_flexicontent&view=item, 21 ก.ย. 2559)

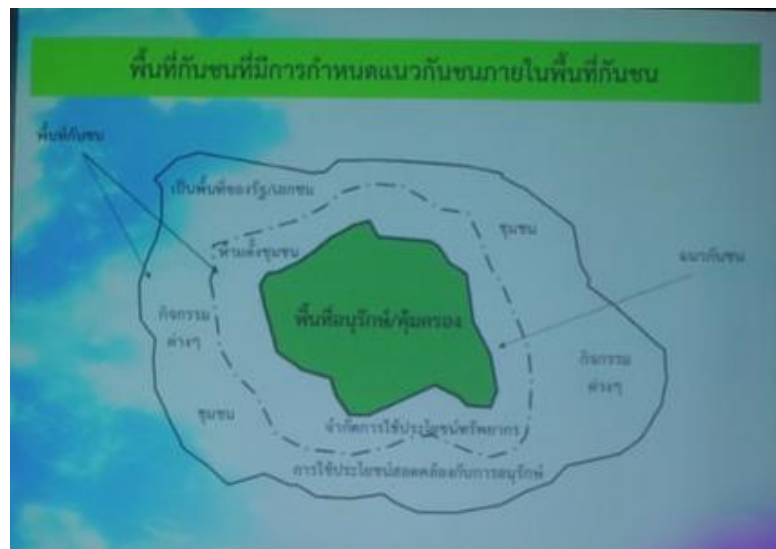
กรณีพื้นที่ แม่วงศ์ คลองลาน ห้วยขาแข้ง จะเริ่มต้นจัดการพื้นที่กันชน ให้จัดว่าพื้นที่อนุรักษ์นั้นอยู่ตรงแกนกลาง พื้นที่ที่ห้ามตั้งชุมชนอยู่โดยรอบที่เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งชุมชนที่อยู่ด้านนอกสุด สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ในส่วนที่เป็นเขตจำกัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ถ้าเป็นพื้นที่อนุรักษ์ จะห้ามเด็ดขาด ซึ่งแบบนี้สามารถใช้ในอนาคตต่อไปได้ แต่พื้นที่กันชนในลักษณะแบบนี้ ต้องพิจารณาว่าเหมาะสม คู่ควรที่จะนำมาใช้หรือไม่ สำหรับประเทศไทย หรือเหมาะสมสำหรับบางพื้นที่เท่านั้น (ทรงธรรม สุขสว่าง, ออนไลน์ “ภาพสรุปบทเรียนการบริหารจัดการพื้นที่แนวกันชนของป่าตะวันตก” สืบค้นจาก https://www.flickr.com/gp/porntip_c/pe99JQ)

แผนภาพที่ 3-1 แนวคิดที่ 1

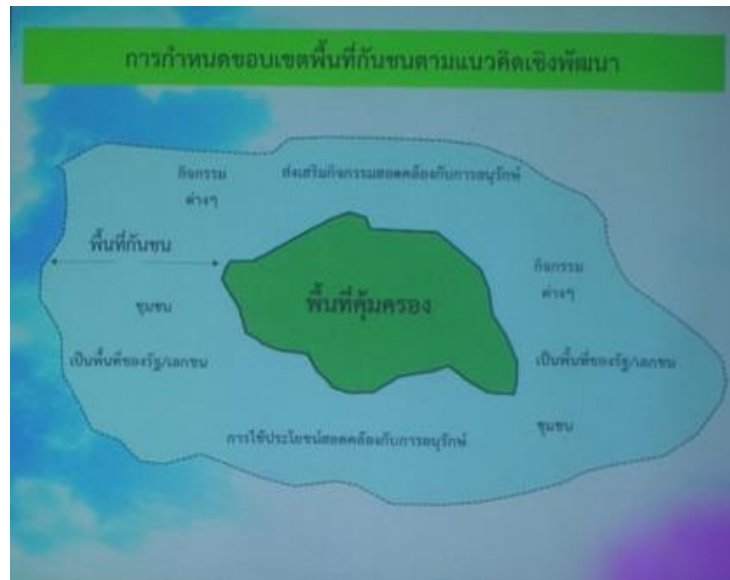
(ที่มา: ทรงธรรม สุขสว่าง, ออนไลน์, 2559)

แผนภาพที่ 3-2 แนวคิดที่ 2

(ที่มา: ทรงธรรม สุขสว่าง, ออนไลน์, 2559)

แผนภาพที่ 3-3 แนวคิดที่ 3

(ที่มา: ทรงธรรม สุขสว่าง, ออนไลน์, 2559)

สรุป

วิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทำให้ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสถานการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าไม้และผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ดังกล่าว ให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชน ผลจากการแบ่งประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ข้างต้นจะเห็นว่าพื้นที่อนุรักษ์ประเภท VI พื้นที่อนุรักษ์ที่มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยเป็นระบบนิเวศธรรมชาติที่ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงและมีการจัดการเพื่อปกป้องและธำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ขณะเดียวกันเพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พื้นที่อนุรักษ์ประเภทนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการจัดการให้เป็นส่วนหนึ่งของเขตกันชน (buffer Zone) หรือทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (core zone) ใกล้เคียงหมู่บ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์ โดยทำหน้าที่เป็นกันชน ปกป้องแกนกลาง และช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของชุมชนที่ยังต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากป่า และที่สำคัญคือช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญที่ต้องการการอนุรักษ์อย่าง ยั่งยืน ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาป่า ถือเป็นความจำเป็นของ

การมีพื้นที่กันชน (Buffer Zone) สำหรับการศึกษพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง พื้นที่แนวกันชน หรือ BUFFER ZONE นี้คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออกในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่ล่อแหลม และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง วัตถุประสงค์ คือให้เป็นพื้นที่กันชนระหว่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎร

การศึกษาครั้งนี้สนับสนุน การนำแนวคิด “การอนุรักษ์และพัฒนา (Conservation and Development) มาบริหารจัดการในพื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone) ในพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง กล่าวคือ การแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ควรจัดแนวกันชนติดเขตอนุรักษ์ กำหนดกรอบขึ้นมา 2 กม. โดยรอบแนวกันชน ซึ่งเป็นป่าเหมือนกันส่วนนี้ห้ามตั้งชุมชน จะมาหารือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ โดยมาตกลงร่วมกับชุมชน แต่หลังเขตแนวกันชน 2 กม. แรก จะเป็นพื้นที่เขตกันชนอีก 3 กม.ชุมชนสามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย ที่เพื่อสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ จึงเสนอแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)” มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 4

แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการพื้นที่กั้นชนในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง

แนวคิดการจัดการพื้นที่กั้นชนในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง

ขอทบทวนแนวคิดที่กล่าวไว้ในบทข้างต้น มีแนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่แนวกันชนได้แก่

- 1.การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)
- 2.การบูรณาการการอนุรักษ์และการพัฒนา (Integrated Conservation and Development)
- 3.การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)
- 4.การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม (Participatory National Resources Management)
- 5.การจัดการพื้นที่แบบผสมผสาน (Integrated Land Use Management)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1.การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม อันเป็นมิติแห่งคุณค่าแห่งความยั่งยืนของระบบนิเวศ 2.การขยายมิติเวลาไปสู่อนาคตซึ่งเป็นมิติแห่งการมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และ 3.ความยุติธรรมอันเป็นมิติแห่งความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน คือ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมหรือของระบบนิเวศ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ความยั่งยืนทางสังคม

แนวคิดการบูรณาการการอนุรักษ์และการพัฒนา มาจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรจนเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างความกินดีอยู่ดี เพื่อนำไปสู่การรบกวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่คุ้มครองหรืออนุรักษ์ให้น้อยที่สุด ซึ่งองค์ประกอบสำคัญประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการประสานความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากร

แนวความคิดการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ รวมถึงการพัฒนาบริหารประเทศให้ดำเนินไปแนวทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการรองรับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

แนวความคิดจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการที่ประชาชนระดับต่างๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับ โครงการ หรือกิจกรรมหนึ่งๆ ด้วยความสมัครใจและความกระตือรือร้นในกระบวนการตัดสินใจ มีการกำหนดเป้าหมายของสังคม และกำหนดการใช้ทรัพยากร เพื่อให้การบริหารกิจกรรมแต่ละโครงการนั้นบรรลุ โดยมีแนวทางพื้นฐาน 3 ประการ คือ ร่วมตัดสินใจในการพัฒนา ร่วมสนับสนุนความพยายามในการบริหารการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนา

การจัดการพื้นที่แบบผสมผสาน เป็นการบูรณาการปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ โดยการจัดการพื้นที่เขตกันชนแบบผสมผสานไม่มีสูตรสำเร็จ ในการดำเนินงาน เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งแรงกดดันจากชุมชนที่แตกต่างกัน เป็นการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นไม่อาศัยกฎหมายในการบังคับที่ตายตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องทำงานร่วมกับชุมชนได้ดี เน้นให้ชุมชนพึ่งตนเองมากกว่ารอความช่วยเหลือจากทางราชการ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่สำคัญต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน ที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของชีวิตของราษฎรควบคู่กับความยั่งยืนของระบบนิเวศป่าไม้

สรุปได้ว่า แนวคิด และการปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้ มุ่งสู่ความยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างการยอมรับ หรือลดความขัดแย้ง โดยให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จากการร่วมคิด ร่วมหาแนวทางปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมแก้ไขปรับปรุงแนวทาง หากหน่วยงานของรัฐยอมรับและผลักดันให้เกิดการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ จะช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการจัดการพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง

1.ความเป็นมา

ความเป็นมาของการจัดการพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามโครงการและการดำเนินงานในพื้นที่กันชนที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2538 กลุ่มอนุรักษ์ทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้ง โดย

ความร่วมมือของกรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. องค์การส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาเป็นโครงการดำเนินงานร่วมกันในโครงการนี้เองที่ได้กำหนดพื้นที่กันชนโดยใช้รัศมี 5 กม. จากเขตพื้นที่อนุรักษ์ และกำหนดเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ในที่ดินไว้ และกรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่กันชนดังกล่าวให้ ส.ป.ก. จัดที่ดิน และได้กำหนดการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่ (อภิชาติ พันธเสน, 2545) ตามแผนงานส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่าในเขตปฏิรูปที่ดิน (มติของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (คปก.) ครั้งที่ 4 / 2538 วันที่ 1 กันยายน 2538) มีมติคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (คปก.) อนุมัติหลักการให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร ผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเนื้อที่ในแปลงที่ดินที่ตนได้รับการจัดจาก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (ส.ป.ก.) การนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สั่งการให้กำหนดข้อความในท้ายแบบพิมพ์หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (เอกสาร ส.ป.ก.4-01) ให้เป็นไปตามมติ คปก. ดังนั้น ส.ป.ก. จึงขอให้จังหวัดจัดทำตราขางซึ่งมีข้อความระบุ "เกษตรกรผู้ได้รับ เอกสาร ส.ป.ก.4-01 มีหน้าที่ปลูกไม้ยืนต้น หรือ ไม้ผลไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเนื้อที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก." เป็นเนื้อหาสาระสำคัญสำหรับเอกสารสิทธิได้รับสิ่งที่ประชาชนต้องทำ เมื่อได้รับหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน

2ปีต่อมา คณะรัฐมนตรีเห็นชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ (มติคณะรัฐมนตรี. เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ , 30 มิถุนายน 2541) ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ดังนี้

1. คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติได้พิจารณาทบทวนมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้แล้ว มีความเห็นในเรื่องเกี่ยวกับการพิสูจน์การครอบครองที่ดินของราษฎรให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศเป็นหลักร่วมกับหลักฐานอื่น และการกำหนดมาตรการการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้ไม่ให้ขยายพื้นที่เพิ่มเติมมติคณะกรรมการฯ โดยสรุปให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมป่าไม้) พิจารณาปรับปรุงมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 17 เมษายน 2540 วันที่ 22 เมษายน 2540 ละวันที่ 29 เมษายน 2540 โดยให้ใช้แนวทางมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 22 เมษายน 2540 เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าไม้ในภาพรวมทั้งประเทศเป็นฐานในการปรับปรุงและนำความเห็นของคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติไปประกอบการพิจารณาด้วย

2. คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติได้ประชุมเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ มีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เสนอ โดยมีมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ เพื่อ

เป็นการสงวนคุ้มครองป้องกันพื้นที่ป่าไม้ของชาติที่เหลืออยู่ไว้ให้ได้ จึงกำหนดมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าไม้ เป็น 2 ด้าน คือ

2.1. ด้านการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้

2.1.1 ป่าสงวนแห่งชาติ

2.1.1.1 พื้นที่ป่าที่เหมาะสมกับการเกษตรและพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจที่เสื่อมสภาพ กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ดังกล่าวให้ส.ป.ก. นำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามนโยบายรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2536 แล้ว ดังนั้น เพื่อให้เห็นนโยบายการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลสัมฤทธิ์ผลจึงให้ดำเนินการ ดังนี้

2.1.1.1 (1) ให้กรมป่าไม้และส.ป.ก. ปฏิบัติตามข้อตกลงว่าด้วยแนวทางในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 โดยเร่งรัดดำเนินการให้แล้วเสร็จทุกป่าโดยเร็ว

2.1.1.1 (2) พื้นที่ที่ไม่สมควรนำไปปฏิรูปที่ดิน ให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามหน้าที่และความรับผิดชอบและเพื่อเปิดโอกาสให้ราษฎรในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างเป็นรูปธรรม ให้กรมป่าไม้พิจารณาตามความเหมาะสมจัดการพื้นที่ที่มีสภาพป่าแปลงเล็กแปลงน้อยในพื้นที่ราบและมีไม้เป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาไว้เพื่อคุ้มครองระบบนิเวศน์และสภาพแปลงดังกล่าวจะต้องไม่ติดกับป่าผืนใหญ่โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่น และ ส.ป.ก. กรณีนี้ให้พิจารณาจัดทำเป็นพื้นที่ทดลองจัดการเป็นบางแห่งก่อน

2.1.1.1 (3) ให้ส.ป.ก. นำผลการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไปเร่งรัดกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อมีเขตปฏิรูปที่ดินแล้วให้ส.ป.ก. เร่งรัดดำเนินการต่อไปและให้กำหนดเป็นเงื่อนไขการใช้ที่ดินส.ป.ก. ให้ราษฎรปลูกไม้ผลและ/หรือ ไม้ยืนต้นอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเนื้อที่ที่ได้รับ กรณีเป็นที่ดินที่ติดกับเขตป่าไม้จะต้องปลูกไม้ผลและ/หรือ ไม้ยืนต้นเป็นแนวกันชน และให้นำเอาวิธีการจัดรูปแปลงที่ดินให้มีขนาดเหมาะสม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินอยู่อาศัย/ทำกินของราษฎรในเขตป่าไม้ด้วย

2.1.1.2 พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 ซึ่งกำหนดไว้ว่า เมื่อดำเนินการในพื้นที่ให้กรมป่าไม้ปรับแนวเขตได้ตามสภาพข้อเท็จจริงและความเหมาะสมในภูมิประเทศ ผลจากการปรับแนวเขตให้ดำเนินการ ดังนี้

2.1.1.2 (1) บริเวณพื้นที่ที่ปรับออกเป็นพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ หากมีราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสม

2.1.1.2 (2) พื้นที่ที่ผ่านการตรวจสอบและมีความเหมาะสมที่จะกำหนดไว้เป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ ให้กรมป่าไม้กำหนดเป็นป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ให้กรมป่าไม้จัดทำแนวเขตที่ชัดเจน และป้องกันดูแลคุ้มครองอย่างเข้มงวด ไม่ให้ราษฎรบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองอยู่อาศัยทำกิน หากมีการบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองให้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด

2.1.2 ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1, ชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน) เนื่องจากเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้กำหนดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณค่าหายาก เพื่อการป้องกันภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัยและการพังทลายของดิน รวมถึงตลอดถึงเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษา วิจัย นันทนาการของประชาชนและความมั่นคงของชาติ ดังนี้

2.1.2.1 ยืนยันนโยบายของรัฐที่จะไม่นำพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรีไปดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

2.1.2.2 ให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครองให้ชัดเจนและขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.1.2.3 ให้กรมป่าไม้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบพิสูจน์การครอบครองที่ดินของราษฎร โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหาร (หากไม่มีให้ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม) ซึ่งถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังวันสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรกและต้องพิจารณาร่วมกับพยานหลักฐานอื่น ซึ่งแสดงว่าได้มีการครอบครองทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามนั้น ๆ ด้วย

2.1.2.4 กรณีผลการตรวจพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินมาก่อน ให้กรมป่าไม้จัดทำขอบเขตบริเวณที่อยู่อาศัย/ทำกินให้ชัดเจน ห้ามขยายพื้นที่เพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกิน ตามความจำเป็นเพื่อการครองชีพ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ พื้นที่ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ให้พิจารณาดำเนินการช่วยเหลือราษฎรตามความเหมาะสมเพื่อให้หาที่อยู่อาศัย/ทำกินแห่งใหม่ หรือดำเนินการเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากบริเวณนั้นไปอยู่อาศัย/ทำกินในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยในพื้นที่รองรับให้มีการสนับสนุนด้านสาธารณูปโภค การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม

รวมทั้งพิจารณารับรองสิทธิในที่ดินตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่ราษฎรได้เคลื่อนย้ายออกไปแล้ว ให้ทำการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าต่อไป

2.1.2.5 กรณีผลการตรวจพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินหลังวันประกาศสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการ ดังนี้

2.1.2.5 (1) ให้เคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นแล้วทำการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ให้เตรียมแผนการรองรับในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคการพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการพิจารณารับรองสิทธิในที่ดินตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1.2.5 (2) หากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ได้ทันที ให้ดำเนินการควบคุมขอบเขตพื้นที่มิให้ขยายเพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และในระหว่างรอการเคลื่อนย้ายให้จัดระเบียบที่อยู่อาศัย/ทำกินให้เพียงพอกับการดำรงชีพ

2.1.2.6 การดำเนินการตาม 4) และ 5) จะต้องกำหนดเงื่อนไขการใช้พื้นที่ให้เป็นไปในรูปแบบของการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ/หรือสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2.1.2.7 ให้ทุกส่วนราชการที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูง ทำการพัฒนาเฉพาะความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีพ

2.1.3 พื้นที่อื่น ๆ ที่สงวนหรืออนุรักษ์ไว้เพื่อกิจการป่าไม้กรณีที่มีราษฎรร้องเรียนเสนอปัญหา ให้จังหวัดดำเนินการตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยให้มีทั้งฝ่ายราชการและราษฎรฝ่ายละเท่า ๆ กัน การตรวจสอบข้อเท็จจริงให้พิสูจน์การอยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ให้ชัดเจนว่ามีมาก่อนหรือไม่ ราษฎรเดือดร้อนอย่างไร เคยได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการมาแล้วหรือไม่ แล้วเสนอมาตรการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบให้ความเป็นธรรมกับราษฎรให้มากที่สุด

1.2. ด้านการป้องกันพื้นที่ป่าไม้ และอื่น ๆ

1.2.1 ถ้ามีการกระทำการใดๆ อันเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่และ/หรือขยายพื้นที่อยู่อาศัย/ทำกินเพิ่มเติม หรือเป็นการทำลาย หรือกระทบกระเทือนต่อการรักษาป่าและ/หรือสิ่งแวดล้อม ให้ดำเนินการตามกฎหมายโดยเฉียบขาด และเพื่อป้องกันมิให้มีการยึดถือครอบครองพื้นที่ ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่สั่งให้ผู้กระทำผิดออกจากพื้นที่ ทำลาย รื้อถอน และ/หรือดำเนินการอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

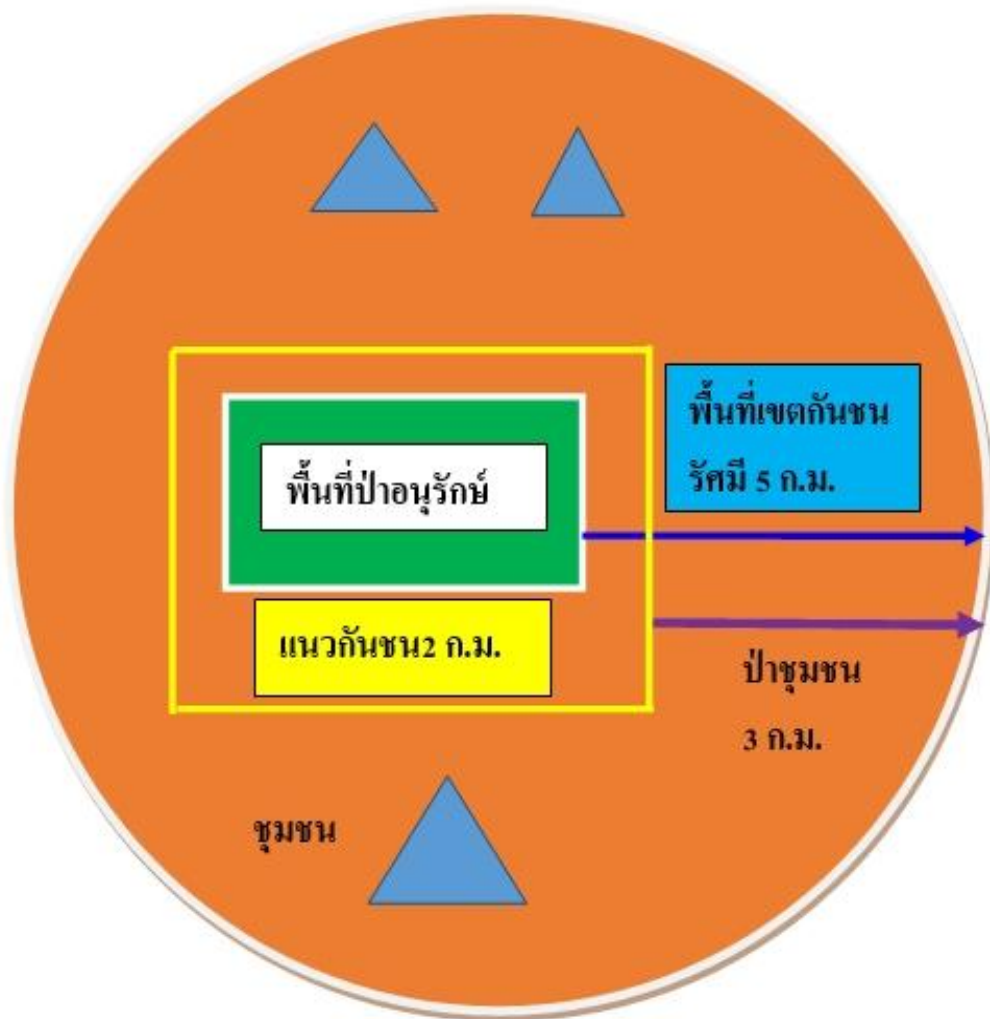
1.2.2 ให้คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติกำกับดูแลให้หน่วยงานหรือคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ประสานการปฏิบัติกันอย่างสอดคล้องและมีเอกภาพ เพื่อความมีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลในการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชาติ

การจัดการเขตกันชนเป็นการสร้างหลักประกันว่า พื้นที่อนุรักษ์จะได้รับการคุ้มครองรักษา โดยชุมชนรอบแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ ควบคุมผ่านมิติทางเศรษฐกิจ คือการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณเขตป่าห้วยขาแข้ง หากความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้ว จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นการจัดการเขตกันชนจึงเป็นการดำเนินกิจกรรมทั้งทางด้านการบริหาร ด้านการอนุรักษ์และด้านการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรเตรียมเอกสารวิชาการสนับสนุนความรู้เพื่อให้ชาวบ้านมีความสามารถในด้านต่างๆ เช่น การจัดการทรัพยากรพื้นฐาน ความรู้เทคนิคในการจัดการเกี่ยวกับการวางแผนการลงทุน ช่วยวางแผนการผลิต การตลาด การแปรรูป ตลอดจนเทคนิคการเก็บเกี่ยว และการวางแผนโครงการ

รูปแบบการจัดการพื้นที่เขตกันชน (Buffer Zone) ในเขตป่าห้วยขาแข้ง หรือทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (Core zone) ใกล้เคียงบ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์ โดยทำหน้าที่เป็นกันชนปกป้องแกนกลาง และช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของชุมชนที่ยังต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากป่า และที่สำคัญคือช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญที่ต้องการการอนุรักษ์อย่าง ยั่งยืน ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง พื้นที่แนวกันชน หรือ Buffer Zone นี้คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออกในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่ล่อแหลม และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่กันชนระหว่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎร

แผนภาพที่ 4-1 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ แนวกันชน ป่าชุมชน ชุมชน และการเกษตรเพื่อการอนุรักษ์

จากแผนภาพที่ 4-1 เป็นรูปแบบการพัฒนาพื้นที่กันชนที่เอกสารฉบับนี้แนะนำเสนอ โดยการบริหารจัดการพื้นที่แนวกันชน การศึกษาครั้งนี้สนับสนุน รูปแบบการนำแนวคิด “การอนุรักษ์และพัฒนา (Conservation and Development) มาบริหารจัดการในพื้นที่แนวกันชน (Buffer

Zone) ในพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง กล่าวคือ การแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งควรจัดแนวกันชน ดินเขตอนุรักษ์ กำหนดกรอบขึ้นมา 2 กม. โดยรอบแนวกันชน ซึ่งเป็นป่าเหมือนกันส่วนนี้ห้ามตั้งชุมชน จะมาหารือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยมาตกลงร่วมกับชุมชน แต่หลังเขตแนวกันชน 2 กม. แรก จะเป็นพื้นที่เขตกันชนอีก 3 กม. ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย ที่เพื่อสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ก็ต้องมีรูปแบบการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งนี้

2. การพัฒนาสู่ความยั่งยืน

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการพื้นที่กันชนให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และรวมไปถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและตนเอง ในการพัฒนาหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนอง ต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ ความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าว ของคนรุ่นต่อไปต้องเสียไปสิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ของระบบ 3 ระบบ คือ ระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม มีเป้าหมายคือ การทำให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระบบนี้ให้มากที่สุด เพื่อให้มีความเจริญเติบโต พร้อมกันจากคนในรุ่นปัจจุบัน และมีความยั่งยืน ไปจนถึงลูกหลานในอนาคต

การพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน เป็นหลักการการจัดการทรัพยากรเพื่อผลผลิตทางการเกษตรสนองความจำเป็นของมนุษย์ โดยสามารถรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเสนอนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)” มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนนี้ โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง การพึ่งพาตัวเองได้เป็นเพียงส่วนเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเมื่อทุกคนสามารถดูแลตัวเอง และครอบครัวได้แล้ว ขึ้นต่อไปอาจทำการพัฒนาธุรกิจโดยมีการรวมกลุ่มกันในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการรวมกลุ่มกันนั้น ไม่จำกัดเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เกษตรกร ในรูปของสหกรณ์

การแลกเปลี่ยนแนวคิดการลงทุนเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ รวมไปถึงการแบ่งปันความช่วยเหลือส่งกลับคืนสู่สังคม ไปสู่กลุ่มที่ยังต้องการความช่วยเหลืออยู่ เช่น กิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2.1 รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน

รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นหลัก

2.1.1 เกษตรผสมผสานคือระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมจะต้องเกี่ยวเนื่องประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์คือ การเกษตรผสมผสานเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ เพื่อลดการพึ่งพาด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก หลักสำคัญของเกษตรผสมผสานคือ 1.มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป และกิจกรรมทั้งสองชนิดต้องทำในเวลาและสถานที่เดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าทำให้เกิดกำไรสูงสุด 2. เกิดการเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา สัตว์กับสัตว์ รูปแบบของเกษตรผสมผสานอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1.การปลูกพืชแบบผสมผสาน 2.การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ และ 3.การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์

2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ 9 ที่มีพระประสงค์ให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่มั่นคง หมายถึง ความยั่งยืนของเกษตรกรในอาชีพเกษตรคือการที่มีพ่อกันพ่อกัน ที่เหลือเก็บก็ขายจำหน่าย ทฤษฎีใหม่ไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะเรื่องการทำเกษตรนั้น แต่หมายถึง การให้เกษตรกรจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้รับประโยชน์สูงสุด การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเกษตรกร โดยมีหลักการจัดการ 3 ขั้นตอน คือ(สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549)

ขั้นที่หนึ่ง เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัวเพื่อให้พ่อกันพ่อกันสมควรแก่สภาพ ในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ ในขั้นตอนนี้เป็นเรื่องการจัดการพื้นที่การเกษตรโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ คือ 30:30:30:10 ประกอบด้วยพื้นที่ทำนา สระน้ำ พื้นที่ปลูกพืชแบบผสมผสาน และที่อยู่อาศัย ตามลำดับ

ขั้นที่สอง เกษตรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสร้างความพอเพียงในขั้นที่หนึ่ง ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จนเกิดกลุ่มกิจกรรมที่เข้มแข็งและเกิด

พลัง เป็นการรวมกลุ่มให้เกิดพลังในการดำรงชีพ และดำเนินกิจกรรมการเกษตรทั้งเรื่องการผลิต จัดระบบการผลิตการตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน และระดมทรัพยากรในการผลิตร่วมกัน สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ นำไปสู่ความเข้มแข็งช่วยเหลือตนเองของกลุ่มในชุมชน สามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร

ขั้นที่สาม เมื่อองค์กรหรือกลุ่มหรือสหกรณ์ในขั้นตอนที่สองเกิดความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้ว จึงร่วมกับคนภายนอกค้าขายประสานประโยชน์ร่วมกัน โดยร่วมกับแหล่งเงินทุน กับแหล่งต่างๆ โดยยึดหลักการผลิตเดิม ระบบและรูปแบบการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และประสานผลประโยชน์กัน สิ่งสำคัญจะต้องมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับ ร่วมกันการจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

หลักการในทฤษฎีใหม่ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541)ตามแผนภาพที่ 4-2 4-3 และ4-4

1.เป็นวิธีการที่ใช้ปฏิบัติแก่เกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินแปลงเล็ก ประมาณ 15 ไร่ ซึ่งถือเป็นอัตราเฉลี่ยของเกษตรกรไทย

2.หลักสำคัญคือมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้พอเพียงระดับหนึ่ง เน้นความสำคัญของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น

3.มีข้าวบริโภคได้พอเพียงทั้งปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่จะมีข้าวกินตลอดปี

4.เพื่อการนี้มีหลักเกณฑ์เฉลี่ยว่า ต้องมีน้ำใช้ในฤดูแล้งเฉลี่ยประมาณ 1,000 ลบม.ต่อไร่ พื้นที่เกษตรกรทั้งหมดตามหลัก 30:30:30:10 จะต้องการน้ำรวม 10,000 ลบม. และสระน้ำนั้นเลี้ยงปลาได้ด้วย

2.3 เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements) หรือ IFOM (“เกษตรอินทรีย์” .ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: https://chalarwutfarmers.blogspot.com/2014/07/blog-post_30.html ,2557.) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย”

เกษตรอินทรีย์ คือ การเกษตรที่ใช้หลักการพึ่งพิงความสมดุลตามธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรค์ให้ระบบนิเวศการเกษตรที่ยั่งยืนสามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืนระยะยาวถึงชั่วลูกชั่วหลาน ผสมผสานระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุง สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีพ ที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

2.3.1 หลักการเกษตรอินทรีย์

2.3.1.1 หลักการทางด้านสุขอนามัย

“เกษตรอินทรีย์ควรรักษาและเพิ่มพูนสุขอนามัยของ ดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และจักรวาล ซึ่งรวมกันเป็นหนึ่งเดียว โดยไม่แยกออกจากกัน”

2.3.1.2 หลักการทางด้านนิเวศวิทยา

“เกษตรอินทรีย์ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตที่มีการหมุนเวียนเป็นวงจร โดยใช้ประโยชน์ รักษาและเพิ่มพูน ให้มีความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว”

2.3.1.3 หลักการทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

“เกษตรอินทรีย์ควรมีการจัดการบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและระมัดระวังในการปกป้องสุขภาพ และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต”

2.3.2 แนวทางเกษตรอินทรีย์

ได้รับการยอมรับทั่วโลกมีรูปแบบและแนวทางที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเกิดจากปัจจัย 4 ประการ คือ

2.3.2 .1 ปัจจัยแรก คือ ความตระหนักถึงสุขภาพของประชาชนที่มีสาเหตุการเจ็บป่วย และเสียชีวิต ด้วยโรคมะเร็งที่มีผลมาจากการบริโภคอาหารที่เป็นสารพิษตกค้าง โดยเฉพาะสารกำจัดศัตรูพืชที่มีข้อมูลที่พิสูจน์ว่าส่วนใหญ่เป็นสารที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง คนจำนวนมากเริ่มระมัดระวังการบริโภคอาหารที่มีสารตกค้างมากขึ้น โดยพยายามหาซื้อพืชผักที่ปลอดจากสารพิษซึ่งมีขายไม่มากในราคาที่สูงกว่าพืชธรรมดา ทำให้เกิดความต้องการผลผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น

2.3.2 .2 ปัจจัยที่สอง ได้แก่ปัจจัยการผลิตการเกษตรที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พลอยได้ของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีได้มีราคาสูงขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตการเกษตรไม่ได้เพิ่มสูงขึ้นในสัดส่วนที่สมควร เกษตรกรจึงพยายามหาทางออกที่สามารถจะรอดพ้นจากสภาพการขาดทุนและหนี้สิน ในขณะเดียวกันกลุ่มขององค์กรเอกชนได้พัฒนา เกษตรกรรมทางเลือกที่เป็นตัวอย่างความสำเร็จของการเกษตรที่ไม่จำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมี

สังเคราะห์ และสามารถปลดปล่อยไนโตรเจนได้จำนวนมาก การเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันของเกษตรกรได้ทำให้การเกษตรทางเลือกเป็นหนทางนำสู่เกษตรอินทรีย์ได้ขยายออกไปมากขึ้นตามลำดับ

2.3.2 .3ปัจจัยที่สาม ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมที่ถูกปนเปื้อน จากสารพิษที่ใช้ในการเกษตรซึ่งมีผลทำให้สิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ซึ่งเป็นอาหารของประชาชนในชนบทได้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประสบการณ์การเกษตรเชิงเดี่ยวที่มีข้อมูลทางวิชาการจำนวนมากได้พิสูจน์ว่าเป็นสาเหตุของ การทำให้ดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ และการเกิดศัตรูพืชระบาดมากขึ้น และเป็นต้นเหตุของการใช้สารเคมีที่เป็นพิษมากขึ้น และเป็นต้นเหตุของการใช้สารเคมีที่เป็นพิษมากขึ้น การเกษตรทางเลือกซึ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยทางชีวภาพและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์จึงได้รับการพัฒนาจนนำไปสู่การเกษตรอินทรีย์ที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

2.3.2 .4ปัจจัยที่สี่ ความต้องการสินค้าอินทรีย์ของตลาดต่างประเทศที่เป็นคู่ค้ากับประเทศไทย เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ได้เพิ่มทวีมากขึ้น รวมทั้งราคาผลผลิตอินทรีย์ในตลาดต่างประเทศสูงกว่าราคาผลผลิตธรรมดาประมาณ 20-30 % จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่เข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกิจการส่งออกสินค้าการเกษตรและหน่วยราชการของกระทรวงพาณิชย์ในต่างประเทศ ได้มีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์มากขึ้นในประเทศไทย

2.3.3 การทำเกษตรอินทรีย์ควรมีการจัดการ ดังนี้

2.3.3 .1 การเลือกพื้นที่

2.3.3 .1.1. ควรเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม โดยอยู่ห่างโรงงาน ห่างแปลงปลูกที่ใช้สารเคมี มีแหล่งน้ำสะอาด ไม่มีสารพิษเจือปน

2.3.3 .1.2. ศึกษาประวัติพื้นที่ เช่น เคยปลูกพืชอะไร การใช้ปุ๋ยและสารเคมี ย้อนหลังอย่างน้อย 3 ปี

2.3.3 .1.3. เลือกปลูกพืชให้เหมาะกับดิน โดยให้พิจารณาว่าดินมีทั้งดินร่วน ดินเหนียว หน้าที่ดิน หน้าที่ดินลึก ดินเป็นกรด ดินเป็นด่าง ดินเค็ม เป็นต้น จึงควรพิจารณาเลือกปลูกพืชที่ขึ้นอยู่เดิม

2.3.3 .1.4. สังเกตจากพืชที่ขึ้นอยู่เดิม เก็บตัวอย่างดิน นำ ไปทำการวิเคราะห์

2.3.3 .2 การวางแผนจัดการ

2.3.3 .1.1. วางแผนป้องกันสารพิษจากภายนอก ทั้งทางน้ำและทางอากาศ การป้องกันทางน้ำโดนชุดครอบแปลง การป้องกันทางอากาศโดยปลูกพืชกันชน ทั้งไม้ทรงสูง ทั้งไม้ทรงสูง ทรงสูงปานกลางต้นเดี่ยว บนคันกั้นน้ำรอบแปลง

2.3.3 .1.2. วางแผนป้องกันภายในจัดระบบการระบายน้ำ การเก็บรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ และการเข้าออกไร่นา

2.3.3 .1.3. วางแผนระบบการปลูกพืช เลือกฤดูปลูกที่เหมาะสมใช้พันธุ์พืชที่ต้านทานโรค-แมลง พืชบำรุงดิน พืชไล่แมลง

2.3.3 .3 การเลือกพันธุ์ปลูก

2.3.3 .1.1. คำนึงถึงสภาพดิน สภาพภูมิอากาศ ความต้านทานต่อโรคแมลง และวัชพืช ความหลากหลายของชนิดพืชในแปลง

2.3.3 .1.2. ไม่ใช้พืชจีเอ็มโอ (พืชที่มาจากการตัดต่อสารพันธุกรรม)

2.3.3 .1.3. ควรเป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่มาจากปลูกแบบอินทรีย์

2.3.3 .4 การปรับปรุงบำรุงดิน

2.3.3 .4.1. เลือกพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง (ห้ามตัดไม้ทำลายป่า)

2.3.3 .4.2. ถ้าดินเป็นกรดจัดใส่หินปูนบดลดความเป็นกรด

2.3.3 .4.3. ปลูกพืชตระกูลถั่วและไถกลบสำหรับทำปุ๋ยพืชสด ได้แก่ โสน ถั่วพุ่ม ถั่วพริ้ว ถั่วมะแฮะ เป็นต้น (โสนควรปลูกในนา ถั่วต่าง ๆ ควรปลูกในไร่)

2.3.3 .4.4. ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เศษซากพืช เพื่อช่วยปรับโครงสร้างดิน และให้ธาตุอาหารพืช

2.3.3 .4.5. ดินขาดฟอสฟอรัสให้ใส่ปุ๋ยหินฟอสเฟต

2.3.3.4.6. ดินขาดโพแทสเซียม ให้ใส่ปุ๋ยมูลค่างควา เกลือ โพแทสเซียมธรรมชาติ และขี้เถ้าถ่าน ที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุดคงจะเก็บตัวอย่างดินและส่งวิเคราะห์ โดยติดต่อสอบถามข้อมูลการวิเคราะห์ตัวอย่างดินและการเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้องที่หมอดินประจำตำบลของท่าน

2.3.4 ความต่างระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์-เกษตรเคมี

ตารางที่ 4 – 1 ความต่างระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์-เกษตรเคมี

เกษตรอินทรีย์	เกษตรเคมี
<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แนวความคิดการเกษตรแบบองค์รวม - เน้นการผสมผสานให้เกิดความหลากหลายที่แต่ละกิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน - ใช้พันธุ์ที่คัดเลือกให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่แตกต่างกัน - เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีในท้องถิ่น และใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่ช่วยให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและลดต้นทุนการผลิต - ใช้แรงงานคน สัตว์ และเครื่องทุ่นแรงขนาดเล็ก ที่ประหยัดพลังงาน ใช้หลักการธรรมชาติในการจัดการศัตรูพืช การปรับปรุงดิน - มีเป้าหมายการผลิต เพื่อความยั่งยืนในระยะยาวทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความมั่นคงทางอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้หลักการและแนวความคิดการเกษตรแบบแยกส่วน - เน้นการผลิตแบบเชิงเดี่ยว (mono culture) ที่เป็นพืชหรือสัตว์เศรษฐกิจชนิดเดียวในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรม - ใช้พันธุ์ที่ได้จากคัดเลือกโดยหลักการทางพันธุศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง - เน้นการเพิ่มผลผลิตจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ได้จากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมน ฯลฯ - ใช้เครื่องทุ่นแรงจากพลังงานการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงจากฟอสซิล ซึ่งส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ - มีเป้าหมายเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีกำไรเป็นตัวเงินเป็นเครื่องชี้วัดผลสำเร็จ

ที่มา : “เกษตรอินทรีย์” .ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก:

https://chalarwutfarmers.blogspot.com/2014/07/blog-post_30.html ,2557.

การเปรียบเทียบการทำเกษตรระบบต่างๆ ส่วนใหญ่เป้าหมายคือ ผลผลิต แต่ในความเป็นจริงแล้วการเปรียบเทียบว่าระบบไหนดีไม่ใช่ว่าอะไรควรปรึษาเกษตรกรโดยตรง โดยเน้นไปที่ต้นทุนมากกว่าผลการผลิตเพราะหากลองเทียบกันดูระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์กับเกษตรที่ใช้เคมีเป็นตัวตั้ง เมื่อเทียบผลการผลิตอาจแตกต่างกันไม่มาก แต่เมื่อเทียบกันด้านต้นทุนจะเห็นความแตกต่างกันชัดเจน เพราะฉะนั้นการทำเกษตรพอเพียง โดยระบบต่างๆ จะว่าต้นทุนเป็นตัวแปรสำคัญที่สุด

แผนภาพที่ 4-2 รูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่พื้นที่กั้นชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง

ที่มา:เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

,<https://sites.google.com/site/mindmoy12090/sersthkic-phx-phei yng-kab-thv sdi-him-tam-naew-phrarachda>

แผนภาพที่ 4-3 รูปแบบของเกษตรแบบผสมผสานพื้นที่กั้นชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง

ที่มา: เกษตรผสมผสาน ,ออนไลน์,<https://www.google.co.th/search?q=ภาพเกษตร>

แผนภาพที่ 4-4 รูปแบบการรวมกลุ่มช่วยเหลือ และประสานผลประโยชน์

ที่มา:เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

,<https://sites.google.com/site/mindmoy12090/sersthkic-phx-pheiyng-kab-thvsdi-him-tam-naew-phrarachda>

แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กั้นชน (Buffer Zone)

1.ความสอดคล้องการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกั้นชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแสดงความสอดคล้องการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกั้นชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

ตารางที่ 4-2 ความสอดคล้องการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกันชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน) 2 เงื่อนไข (มีความรู้ มีคุณธรรม)	
พอประมาณ	<ol style="list-style-type: none"> 1.สนับสนุนให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าอย่างจำกัด เพื่อไม่ให้กระทบต่อป่า 2.หากคนในชุมชนต้องการเก็บของป่ามาขาย ต้องทำเป็นกลุ่ม 3.ห้ามคนภายนอกเข้ามาเก็บหาทรัพยากรในป่า 4.ห้ามตัดไม้ ล่าสัตว์ และทำให้เกิดไฟป่า ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ
มีเหตุผล	<ol style="list-style-type: none"> 1.มีการดำเนินกิจกรรมปลูกป่าอย่างสม่ำเสมอ จนสามารถปลูกป่าได้เต็มพื้นที่ 2.ทำถนนดินโดยรอบ เพื่อเป็นแนวเขตป่า และสามารถขับรถเข้าไปตรวจป่าได้ง่าย 3.ทำแผ่นป้ายป่าชุมชนขนาดใหญ่ ติดอยู่ด้านหน้าปากทางเข้าป่าชุมชน 4.แบ่งชาวบ้านออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อกระจายกำลังในการดูแลป่า
มีภูมิคุ้มกัน	<ol style="list-style-type: none"> 1.ทำแนวป้องกันไฟป่าในเดือนมกราคม (ก่อนเข้าฤดูฝน) เป็นประจำทุกปี 2.จัดทีมลาดตระเวนเพื่อตรวจป่า (ป้องกันการล่าสัตว์ ตัดไม้ และบุกรุกป่า) 3. มีการจัดตั้งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ติดกับป่าชุมชนให้ช่วยสอดส่อง/เป็นหูเป็นตา 4.แกนนำทำงานร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และ อบต.
ความรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1.แกนนำเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน จากการเข้าร่วมอบรมกับกรมป่าไม้ 2.เรียนรู้ป่าชุมชน จากการแลกเปลี่ยนกันภายในภาคีเครือข่ายต่างๆ 3.การเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกป่า และการอนุรักษ์ป่าจากการปฏิบัติจริง 4. การเรียนรู้ข้อดี ข้อเสีย ของการทำเกษตรแบบอินทรีย์
คุณธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1.ชาวบ้านเสียสละแรงกายในการอนุรักษ์ป่า เพื่อรักษาระบบนิเวศของผืนป่า 2.แกนนำต่อสู้อย่างกล้าหาญ/อดทน เพื่อต่อต้านการบุกรุกป่า จนสำเร็จ 3.ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ จึงจะช่วยกันเป็นหูเป็นตาปกป้องผืนป่าไว้ได้

2. การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่แนวกันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการป่าชุมชนจากข้อมูลผู้วิจัยสนับสนุนแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนา (Conservation and Development) มาบริหารจัดการในพื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone) ในพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง จึงขอนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพื้นที่กันชนด้วยการแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ มีแนวกันชนในเขตอนุรักษ์ กำหนดกรอบขึ้นมา ดังนี้

2 กม. ไว้เป็นพื้นที่ที่เป็นแนวกันชนส่วนแรกเป็นพื้นที่ที่จำกัดการใช้ทรัพยากร ห้ามตั้งชุมชน โดยรอบแนวกันชนส่วนเป็นป่าเหมือนกันจะมหาหรือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยมาตกลงร่วมกับชุมชน สนับสนุนการปลูกต้นไม้เศรษฐกิจโตเร็ว ไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่อคงความเป็นป่าไว้ ให้เป็นแนวกันชนตามธรรมชาติ

3 กม. หลังจาก 2 กม. แรกโดยรอบชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย ที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ ด้วยการนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)” มาบริหารจัดการการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน ซึ่งมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นหลัก

3. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนในพื้นที่เขตกันชน ตามแนวคิด

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สู่อารมณ์พึ่งพาตนเอง

3.1 แนวทางบริหารสำหรับแนวกันชน (Buffer Stripe)

3.1.1 เน้นให้ชาวบ้านใช้สิทธิชุมชนในการจัดการป่า ภายใต้เงื่อนไขของความสมัครใจ เชิดชูค่านิยมร่วมของการเสียสละเพื่อส่วนรวม

3.1.2 ผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูป่าที่พวกเขา รักและหวงแหน

3.1.3 อย่างไรก็ตามก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปแสวงหาผลผลิตจากป่า เพื่อเป็นรายได้เสริม

3.1.4 เมื่อชาวบ้านมีการละเมิดกฎก็ควรจะมีการอะลุ่มอล่วย เน้นการตักเตือน ด้วยวาจาเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นสำคัญ

3.2 แนวทางบริหารจัดการชุมชนสำหรับพื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone) ควร กำหนดแผนดำเนินการดังนี้

3.2.1 ด้านการลดรายจ่าย โดยการส่งเสริมสนับสนุนการปลูกผัก ผลไม้ไว้บริโภค และมีเหลือที่จะนำไปขาย หรือแปรรูปไว้บริโภคและจำหน่าย และมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพ ผลผลิตในการไถ่แมลง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ ควรรณรงค์ทำให้เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด รณรงค์การลด และเลิกอบายมุข และควรมีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น

3.2.2 ด้านการเพิ่มรายได้ ควรส่งเสริมครัวเรือนให้ประกอบอาชีพเสริม เช่น ทำนา และ ไร่ผัก มีการรวมกลุ่มส่งเสริมให้มีการออมเงินเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในหมู่บ้าน และนำเงินไปสนับสนุนในการทำอาชีพเสริมต่างๆ ให้แก่หมู่บ้าน หรือส่งเสริมอาชีพในครัวเรือน เช่น การปลูกผักในครัวเรือน/จำหน่าย และมีการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรใช้พันธุ์ข้าว และเมล็ดพันธุ์ที่ดี

3.2.3 ด้านการประหยัด ควรมีการส่งเสริมให้มีการออมเงินสัจจะเพิ่มขึ้น ส่งเสริมสนับสนุนการทำปุ๋ย เพื่อการประกอบอาชีพการเกษตร และใช้ในครอบครัว มีการรณรงค์ให้ลด เลิก อบายมุข ส่งเสริมครัวเรือนปลูกพืชผักสวนครัว สัตว์เลี้ยงเช่น ไก่ ปลา ไว้บริโภคเองและจำหน่าย

3.3.4 ด้านการเรียนรู้ ควรเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ให้ความรู้ในด้านการประกอบอาชีพ ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารจัดการเงินทุน ด้านการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำไร่ผัก พริก มะนาว ถั่วฝักยาว ซึ่งคนในชุมชนสามารถเรียนรู้ ปฏิบัติและนำไปใช้ได้ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีการอบรมตามที่หน่วยงานจัด และได้ไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นที่แตกต่าง หรือเหมือนกับชุมชนตน เพื่อนำมาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาดูงานจากชุมชนอื่น ดังนั้นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

3.3.5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควรให้ชุมชนส่งเสริมให้ครัวเรือนปลูกต้นไม้ทดแทนที่ได้ใช้ไป เช่น ต้นไผ่ ไม้ผล ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันดูแลต้นน้ำลำธาร เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดีอยู่เสมอ ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี ลดการใช้สารเคมี และรณรงค์การกำจัดขยะมูลฝอยของแต่ละครัวเรือน

3.3.6 ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ควรสนับสนุนให้จัดสวัสดิการกองทุน ร้านค้า กลุ่มต่างๆภายในหมู่บ้านชุมชนนั้นๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือดูแลผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

บทนี้จะได้นำเสนอสรุปความของเอกสารฉบับนี้ พร้อมข้อคิดเห็นจากการวิเคราะห์ ข้อมูล เอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อเรื่อง”การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคง อย่างยั่งยืนในพื้นที่กันชน เขตผืนป่าอนุรักษ์: ศึกษากรณีป่าห้วยขาแข้ง”

ป่าอนุรักษ์ ตามความหมายที่กรมป่าไม้กำหนดนั้น หมายถึงป่าที่รัฐได้กำหนดไว้เพื่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ของไทย มีสาเหตุสำคัญมาจากหลายปัจจัย เช่น จำนวน ประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทำกิน การให้สัมปทานป่าไม้ โครงการพัฒนา ของรัฐ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเขื่อน และถนนหนทาง ด้วยเหตุดังกล่าว ส่งผลให้ หลาย หน่วยงานมีความพยายามจะบริหารจัดการทรัพยากร หรือการใช้ประโยชน์ในพื้นที่กันชน โดย พยายามปรับใช้การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การใช้พลังชุมชนเพื่อการแก้ไข ปัญหาเสื่อมโทรมของประเทศ

สหภาพการอนุรักษ์โลก หรือ IUCN (The World Conservation Union) ได้แบ่ง ประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ไว้ 6 ประเภท หนึ่งใน 6 ประเภท คือพื้นที่อนุรักษ์ที่มีการจัดการทรัพยากร อย่างยั่งยืน (Managed Resource Protected Area) พื้นที่อนุรักษ์ประเภทนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการ จัดการให้ส่วนหนึ่งของเขตกันชน (Buffer Zone) หรือ ทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (Core Zone) ใกล้หมู่บ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์และที่สำคัญคือ ช่วยลดการพึ่งพิงป่า ที่ต้องการอนุรักษ์อย่างมาก ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมี ส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาป่า

มีแนวคิดการพัฒนาที่น่าสนใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา พื้นที่กันชน หนึ่งในแนวคิดคือ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีหลัก สำคัญคือ การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม หรือความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และ การมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมีความยุติธรรม ความยั่งยืนทางสังคม อีกหนึ่งแนวคิด คือการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้

ถึง ความพอเพียงในที่นี้หมายถึง ความพอประมาณ(Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัว (Self-insulation)

พื้นที่ที่พิจารณานามาศึกษาในเอกสารฉบับนี้ คือพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออก ในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่เป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และ พื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรเพื่อป้องกันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี และมีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในพื้นที่จังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี ที่อยู่ทางตะวันตก ถือเป็นหัวใจหลักของผืนป่าตะวันตกของประเทศไทย และเป็นผืนป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา 1. เพื่อศึกษาวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และอนุรักษ์ป่าไม้ 2. เพื่อศึกษาแนวความคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน(Buffer Zone) นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable development) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง และได้นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ (analysis and synthesis) เพื่อหาคำตอบต่อวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ดังนี้ 1.แนวคิดการอนุรักษ์ (Conservation) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2.แนวความคิดมีส่วนร่วม (Participation) 3.แนวความคิดพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)4.แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) และ 5.การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

การอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง ดังนั้นเพื่อให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปด้วยดี เราจึงต้องรู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม จนเป็นอันตรายต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง ทั้งผู้กำหนดนโยบายและมาตรการ และผู้ปฏิบัติตามนโยบายและมาตรการนั้นๆ แนวคิด และการปฏิบัติต่างๆเหล่านี้ มุ่งสู่ความยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างการยอมรับ หรือลดความขัดแย้ง โดยให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จาก การร่วมคิด ร่วมหาแนวทางปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมแก้ไขปรับปรุงแนวทาง หากหน่วยงานของรัฐยอมรับและผลักดันให้เกิดการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ จะช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นมาของการจัดการพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามโครงการและการดำเนินงานในพื้นที่กันชนที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2538 กลุ่มอนุรักษ์ทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้ง โดยความร่วมมือของกรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. องค์การส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาเป็นโครงการดำเนินงานร่วมกันในโครงการนี้เองที่ได้กำหนดพื้นที่กันชนโดยใช้รัศมี 5 กม. จากเขตพื้นที่อนุรักษ์ และกำหนดเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ในที่ดินไว้ และกรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่กันชนดังกล่าวให้ ส.ป.ก. จัดที่ดิน และได้กำหนดการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่

การจัดการเขตกันชนเป็นการสร้างหลักประกันว่า พื้นที่อนุรักษ์จะได้รับการคุ้มครองรักษา โดยชุมชนรอบแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ ความมองผ่านมิติทางเศรษฐกิจ คือการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณเขตป่าห้วยขาแข้ง หากความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้ว จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นการจัดการเขตกันชนจึงเป็นการดำเนินกิจกรรมทั้งทางด้านการบริหาร ด้านการอนุรักษ์และด้านการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรเตรียมเอกสารวิชาการสนับสนุนความรู้เพื่อให้ชาวบ้านมีความสามารถในด้านต่างๆ เช่น การจัดการทรัพยากรพื้นฐาน ความรู้เทคนิคในการจัดการเกี่ยวกับการวางแผนการลงทุน ช่วยวางแผนการผลิต การตลาด การแปรรูป ตลอดจนเทคนิคการเก็บเกี่ยว และการวางแผนโครงการ

รูปแบบการจัดการพื้นที่เขตกันชน (Buffer Zone) ในเขตป่าห้วยขาแข้ง หรือทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (Core zone) ใกล้เคียงบ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์ โดยทำหน้าที่เป็นกันชนปกป้องแกนกลาง และช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของชุมชนที่ยังต้องพึ่งพิงทรัพยากรจากป่า และที่สำคัญคือช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญที่ต้องการการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษา พื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง พื้นที่แนวกันชน หรือ Buffer Zone นี้คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออกในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่ล่อแหลม และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่กันชนระหว่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎร

ผลการวิจัย

จากการศึกษาได้เสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน (Buffer Zone) สำหรับการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตร

ผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นหลัก เพื่อให้การจัดการ ทรัพยากรเพื่อผลผลิตทางการเกษตรสนองความจำเป็นของมนุษย์ แล้วยังสามารถรักษาคุณภาพของ สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเสนอแนะแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)” มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนนี้ โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาซึ่งถึงแนว การดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อ การมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความ รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง การพึ่งพาตัวเองได้เป็นเพียงส่วนเริ่มต้นของการ พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเมื่อทุกคนสามารถดูแลตัวเอง และครอบครัวได้แล้ว ขึ้นต่อไปอาจทำ การพัฒนาธุรกิจ โดยมีการรวมกลุ่มกันในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการรวมกลุ่มกันนั้น ไม่จำกัดเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เกษตรกร ในรูปของสหกรณ์ การแลกเปลี่ยนแนวคิดการลงทุนเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ รวมไปถึงงานถึงการ แบ่งปันความช่วยเหลือส่งกลับคืนสู่สังคม ไปสู่กลุ่มที่ยังต้องการความช่วยเหลืออยู่ เช่น กิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กัน ชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตรผสมผสาน และ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสานคือระบบ เกษตรที่มีการปลูกพืชหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมจะต้องเกี่ยว ถู ประโยชน์ต่อกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความ สมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์คือ การเกษตรผสมผสานเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ เพื่อลดการพึ่งพาด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก หลักสำคัญของเกษตรผสมผสานคือ 1. มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิด ขึ้นไป และกิจกรรมทั้งสองชนิดต้องทำในเวลาและสถานที่เดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดมากกว่าทำให้เกิดกำไรสูงสุด 2. เกิดการเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องระหว่าง กิจกรรมพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา สัตว์กับสัตว์ รูปแบบของเกษตรผสมผสานอาจแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. การปลูกพืชแบบผสมผสาน 2. การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ และ 3. การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ 9 ที่มี พระประสงค์ให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่มั่นคง หมายถึง ความยั่งยืนของเกษตรกรในอาชีพ เกษตรคือการที่มีพ่อยู่พอกิน ที่เหลือเก็บก็ขายจำหน่าย ทฤษฎีใหม่ไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะเรื่องการทำ

เกษตรนั้น แต่หมายถึง การให้เกษตรกรจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้รับประโยชน์สูงสุด การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเกษตรกร

การศึกษาครั้งนี้พบความเชื่อมโยง ดังนี้

1. มีความสอดคล้องในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกันชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน) 2 เงื่อนไข (มีความรู้ มีคุณธรรม)

2. การนำรูปแบบแนวคิด “การอนุรักษ์และพัฒนา (Conservation and Development) มาบริหารจัดการในพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ในพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง กล่าวคือ การแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ควรจัดแนวกันชน ติดเขตอนุรักษ์ กำหนดกรอบขึ้นมา 2 กม. โดยรอบแนวกันชน ซึ่งเป็นป่าเหมือนกัน ส่วนนี้ห้ามตั้งชุมชน จะมาหารือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยมาตกลงร่วมกับชุมชน แต่หลังเขตแนวกันชน 2 กม. แรก จะเป็นพื้นที่เขตกันชนอีก 3 กม. นี้ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย การบริหารจัดการเพื่อสามารถอนุรักษ์ พร้อมไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้ คือต้องมีรูปแบบการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ แต่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ต้องเป็นแนวคิดการพัฒนาที่สามารถทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่า และป่าสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ เหมาะสมที่สุด คือ แนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)”

3. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนในพื้นที่เขตกันชน ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 แนวทางการบริหารจัดการสำหรับ แนวกันชน (Buffer Stripe)

3.1.1 เน้นให้ชาวบ้านใช้สิทธิชุมชนในการจัดการป่า ภายใต้เงื่อนไขของความสมัครใจ เชิดชูค่านิยมร่วมของการเสียสละเพื่อส่วนรวม

3.1.2 ผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูป่าที่พวกเขา รักและหวงแหน

3.1.3 อย่างไรก็ตามก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปแสวงหาผลผลิตจากป่า เพื่อเป็นรายได้เสริม

3.1.4 เมื่อชาวบ้านมีการละเมิดกฎก็ควรจะมีการอะลุ่มอล่วย เน้นการ ตักเตือนด้วยวาจาเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นสำคัญ

3.2 แนวทางบริหารจัดการชุมชนสำหรับ **พื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone)** ควร กำหนดแผนดำเนินการ เช่น การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัดออมเงิน เสริมสร้าง แหล่งเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเอื้อ อารีใส่ใจ ช่วยเหลือต่อกันในชุมชน อาจเป็นในรูปแบบสวัสดิการ ร้านค้า หรือตั้งกลุ่มต่างๆ

สรุปได้ว่า ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่กันชนได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการ อนุรักษ์ด้วย การบริหารจัดการเพื่อสามารถอนุรักษ์ พร้อมไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้ คือต้องมี รูปแบบการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เห็นได้ว่า รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ รวมทั้งการพัฒนาที่ดินในเขต (สปก.4- 01) ที่ชุมชนชาวบ้านได้รับมอบไปจากภาครัฐแล้วก็จะต้องร่วมกันปฏิบัติให้สอดคล้องกับรูปแบบ การอนุรักษ์ด้วย สำหรับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง **ต้องเป็นแนวคิดการพัฒนาที่ สามารถทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่า และป่าสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ เหมาะสมที่สุด คือ แนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)”**

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการพื้นที่แนวเขตกันชน (Buffer Zone) รอบผืนป่าอนุรักษ์ห้วยขาแข้ง

1. ภาครัฐ

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมอุทยานฯ ต้องประกาศ ขอบเขต แนวกันชน 2 กม. แรก **แนวกันชน (Buffer Stripe)** ที่เป็นแนวรอยต่อเขตป่าอนุรักษ์ กับ ชุมชน ให้เห็นอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีจัดทำรั้ว ถนนดินลูกรัง (ถนนตรวจการณ์) สนับสนุนพันธุ์ไม้โต เร็ว ไม้ยืนต้น ป่าไม้เศรษฐกิจ ป่าไม้มีราคา ป่าไม้ที่ตลาดต้องการให้ชุมชน ประกาศให้ชาวบ้านชุมชน ที่อาศัยอยู่ติดชายขอบด้านนอกเขตป่าอนุรักษ์ ทราบ และสามารถพิจารณาตกลงการใช้ประโยชน์ ร่วมกันจากพื้นที่ป่าไม้ กรมป่าไม้พิจารณาให้ประชาชนสามารถเข้าไปแสวงหาผลผลิตจากป่าชุมชน เพื่อเป็นรายได้เสริม รวมทั้งช่วยกันดูแล และเฝ้าระวังป้องกันการบุกรุก ใช้สิทธิชุมชนในการจัดการ ป่า ผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูป่าที่พวกเขา รักและหวงแหน ภายใต้ เงื่อนไขของความสมัครใจ เชิดชูค่านิยมร่วมของการเสียสละเพื่อส่วนรวม

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ควรเข้ามามีบทบาท พื้นที่แนวกันชน อีก 3 กม. **พื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone)** ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน มุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบอาชีพ

เกษตรกร ควรมีการจัดการให้ความรู้เรื่องการทำการเกษตร ให้ชุมชนปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ให้ชุมชน สนับสนุนพันธุ์ไม้ ดัดตามความเป็นอยู่ใกล้ชิด มีการส่งเสริมการตลาด มีจุดรับซื้อสินค้าอย่างชัดเจน และรัฐควรประกาศให้พื้นที่แนวกันชน 5 กม. นี้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ คือมีการประกันราคาสินค้า เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนด้วย

1.3 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (สปก.) ควรทบทวนกฎ ระเบียบ การประกาศเขตพื้นที่สาธารณะให้เป็นเขต ส.ป.ก. โดยไม่ควรประกาศ และออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ในพื้นที่ที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์มากเกินไป สำหรับพื้นที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์ ที่ออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ไปแล้ว ต้องกลับมาทบทวนให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ และตามบันทึกข้อตกลง (มติ ครม. 30 มิ.ย.2541) ว่าจะต้องปลูกป่าทดแทน 20 % ของที่ดินที่ได้รับมอบตามขอบเขตแนวกันชน 5 กม. ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกร และเข้าดูแลใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ เพื่อสกัดกั้นการบุกรุก ทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์

1.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมพัฒนาที่ดิน จะต้องเข้าไปให้ความรู้ปรับสภาพดินตามแนวชายขอบป่าอนุรักษ์ ให้มีสภาพดินที่ดี สามารถปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ และทำการเกษตรที่ดีได้ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตรจะต้องเข้าไปปรับปรุงพันธุ์พืชต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อช่วยชุมชน

1.5 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดิน ควรทบทวนกฎ ระเบียบ การออกโฉนดที่ดินให้กับพื้นที่ นส.3 ที่โดยไม่ออกโฉนดที่ดิน ให้กับเขตพื้นที่ที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์ ดัดป่าสงวนแห่งชาติ ดัดเขตอุทยานแห่งชาติ ดัดพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดัดพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่า หรือดัดพื้นที่ที่ได้จำแนกให้เป็นเขตป่าไม้ถาวร แม้จะมีหลักฐานการแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) หรือได้ออกใบจอง โดยให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรได้ตามปกติ แต่ไม่สามารถนำไปขายให้กับนายทุนเพื่อเอาไปทำประโยชน์ซึ่งรัฐไม่สามารถไปยับยั้งสิ่งใดได้ ดังนั้น พื้นที่นี้มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกร และเข้าดูแลใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ

1.6 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมพัฒนาชุมชน ต้องอำนวยความสะดวกเรื่องปัจจัยความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่ดีให้กับกลุ่มชุมชนที่อยู่ติดแนวชายขอบป่าอนุรักษ์ เช่น มีแหล่งน้ำ มีน้ำสะอาดบริโภค มีถนน ทางเข้า ออก ชุมชนสะดวก และมีไฟฟ้าใช้ ในเขตพื้นที่ที่รัฐประกาศให้อยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

1.7 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ได้แก่ ระดับผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ดินที่มีแนวเขตติดป่าอนุรักษ์ จะต้องมีการประชุมติดตามงานอย่างบูรณาการ เช่น การประชุมของจังหวัดติดตามทุกเดือนรวมทั้งกรมการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. อบต. ที่มี

แนวเขตปกครองติดต่อพื้นที่ป่าอนุรักษ์ป่าชุมชน จะต้องอำนวยความสะดวกในการดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งตั้งงบประมาณสนับสนุนตามสมควรด้วย

1.8 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทยจะต้อง ทำแผนจัดการอบรมกลุ่มป่าชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อทราบปัญหา ข้อขัดข้อง ที่ชุมชนกับกำลังเผชิญ การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ เพื่อร่วมกับชุมชนช่วยกัน แก้ไขปัญหาได้ทันเวลา ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ และป่าอยู่กับชุมชนได้อย่างสงบสุข

2. ภาคเอกชน (มูลนิธิ บริษัท องค์กรเอกชนอื่นๆ)

2.1 ควรให้ความรู้การทำธุรกิจ วิธีการผลิต การเก็บ บรรจุ หีบห่อ ผลผลิตของชุมชน ให้นำสนใจ เป็นที่ต้องการของตลาด ภาคธุรกิจ โรงงานที่เป็นมิตรกับการเกษตร โรงงานรับซื้อไม้โตเร็ว, ไม้เศรษฐกิจ การส่งเสริมการตลาด การหาตลาดผู้รับซื้อผลผลิตของชุมชน เชื่อมอุปสงค์ให้ตรงกับอุปทาน

2.2 สนับสนุนพันธุ์ไม้โตเร็ว ไม้เศรษฐกิจ พันธุ์พืชเกษตรอินทรีย์ ให้ชุมชน ร่วมทำกิจกรรมการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยทำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกับชุมชน เป็นการบูรณาการร่วมกัน ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ ขณะเดียวกันป่าไม้และสัตว์ป่าก็อยู่ได้ด้วยเช่นกัน

2.3 ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เสนอแนวคิดเทคนิคสมัยใหม่ ให้ชุมชนรู้เท่าทัน ไม่ตกเป็นเครื่องมือของนายทุนที่เอารัดเอาเปรียบ เพื่อลดการเป็นหนี้ มีสร้างโอกาส ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

3. ภาคประชาชน

3.1 มุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม สร้างความรู้ความเข้าใจ กับภาครัฐ และ ภาคประชาสังคม ในการร่วมมือกันและกัน ให้เป็นตามข้อตกลงอยู่ร่วมกันของชุมชน สอดคล้องกับการทำงานของรัฐ พัฒนาอาชีพของเกษตรกรในแนวเขตกันชนรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ราษฎรปลูกพืชเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ เป็นพืชเศรษฐกิจ ตามความต้องการของตลาด มีการพัฒนาอาชีพอยู่เสมอเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว

3.2 ร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้ทำการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ช่วยกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมปลูกป่า และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง เป็นการบูรณาการร่วมกัน ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ ขณะเดียวกันป่าไม้และสัตว์ป่าก็อยู่ได้ด้วยเช่นกัน การทำให้สัตว์ป่าและคนอยู่กันอย่างกลมกลืน เพื่อไม่ดึงสัตว์ป่าออกมานอกพื้นที่เขตอนุรักษ์ และทำร้ายคน

3.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ชุมชนส่งเสริมให้ครัวเรือน ปลูกต้นไม้ทดแทนที่ได้ใช้ไป ไม่บุกรุกพื้นที่ป่า และให้ประชาชนช่วยกันดูแลต้นน้ำและลำธาร เพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้คืออยู่เสมอ ส่งเสริมให้คนในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตร

โดยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ผ่านเกษตรที่ยั่งยืน โดยโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน ภายใต้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี ลดการใช้สารเคมี เป็นการทำให้สภาพดินมีความยั่งยืน รมรณรงค์การกำจัดขยะมูลฝอยของแต่ละครอบครัว

3.4 รูปแบบของ การบริหารจัดการพื้นที่กันชน ชุมชนควรมีส่วนร่วม เชิญชวน ประชาสัมพันธ์ คู่มือพื้นที่รอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แจ้งผู้ที่บุกรุกจับจองได้ทราบ และร่วมกันทำแนวเขตที่ชัดเจนเพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

3.5 จัดจำแนกการปลูกพืชการเกษตร ตามความเหมาะสมในการใช้พื้นที่ และใช้ที่ดินตามลักษณะ โครงสร้างของดิน การพัฒนาชุมชนเองต้องคำนึงถึงการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ติดป่าอนุรักษ์ สามารถปลูกป่าไม้โตเร็ว ไม้ยืนต้น ป่าไม้เศรษฐกิจ ป่าไม้มีราคาให้แนวกันชนพื้นที่อนุรักษ์ และแยกพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่ทำกินหรือพื้นที่เพาะปลูก ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ให้อยู่ถัดออกมา

3.6 ชุมชนควรวางแผนการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัดคอคอบเงิน เสริมสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเอื้ออารีใส่ใจ ช่วยเหลือต่อกันในชุมชน อาจเป็นในรูปแบบสวัสดิการ ร้านค้า หรือตั้งกลุ่มต่างๆ

3.7 ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ เสริมสร้างคุณธรรมและจิตสำนึก งานด้านอนุรักษ์ป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร จะประสบผลดี มีความต่อเนื่อง และรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจิตสำนึกของชาวบ้านเป็นสำคัญ เพราะแม้จะมีการปลูกป่า ปลูกต้นไม้มากมายเพียงไร ห่มงบบประมาณสักเท่าใด มีวิทยากร มีระบบทันสมัยเพียงไร หากชาวบ้านในพื้นที่ไม่ร่วมมือ ไม่เห็นด้วย งานในพื้นที่นั้นก็ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- “การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน” .ออนไลน์ : เข้าถึงได้จาก : <https://sueb.ot.th> ,สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย.60.
การปฏิรูปที่ดิน,สำนักงาน. เรื่อง แผนงานส่งเสริมเกษตรกรปลูกป่าในเขตปฏิรูปที่ดิน. (เอกสารอัด
สำเนา). 2539.
- “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ,ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก : <http://www.forest.go.th> ,สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.
- “การมีส่วนร่วม” ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก:<http://hrm.ru.ac.th/file/research/005-5.pdf>,สืบค้นเมื่อม.ค.61.
- “การอนุรักษ์” ,ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก : <http://www.bio.flas.kps.ku.ac.th>,สืบค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2560.
- “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” .ออนไลน์ : เข้าถึงได้จาก :
https://rdi.aru.ac.th/e_journal/pdf/137.pdf,สืบค้นเมื่อ 10 พ.ย.60.
- “การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก: http://rmupt-environment.blogspot.com/2009/08/blog-post_3294.html ,2561 ,สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.
- “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม .ออนไลน์ ,เข้าถึงได้จาก
<https://www.deqp.go.th/>,สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.
- “เกษตรผสมผสาน”.ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: <http://www.google.co.th/search?q=ภาพเกษตร,2560>
เกษตรและสหกรณ์ ,กระทรวง. มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ที่ดิน.
(เอกสารอัดสำเนา). 2541.
- “เกษตรอินทรีย์” .ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: https://chalarwutfarmers.blogspot.com/2014/07/blog-post_30.html ,2557.
- เกษม จันทร์แก้ว. “การจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคต”.วารสาร สมาคมนักวิจัย (Journal of the
Association of Researchers).ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2558 .
- “เขตกันชน” .ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: <http://dict.longdo.com/search/Buffer20%Zone> , ม.ค.61.
- “คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” .ออนไลน์,เข้าถึงได้จาก :
<http://mgronline.com/politics/detail/9600000112343>,สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.
- “ความหมายป่าอนุรักษ์” .ออนไลน์ : เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com>site>armleknack>,สืบค้น
เมื่อพ.ย.60.
- จตุพจน์ ปิยัมปุตระ.“ การพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์และการส่งเสริมความยั่งยืนของประเทศตาม
แนวพระราชดำริของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2558.

ชัยโรจน์ มีแดง. “สัมฤทธิ์ผลของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ : กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2550.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายการศึกษา, 2541.

ณัฐวรรณ สุนทรวิทธิโชติ และกาญจนา สุขามุรณ. รายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2556.

ทรงธรรม สุขสว่าง. “ภาพสรุปบทเรียนการบริหารจัดการพื้นที่แนวกันชนของป่าตะวันตก”. ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก: https://www.flickr.com/gp/porntip_c/pe99JQ, 2559.

“นโยบายป่าไม้”. ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : <http://www.thansettakij.com/content/170166>, ม.ค.61.

นินนาท ชลิตานนท์ . “การส่งเสริมเงินออมครอบครัว ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2549.

“แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”, ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : <https://www.krungsri.com>plearn>plearn>, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

“แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่”. ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก :

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8>, 2561.

“แนวความคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก

<http://kanchanapisek.or.th>, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” .ออนไลน์ : เข้าถึงได้จาก : <https://thaiembassy.org>, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60.

ป่าไม้, กรม. “นโยบายป่าไม้แห่งชาติ”, ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก

https://www.forest.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=, ม.ค.61.

“ผืนป่าตะวันตก” .ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก: [https://thailand.wcs.org/th-th/Wild-](https://thailand.wcs.org/th-th/Wild-Places/WEFCOM.aspx)

[Places/WEFCOM.aspx](https://thailand.wcs.org/th-th/Wild-Places/WEFCOM.aspx), 2560

“มูลนิธิสืบนาคะเสถียร 64 ป่าชุมชน ป่ากันชนห้วยขาแข้ง” .ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก:

http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=485, สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2560.

วราเทพ ติษบุตร, พลตรี. “เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดระเบียบหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อความมั่นคง”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2549.

“วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก:

<https://www.slideshare.net/Songsak1/ss-453496242> มี.ค. 2015 ... , สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

“เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก:

<https://sites.google.com/site/mindmoy12090/sersthkic-phx-pheiyng-kab-thvsdi-him-tam-naew-phrarachda>, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. “.ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: <http://www.recoftc.org/country/thailand/basic-page/%E0%B8%9B%E0%>, สืบค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2560

“ส่วนสารสนเทศด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช”.

ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: http://www.dnp.go.th/wildlife_it/, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักการหมักทำ ตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธการพิมพ์, 2549.

“สืบนาเคเสถียร”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/content/522237>, ม.ค.61.

“สืบนาเคเสถียร”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก: <http://SeubNakhasathienFD,seubyoucanhelp,sueb.or.th>, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

“ห้วยขาแข้ง”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก:

<https://www.facebook.com/saubsarn/posts/1935903786430357> , สืบค้น 2561.

“หลักการการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดลอม”. ออนไลน์ : เข้าถึงได้จาก :

<https://www.oknation.nationtv.tv>, สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

“หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข”. ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : <http://www.tupr.ac.th/sufficiency3.php> , 1 พ.ย. 60

“แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง”. ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : <http://www.tupr.ac.th> และ <http://เศรษฐกิจพอเพียง.net/> , สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

อภิชัย พันธเสน. ทำอย่างไรจึงจะได้ป่าและพื้นที่สีเขียวคืนมา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

“อนุรักษ์ป่าไม้”, ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : http://digital_collect.lib.buu.ac.th , สืบค้นเมื่อ ม.ค.61.

อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรม. “บทเรียนมีคุณค่า..จากป่าตะวันตก”. ออนไลน์ , เข้าถึงได้จาก:

http://www.dnp.go.th/info_protect/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%, สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2560.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายณพดล พลเสน
วัน เดือน ปีเกิด	13 กุมภาพันธ์ 2505
การศึกษา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงานโดยย่อ	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุทัยธานี 3 สมัย ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม กรรมการการทหาร สภาผู้แทนราษฎร / กรรมการแรงงาน สภาผู้แทนราษฎร กรรมการประสานงาน สภาผู้แทนราษฎร (วิปรัฐบาล) 3 สมัย กรรมการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณ (4สมัย) ประธานคณะกรรมการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภาผู้แทนราษฎร ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	ประธานกรรมการมูลนิธิรักษ์ฟ้าสีน้ําดวงจันทร์โลกห้วยขาแข้งอุทัยธานี (ตั้งแต่ 5 ต.ค.53 - ปัจจุบัน)

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน
ในพื้นที่กั้นชน เขตผืนป่าอนุรักษ์: ศึกษากรณีป่าห้วยขาแข้ง

ผู้วิจัย นายนพดล พลเสน หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง ประธานกรรมการมูลนิธิรักษ์ผืนป่าตะวันตกมรดกโลก ห้วยขาแข้งอุทัยธานี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าด้วยอัตราที่รวดเร็วและรุนแรง ทำให้ประเทศไทยได้มีการ
ทบทวนประเด็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ เพื่อรักษาพื้นที่ป่า โดยหลายหน่วยงานมีความ
พยายามที่จะบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์และการจัดการในพื้นที่กั้นชน
ประกอบด้วยประเทศไทยได้มีการประกาศให้มีพื้นที่อนุรักษ์เป็นจำนวนมาก เพื่อสงวนรักษาพื้นที่ป่า
ไม้เอาไว้

กล่าวถึงป่าอนุรักษ์ คนส่วนใหญ่มักคิดว่า ป่าอนุรักษ์มีเพียง อุทยานแห่งชาติ เขตรักษา
พันธุ์สัตว์ป่า หรือพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งความจริงแล้ว ตามความหมายที่กรมป่าไม้กำหนดนั้น
หมายถึงป่าที่รัฐได้กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ
ป่าไม้ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ อย่างไรก็ตามพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์หลายแห่ง ได้มีการใช้ประโยชน์
ของชุมชนมานาน และหลายชุมชนมีวัฒนธรรมใช้ป่าที่มีได้มุ่งเพื่อการทำลายป่าให้หมดไป แต่เป็น
การใช้ประโยชน์ที่ไม่มีผลกระทบ หรือมีผลกระทบต่อปาน้อยที่สุด (ความหมายป่าอนุรักษ์,
<https://sites.google.com/site/armleknack>, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย.60)

ที่ผ่านมารูปแบบการจัดการพื้นที่อนุรักษ์แบบแยกคนออกจากป่า เนื่องจากมุมมองว่า
คนคือปัจจัยสำคัญในการบุกรุกและทำลายป่าไม้ และเป็นต้นเหตุของความเสื่อมโทรมของ
ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ของไทย มีสาเหตุสำคัญมาจากหลาย
ปัจจัย เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทำกิน การให้สัมปทานป่า
ไม้ โครงการพัฒนาของรัฐ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเขื่อน และถนนหนทาง ด้วยเหตุดังกล่าว

ส่งผลให้ หลายหน่วยงานมีความพยายามจะบริหารจัดการทรัพยากร หรือการใช้ประโยชน์ในพื้นที่กันชน โดยพยายามปรับใช้การพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้พลังชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมของประเทศ และพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนแนวคิด ตลอดจนการจัดการพื้นที่กันชน ผลกระทบ และปัญหาอุปสรรค จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่กันชนของประเทศไทย

ที่ผ่านมามีการรณรงค์อนุรักษ์โลก หรือ IUCN (The World Conservation Union) ได้แบ่งประเภทของพื้นที่อนุรักษ์ไว้ 6 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการ หนึ่งใน 6 ประเภทคือพื้นที่อนุรักษ์ ประเภทพื้นที่ที่มีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Managed Resource Protected Area) ซึ่งกันไว้เพื่อคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม พื้นที่อนุรักษ์ประเภทนี้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการจัดการให้ส่วนหนึ่งเป็นเขตกันชน (Buffer Zone) หรือ ทำอยู่ในบริเวณที่เป็นแกนกลาง (Core Zone) ใกล้หมู่บ้านที่ติดอยู่ในป่าอนุรักษ์และที่สำคัญคือ ช่วยลดการพึ่งพิงป่าในส่วนสำคัญ ที่ต้องการอนุรักษ์อย่างมาก ซึ่งการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการ และพิทักษ์รักษาป่า (การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน, sueb.ot.th, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ จัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ระบุถึงแผน ที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางในระยะ 20 ปี สำหรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางและประเด็นการดำเนินการปกป้อง รักษาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ การปราบปราม ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่างเข้มงวด เร่งรัดการปลูกป่า กำหนดพื้นที่ราบเชิงเขาเป็นแนวกันชน ส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจที่มีระบบการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้บนพื้นฐานให้คนและชุมชนสามารถอยู่กับป่าได้ รวมทั้ง ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด (mindset) และวิถีชีวิต (life style) ของบุคคลและองค์กรให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

มีแนวคิดการพัฒนาที่น่าสนใจหลายแนวคิด ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาพื้นที่กันชน หนึ่งในแนวคิดคือ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีหลักสำคัญคือ การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม หรือความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และการมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมีความยุติธรรม ความยั่งยืนทางสังคม

อีกหนึ่งแนวคิดที่สำคัญ คือการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชน ให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง (Middle Path) ความพอเพียงในที่นี้หมายถึง ความพอประมาณ (Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัว (Self-insulation) ที่ดีพอสมควรต่อการรองรับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายใน และภายนอก (Balance/stability/sustainability of Economy/society/environment/culture) (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, thaiembassy.org, สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย. 60)

นโยบายของรัฐบาลและแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างพอเพียง ประหยัด คุ้มค่า ที่ผ่านมามีพบว่าพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จะมีพื้นที่รอยต่อกับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการบุกรุกทำลายสัตว์ป่า มีปัญหาในการบริหารจัดการผืนป่าในพื้นที่รอยต่อ สำหรับพื้นที่ที่พิจารณานำมาศึกษา ในการวิจัยนี้จึงต้องการศึกษา พื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้านทิศตะวันออก ในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านเดียวที่ต่อเนื่อง และเป็นอันตรายต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรเพื่อป้องกันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เพื่อเชื่อมโยงแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผืนป่าของประเทศไทย โดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ บริหารจัดการพื้นที่กันชน (Buffer Zone) เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิกฤตการณ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และอนุรักษ์ป่าไม้
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อเสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน (Buffer Zone) นำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (Sustainable development) ในเขตพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษา วิกฤตการณ์พื้นที่ป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ในประเทศไทย และความจำเป็นของการใช้พื้นที่กันชน (Buffer Zone) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ภายนอกเขตอนุรักษ์ รูปแบบการจัดการพื้นที่กันชน และนโยบายนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการ

ในพื้นที่กันชนป่าห้วยขาแข้ง โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีการศึกษา ดังนี้

1. ใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ นโยบาย กฎหมาย และเอกสารต่างๆ จากสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และจากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการใช้เนื้อหา แผนภาพที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาได้เสนอแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาบริหารจัดการพื้นที่กันชน (Buffer Zone) สำหรับการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นหลัก เพื่อให้การจัดการทรัพยากรเพื่อผลผลิตทางการเกษตรสนองความจำเป็นของมนุษย์ แล้วยังสามารถรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเสนอแนะแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)” มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนนี้ โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง การพึ่งพาตัวเองได้เป็นเพียงส่วนเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเมื่อทุกคนสามารถดูแลตัวเอง และครอบครัวได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปอาจทำการพัฒนาธุรกิจ โดยมีการรวมกลุ่มกันในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการรวมกลุ่มกันนั้น ไม่จำกัดเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เกษตรกร ในรูปของสหกรณ์ การแลกเปลี่ยนแนวคิดการลงทุนเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ รวมไปถึงจนถึงการ

แบ่งปันความช่วยเหลือส่งกลับคืนสู่สังคม ไปสู่กลุ่มที่ยังต้องการความช่วยเหลืออยู่ เช่น กิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้งคือ เกษตรผสมผสาน และ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสานคือระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมจะต้องเกี่ยวเนื่องประโยชน์ต่อกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์คือ การเกษตรผสมผสานเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ เพื่อลดการพึ่งพาด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก หลักสำคัญของเกษตรผสมผสานคือ 1.มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป และกิจกรรมทั้งสองชนิดต้องทำในเวลาและสถานที่เดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าทำให้เกิดกำไรสูงสุด 2. เกิดการเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา สัตว์กับสัตว์ รูปแบบของเกษตรผสมผสานอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1.การปลูกพืชแบบผสมผสาน 2.การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ และ 3.การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ 9 ที่มีพระประสงค์ให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่มั่นคง หมายถึง ความยั่งยืนของเกษตรกรในอาชีพ เกษตรคือการที่มีพ่อยู่พ่อกิน ที่เหลือเก็บก็ขายจำหน่าย ทฤษฎีใหม่ไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะเรื่องการทำ เกษตรนั้น แต่หมายถึง การให้เกษตรกรจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้รับประโยชน์สูงสุด การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ เกษตรกร

การศึกษาครั้งนี้พบความเชื่อมโยง ดังนี้

1. มีความสอดคล้องในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่เขตกันชนทั้งหมด ในเขตป่าห้วยขาแข้ง ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน) 2 เงื่อนไข (มีความรู้ มีคุณธรรม)

2.การนำรูปแบบแนวคิด “การอนุรักษ์และพัฒนา (Conservation and Development) มาบริหารจัดการในพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ในพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง กล่าวคือ การแบ่งพื้นที่ มีส่วนกลางเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ในรัศมี 5 กิโลเมตร จากแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ควรจัดแนวกันชน ดินเขตอนุรักษ์ กำหนดกรอบขึ้นมา 2 กม. โดยรอบแนวกันชน ซึ่งเป็นป่าเหมือนกัน ส่วนนี้ห้ามตั้งชุมชน จะมาหรือร่วมกันว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยมาตกลงร่วมกับชุมชน แต่หลังเขตแนวกันชน 2 กม. แรก จะเป็นพื้นที่เขตกันชนอีก 3 กม. นี้ ชุมชน

สามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย การบริหารจัดการเพื่อสามารถอนุรักษ์ พร้อมไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้ คือต้องมีรูปแบบการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ แต่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ต้องเป็นแนวคิดการพัฒนาที่สามารถทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่า และป่าสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ เหมาะสมที่สุด คือ แนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)”

3. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนในพื้นที่เขตกันชน ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 แนวทางการบริหารจัดการสำหรับ แนวกันชน (Buffer Stripe)

3.1.1 เน้นให้ชาวบ้านใช้สิทธิชุมชนในการจัดการป่า ภายใต้เงื่อนไขของ ความสมัครใจ เชิดชูค่านิยมร่วมของการเสียดสละเพื่อส่วนรวม

3.1.2 ผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูป่าที่พวกเขา รักและหวงแหน

3.1.3 อย่างไรก็ตามก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปแสวงหาผลผลิตจากป่า เพื่อเป็นรายได้เสริม

3.1.4 เมื่อชาวบ้านมีการละเมิดกฎก็ควรจะมีการอะลุ่มอล่วย เน้นการ ตักเตือนด้วยวาจาเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นสำคัญ

3.2 แนวทางการบริหารจัดการชุมชนสำหรับ พื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone) ควร กำหนดแผนดำเนินการ เช่น การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัดควดออมเงิน เสริมสร้าง แหล่งเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเอื้อ อารีใส่ใจ ช่วยเหลือต่อกันในชุมชน อาจเป็นในรูปแบบสวัสดิการ ร้านค้า หรือตั้งกลุ่มต่างๆ

สรุปได้ว่า ชุมชนสามารถที่จะใช้ประโยชน์พื้นที่กันชนได้ แต่ต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วย การบริหารจัดการเพื่อสามารถอนุรักษ์ พร้อมไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้ คือต้องมี รูปแบบการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน มาบริหารจัดการพื้นที่กันชนพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง เห็นได้ว่า รูปแบบของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ รวมทั้งการพัฒนาที่ดินในเขต (สปก.4-01) ที่ชุมชนชาวบ้านได้รับมอบไปจากภาครัฐแล้วก็จะต้องร่วมกันปฏิบัติให้สอดคล้องกับรูปแบบ การอนุรักษ์ด้วย สำหรับการพัฒนาพื้นที่กันชนในเขตป่าห้วยขาแข้ง ต้องเป็นแนวคิดการพัฒนาที่สามารถทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่า และป่าสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ เหมาะสมที่สุด คือ แนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)”

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการพื้นที่แนวเขตกันชน (**Buffer Zone**) รอบผืนป่าอนุรักษ์ห้วยขาแข้ง

1. ภาครัฐ

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมอุทยานฯ ต้องประกาศขอบเขตแนวกันชน 2 กม. แรก **แนวกันชน (Buffer Stripe)** ที่เป็นแนวรอยต่อเขตป่าอนุรักษ์ กับชุมชน ให้เห็นอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีจัดทำรั้ว ถนนดินลูกรัง (ถนนตรวจการณ์) สนับสนุนพันธุ์ไม้โตเร็ว ไม้ยืนต้น ป่าไม้เศรษฐกิจ ป่าไม้มีราคา ป่าไม้ที่ตลาดต้องการให้ชุมชน ประกาศให้ชาวบ้านชุมชนที่อาศัยอยู่ติดชายขอบด้านนอกเขตป่าอนุรักษ์ ทราบ และสามารถพิจารณาตกลงการใช้ประโยชน์ร่วมกันจากพื้นที่ป่าไม้ กรมป่าไม้พิจารณาให้ประชาชนสามารถเข้าไปแสวงหาผลผลิตจากป่าชุมชน เพื่อเป็นรายได้เสริม รวมทั้งช่วยกันดูแล และเฝ้าระวังป้องกันการบุกรุก ใช้สิทธิชุมชนในการจัดการป่า ผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าที่พวกเขารักและหวงแหน ภายใต้เงื่อนไขของความสมัครใจ เชิดชูค่านิยมร่วมของการเสียสละเพื่อส่วนรวม

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ควรเข้ามามีบทบาท พื้นที่แนวกันชน อีก 3 กม. **พื้นที่แนวกันชน(Buffer Zone)** ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชน มุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบอาชีพเกษตรกร ควรมีการจัดการให้ความรู้เรื่องการทำการเกษตร ให้ชุมชนปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ให้ชุมชน สนับสนุนพันธุ์ไม้ ติดตามความเป็นอยู่ใกล้ชิด มีการส่งเสริมการตลาด มีจุดรับซื้อสินค้าอย่างชัดเจน และรัฐควรประกาศให้พื้นที่แนวกันชน 5 กม. นี้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ คือมีการประกันราคาสินค้า เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนด้วย

1.3 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (สปก.) ควรทบทวนกฎ ระเบียบ การประกาศเขตพื้นที่สาธารณะให้เป็นเขต ส.ป.ก. โดยไม่ควรประกาศ และออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ในพื้นที่ที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์มากเกินไป สำหรับพื้นที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์ที่ออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.ไปแล้ว ต้องกลับมาทบทวนให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ และตามบันทึกข้อตกลง (มติ ครม. 30 มิ.ย.2541) ว่าจะต้องปลูกป่าทดแทน 20 % ของที่ดินที่ได้รับมอบ ตามขอบเขตแนวกันชน 5 กม. ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกร และเข้าดูแลใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ เพื่อสกัดกั้นการบุกรุก ทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์

1.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมพัฒนาที่ดิน จะต้องเข้าไปให้ความรู้ปรับสภาพดินตามแนวชายขอบป่าอนุรักษ์ ให้มีสภาพดินที่ดี สามารถปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ และทำการเกษตรที่ดีได้ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตรจะต้องเข้าไปปรับปรุงพันธุ์พืชต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อช่วยชุมชน

1.5 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดิน ควบคุมทวนกฎระเบียบ การออกโฉนดที่ดินให้กับพื้นที่ นส.3 ที่โดยไม่ออกโฉนดที่ดิน ให้กับเขตพื้นที่ที่ติดชายขอบป่าอนุรักษ์ ดินป่าสงวนแห่งชาติ ดินเขตอุทยานแห่งชาติ ดินพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดินพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่า หรือดินพื้นที่ที่ได้จำแนกให้เป็นเขตป่าไม้ถาวร แม้จะมีหลักฐานการแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) หรือได้ออกใบจอง โดยให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ตามปกติ แต่ไม่สามารถนำไปขายให้กับนายทุนเพื่อเอาไปทำประโยชน์ซึ่งรัฐไม่สามารถไปยับยั้งสิ่งใดได้ ดังนั้น พื้นที่นี้มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเข้าดูแลใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ

1.6 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมพัฒนาชุมชน ต้องอำนวยความสะดวกเรื่องปัจจัยความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่ดีให้กับกลุ่มชุมชนที่อยู่ติดแนวชายขอบป่าอนุรักษ์ เช่น มีแหล่งน้ำ มีน้ำสะอาดบริโภค มีถนน ทางเข้า ออก ชุมชนสะดวก และมีไฟฟ้าใช้ ในเขตพื้นที่ที่รัฐประกาศให้อยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

1.7 กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ได้แก่ ระดับผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ดินที่มีแนวเขตติดป่าอนุรักษ์ จะต้องมีการประชุมติดตามงานอย่างบูรณาการ เช่น การประชุมของจังหวัดติดตามทุกเดือนรวมทั้งกรมการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. อบต. ที่มีแนวเขตปกครองติดต่อกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ป่าชุมชน จะต้องอำนวยความสะดวกในการดูแลเอาใจใส่รวมทั้งตั้งงบประมาณสนับสนุนตามสมควรด้วย

1.8 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทยจะต้อง ทำแผนจัดการอบรมกลุ่มป่าชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อทราบปัญหา ข้อขัดข้องที่ชุมชนกับกำลังเผชิญ การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ เพื่อร่วมกับชุมชนช่วยกันแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ และป่าอยู่กับชุมชนได้อย่างสงบสุข

2.ภาคเอกชน (มูลนิธิ บริษัท องค์กรเอกชนอื่นๆ)

2.1 ควรให้ความรู้การทำธุรกิจ วิธีการผลิต การเก็บ บรรจุ หีบห่อ ผลผลิตของชุมชน ให้นำสนใจ เป็นที่ต้องการของตลาด ภาคธุรกิจ โรงงานที่เป็นมิตรกับการเกษตร โรงงานรับซื้อไม้โตเร็ว, ไม้เศรษฐกิจ การส่งเสริมการตลาด การหาตลาดผู้รับซื้อผลผลิตของชุมชน เชื่อมอุปสงค์ให้ตรงกับอุปทาน

2.2 สนับสนุนพันธุ์ไม้โตเร็ว ไม้เศรษฐกิจ พันธุ์พืชเกษตรอินทรีย์ ให้ชุมชน ร่วมทำกิจกรรมการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยทำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกับชุมชน เป็นการบูรณาการร่วมกัน ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ ขณะเดียวกันป่าไม้และสัตว์ป่าก็อยู่ได้ด้วยเช่นกัน

2.3 ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เสนอแนวคิดเทคนิคสมัยใหม่ ให้ชุมชนรู้เท่าทัน ไม่ตกเป็นเครื่องมือของนายทุนที่เอาใจเอาเปรียบ เพื่อลดการเป็นหนี้ มีสร้างโอกาส ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

3. ภาคประชาชน

3.1 มุ่งเน้นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม สร้างความรู้ความเข้าใจ กับภาครัฐ และ ภาคประชาสังคม ในการร่วมมือกันและกัน ให้เป็นตามข้อตกลงอยู่ร่วมกันของชุมชน สอดคล้องกับการทำงานของรัฐ พัฒนาอาชีพของเกษตรกรในแนวเขตกันชนรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ราษฎรปลูกพืชเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ เป็นพืชเศรษฐกิจ ตามความต้องการของตลาด มีการพัฒนาอาชีพอยู่เสมอเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว

3.2 ร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้ทำการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ช่วยกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมปลูกป่า และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง เป็นการบูรณาการร่วมกัน ให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้ ขณะเดียวกันป่าไม้และสัตว์ป่าก็อยู่ได้ด้วยเช่นกัน การทำให้สัตว์ป่าและคนอยู่กันอย่างกลมกลืน เพื่อไม่ดึงสัตว์ป่าออกมานอกพื้นที่เขตอนุรักษ์ และทำร้ายคน

3.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ชุมชนส่งเสริมให้ครัวเรือน ปลูกต้นไม้ทดแทนที่ได้ใช้ไป ไม่บุกรุกพื้นที่ป่า และให้ประชาชนช่วยกันดูแลต้นน้ำและลำธาร เพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้ได้อยู่เสมอ ส่งเสริมให้คนในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตร โดยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ผ่านเกษตรที่ยั่งยืน โดยโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน ภายใต้อฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี ลดการใช้สารเคมี เป็นการทำให้สภาพดินมีความยั่งยืน รณรงค์การกำจัดขยะมูลฝอยของแต่ละครอบครัว

3.4 รูปแบบของ การบริหารจัดการพื้นที่กันชน ชุมชนควรมีส่วนร่วม เชิญชวน ประชาสัมพันธ์ ดูแลพื้นที่รอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แจ้งผู้ที่บุกรุกจับจองได้ทราบ และร่วมกันทำแนวเขตที่ชัดเจนเพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

3.5 จัดจำแนกการปลูกพืชการเกษตร ตามความเหมาะสมในการใช้พื้นที่ และใช้ที่ดิน ตามลักษณะ โครงสร้างของดิน การพัฒนาชุมชนเองต้องคำนึงถึงการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ติดป่าอนุรักษ์ สามารถปลูกป่าไม้โตเร็ว ไม้ยืนต้น ป่าไม้เศรษฐกิจ ป่าไม้มีราคา ให้แนวกันชนพื้นที่อนุรักษ์ และแยกพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่ทำกินหรือพื้นที่เพาะปลูก ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ ให้อยู่ถนัดออกมา

3.6 ชุมชนควรวางแผนการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัดควดออมเงิน เสริมสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง

ยั่งยืน การเอื้ออาทรใฝ่ใจ ช่วยเหลือต่อกันในชุมชน อาจเป็นในรูปแบบสวัสดิการ ร้านค้า หรือตั้งกลุ่มต่างๆ

3.7 ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ เสริมสร้างคุณธรรมและจิตสำนึก งานด้านอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร จะประสบผลดี มีความต่อเนื่อง และรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจิตสำนึกของชาวบ้านเป็นสำคัญ เพราะแม้จะมีการปลูกป่า ปลูกต้นไม้มากมายเพียงไร หากงบประมาณสักเท่าใด มีวิทยากร มีระบบทันสมัยเพียงไร หากชาวบ้านในพื้นที่ไม่ร่วมมือ ไม่เห็นด้วย งานในพื้นที่นั้นก็จะย่อมนยากที่จะประสบความสำเร็จ